

ISOT KIVET VETEEN

**Case Rap-kulttuurisilta-projekti: Naulakallion
oppilaiden räppiä elämästä**

**Hanna Turunen
Pro gradu-tutkielma
Sosiologia
Yhteiskuntatieteiden ja
filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
kevät 2007**

Tiivistelmä

Isot kivet veteen

Case Rap-kulttuurisilta-projekti: Naulakallion oppilaiden räppiä elämästä

Hanna Turunen

Sosiologia

Pro gradu-tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Jyrki Jyrkämä

Kevät 2007

80 sivua + 1 liite

Tutkimuksen tehtävänä on selvittää Naulakallion erityiskoulun oppilaiden maailmasuhteita ja kokemuksia elämismaailmoistaan koulussa käynnistyneen rap-kulttuurisilta-projektin kautta. Näkökulmana on huostaan otettujen nuorten syrjäytyminen ja elämänhallinta sekä syrjäytymisen ehkäisy, sosiaalinen vahvistaminen ja osallistuminen.

Tutkimuksen aineiston muodostavat Naulakallion oppilaiden tuottamat rap-sanoitukset ja oppilaiden haastattelut. Näiden sisällön analyysin avulla pyritään muodostamaan ja välittämään kuvaa erityiskoulun oppilaiden elämästä ja suhteesta yhteiskuntaan. Sanoituksia analysoidaan kolmella tasolla: yksilö-, yhteisö- ja yhteiskunnallisella tasolla.

Tämän aineiston ja aiemmin esitettyjen teorioiden valossa pohditaan Naulakallion oppilaiden ja yhteiskunnan suhdetta syrjäytymisen ilmiöön. Tutkielman tuloksista voidaan päätellä, että nämä nuoret ovat ikätovereihinsa verrattuna suuremmissa vaaroissa syrjäytyä yhteiskunnan keskeisiltä foorumeilta ja että he kokevat vieraantumisen tunteita, muun muassa tarkoituksellomuutta ja voimattomuutta. Heillä on kuitenkin oma alakulttuurinsa, joka on yksi heidän elämänsä voimaa ja rohkeutta antavista lähteistä. Lisäksi tämä syrjäytymisen kokeminen saattaa olla väliaikaista ja ohimenevää ja on yksi nuoruudelle tyypillisistä vaiheista. Nyky-yhteiskunnassa nuoria kohtaa kuitenkin yhä suurempi riski jäädä junasta tai ajautua väärille raiteille. Suurimmassa vaarassa ovat juuri huonoista lähtökohdista ponnistavat nuoret. Lasten ja nuorten syrjäytymisen takana ovat usein vanhempien ongelmat. Rap-kulttuurisillan kaltaisia projekteja voidaan pitää yhtenä keinona tavoittaa nuoret ja tarjota heille mahdollisuus jakaa kokemuksia sekä kartuttaa uusia taitoja ja sosiaalista pääomaa aikuisten ohjauksessa. Lisäksi rap-sanoitusten kirjoittamisessa monille oppilaille tärkeää on ollut omien kokemusten reflektointi, eräänlainen terapeuttilinen ulottuvuus.

avainsanat: syrjäytyminen, sosiaalinen eksklusio, elämänhallinta, lastensuojelu, nuoret, sosiaalinen vahvistaminen, osallistuminen

Sisältö:

Tiivistelmä.....	2
Sisältö:	3
1. JOHDANTO.....	4
2. TUTKIMUSONGELMA JA TEOREETTINEN VIITEKEHYS	6
3. ”VIIMEISEN MAHDOLLISUUDEN KOULU” JA RAP-KULTTUURISILTA.....	8
3.1. Mikä hiphop ja rap-musiikki?	10
4. HUOSTAANOTTO OSANA LASTENSUOJELUA	12
5. SYRJÄYTYMINEN JA SOSIAALINEN EKSKLUUSIO.....	16
5.1. Syrjäytymiskäsitteen historiaa.....	20
5.2. Sosiaalisen eksklusion kolme paradigmaa	21
5.3. Sosiaalisen eksklusion kolme diskurssia.....	22
5.4. Syrjäytymiskäsitteen käytön ongelmia/ Syrjäytymiskeskustelun kritiikkiä.....	24
6. NUORET JA SYRJÄYTYMINEN.....	28
6.1. Lastensuojeluasiakkaiden syrjäytyminen	32
7. ELÄMÄNHALLINTA.....	34
8. SOSIAALINEN VAHVISTAMINEN JA SOSIAALISEN TUEN MERKITYS.....	36
8.1. Voimavaraistaminen.....	37
8.2. Sosiaalinen toiminta ja osallistuminen	38
8.3. Nuoret ja osallistuminen.....	42
9. PROJEKTIT SYRJÄYTYMISTÄ EHKÄISEMÄSSÄ	45
10. TUTKIMUKSEN AINEISTO JA ANALYYSI.....	48
10.1. Sisällön analyysi	50
10.2. Elämismaailmat: Räppiä ihmisistä, elämästä ja ympäristöstä	52
10.3. Elämismaailmat ja elämänhallinta.....	57
10.4. Rap-projekti: Itseilmaisua, ystävyyttä ja uusia ideoita.....	63
11. YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT	66
11.1. Naulakallion oppilaiden elämismaailmat ja maailmasuhteet	66
11.2. Pohdintoja syrjäytymisestä.....	68
11.3. Rap pelastaa päivän	72

1. JOHDANTO

Tutkimuksessa tarkastellaan Naulakallion erityiskoulun oppilaiden maailmasuhteita ja kokemuksia elämämaailmoistaan sekä pohditaan erityiskoulun oppilaiden syrjäytymistä rap-kulttuurisilta-projektin kautta. Millaisia kokemuksia Naulakallion nuoret jakavat? Kokevatko huostaanotetut nuoret olevansa marginaalissa tai syrjäytyneitä? Mitä on subjektiivisesti koettu syrjäytyminen? Entä mikä rooli syrjäytymisen ehkäisemisessä on ympäristön henkisellä tuella ja terveen itsetunnon kehittämisellä sekä nuorten mahdollisuudella tulla kuulluksi? Painotus on siis nuorten omissa kokemuksissa, elinympäristössä, tunteissa, arvoissa, peloissa, heikkouksissa ja vahvuuksissa. Näitä kartoitetaan analysoimalla Rap-kulttuurisiltaprojektissa mukana olleiden nuorten kirjoittamia rap-sanoituksia ja haastatteleamalla oppilaita. Koulun opettajat ovat ilmaisseet huolensa nuorten tulevaisuudesta ja heikosta linkittymisestä yhteiskuntaan. Miten on nuorten laita? Kuinka he kokevat tilanteen?

Syrjäytyminen on ollut varsin laajasti esillä 1990-luvun lopun ja 2000-luvun alun yhteiskunnallisessa keskustelussa ja syrjäytymisvaarassa katsottuina oleville on suunnattu monia projekteja (mm. KOHO, Omaura, Aku), jotka tähtäävät elämäntilanteen lisääntymiseen. Nuoruuden on katsottu olevan erityisen riskialtista aikaa syrjäytymisprosessin alkamiselle ja erilaisia toimia syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja nuorten aktivoimiseksi on käynnistetty opetusministeriön, työministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön toimesta.

Monet syrjäytymisen ehkäisyyn tähtäävät projektit ovat liittyneet koulu- tai työelämään integroimiseen. Rap-kulttuurisiltaprojekti eroaa näistä siinä mielessä, että tavoitteena on antaa nuorille mahdollisuus tulla kuulluksi ja tuoda esiin omia kokemuksiaan sekä mielipiteitään ja sitä kautta tuntee itsensä hyväksytyksi. Rap-kulttuurisiltaa voi luonnehtia myös taidekasvatusprojektiksi tai taideterapiaksi, joka kuvaa hyvin projektin luonnetta siinä mielessä, että se pyrkii vaikuttamaan nuorten sisäiseen maailmaan, antamaan itseluottamusta ja kannustamaan yhteistyöhön. Se ei niinkään suoranaisesti valmista työelämään tai koulumenestykseen, mikä monissa muissa nuorisoprojekteissa on ollut tavoitteena.

Rap-kulttuurisiltaprojektin koordinaattori Elina Kannosto uskoo projektin olevan nuorille apuväline ja väylä suvaitsevaisuuden ja tasavertaisuuden saavuttamiseen, yhteyden kokemiseen, todellisuuksien kohtaamiseen ja yhteiskuntaan linkittymiseen.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ole tehdä varsinaista evaluaatiotutkimusta rap-kulttuurisiltaprojektista, vaikka projekti onkin keskeisessä asemassa. Tutkimuksen keskiössä ovat Naulakallion oppilaiden tuntemukset ja kokemukset, joita pyrin sanoitusten avulla avaamaan ja ymmärtämään. Tavoitteena on raottaa hieman ovea heidän maailmaansa ja välittää niitä kokemuksia, jotka he jakavat.

Tutkimus lähtee liikkeelle Naulakallion koulun ja siellä toteutetun rap-kulttuurisilta-projektin esittelystä. Seuraavassa luvussa paneudutaan suomalaiseen lastensuojeluun ja erityisesti huostaanottoon osana lastensuojelua. Tämän jälkeen edetään tutkimuksen keskeisiin käsitteisiin syrjäytymiseen, elämänhallintaan sekä sosiaaliseen toimintaan ja -vahvistamiseen, joita tarkastellaan sekä yleisellä tasolla että nuorten näkökulmasta. Ennen aineiston esittelyyn ja analyysiin siirtymistä luodaan vielä katsaus syrjäytymisen ehkäisyyn ja elämänhallinnan tukemiseen tähtääviin projekteihin. Tutkimuksen aineiston muodostavat Naulakallion koulun oppilaiden kirjoittamat rap-sanoitukset ja oppilaiden haastattelut. Aineiston avulla perehdytään nuorten elämismaailmoihin ja elämänhallintaan sekä kokemuksiin rap-kulttuurisilta-projektista. Viimeisessä luvussa langanpätkät sidotaan toisiinsa ja tehdään yhteenveto tutkimuksen teemoista sekä aineiston analyysistä ja pohditaan vastauksia tutkimuskysymyksiin.

2. TUTKIMUSONGELMA JA TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Viitekehysten tutkimukselle muodostavat syrjäytymisen ja elämänhallinnan käsitteet sekä sosiaalisen toiminnan ja - vahvistamisen merkitys syrjäytymisen ehkäisyssä. Sosiaalisen toiminnan näkökulma korostaa nuorten voimallistamista ja osallistumista prosessiin. Juuri tähän rap-kulttuurisiltaprojektikin tähtää. Siinä korostuu nuorten kollektiivinen tilanne ja yhteistoiminta. Tutkimus pyrkii selvittämään mitä yhteisiä kokemuksia nuoret jakavat ja millaisia tarinoita heillä on kerrottavanaan. Pro gradussani tarkastelen näitä kokemuksia analysoimalla nuorten kirjoittamia rap-sanoituksia sekä rap-kulttuurisiltaprojektin tiimoilta tehtyjä haastatteluja. Miten nuoret käsittelevät kokemuksiaan projektin kautta ja ovatko tuettu itseilmaisu ja kuulluksi tuleminen vaikuttaneet nuorten elämänhallinnan tunteeseen ja suhtautumiseen ympäristöönsä?

Tutkimusongelma jakautuu seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Millaisia ovat Naulakallion koulun oppilaiden elämismaailmat/maailmasuhteet?
- Voidaanko näiden nuorten katsoa olevan syrjäytyneitä tai vaarassa syrjäytyä? Mistä ja miten se ilmenee?
- Millaisia välineitä ja mitä mahdollisuuksia rap-projekti tarjoaa näille nuorille? Mitä mieltä oppilaat ovat projektista?

Kysymykseen Naulakallion oppilaiden elämismaailmoista ja sosiaalisista maailmoista liittyvät oppilaiden kokemukset ympäristöstään ja siinä toimivissa ihmisistä. Kysymys syrjäytymisestä ja syrjäytymisvaarasta käsittää syrjäytymisen sekä ulkoisten olosuhteiden ja puitteiden kautta että yksilön sisäisenä subjektiivisena kokemuksena. Oleellista on määritellä mitä syrjäytymisellä tässä tarkoitetaan: mistä syrjäydytään ja miten se ilmenee. Kysymys rap-kulttuurisiltaprojektista liittyy oppilaiden ajatuksiin ja kokemuksiin projektista sekä pohdintaan siitä, mitä projektilla voidaan saavuttaa. Kahteen ensimmäiseen kysymykseen haetaan vastauksia lähinnä oppilaiden kirjoittamista sanoituksista ja kolmanteen oppilaiden haastatteluiden pohjalta.

Tutkimuksella on yhtymäkohtia fenomenologiseen sosiologiaan (erityisesti Schutzin elämismaailman käsite) ja sosiaaliseen konstruktivismiin. Käsitteemme todellisuudesta rakentuu sosiaalisesti eli vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Yksilöä ei ole edes

mielekästä tarkastella erillään siitä sosiaalisesta maailmasta, jossa hän on alituisesti vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Siispä tässä tutkimuksessa tarkastellaan Naulakallion oppilaiden sosiaalisia maailmoja, jotka ovat rakentuneet vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Todellisuus näyttäytyy ihmisille tietynlaisena riippuen siitä, millaisessa kulttuurissa ja ympäristössä olemme varttuneet. Ihmiset rakentavat sosiaalista todellisuuttaan yhdessä. Ajatusrakennelmat, asenteet ja yhteisölliset säännöt sekä normit muokkautuvat yksilöiden keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Todellisuus on myös yksilöllistä. Jokaisella yksilöllä on tapansa nähdä maailma, jonka hän kenties saattaa jakaa joidenkin muiden yksilöiden kanssa. Nämä yksilöt voivat liittyä yhteen ja muodostaa ryhmän, jolla on yhtenäinen tapa rakentaa sosiaalista todellisuutta. Siihen voi kuulua jaettu kieli ja sanasto, asenteet, käyttäytymistavat, fyysinen olemus ja tietynlainen identiteetti. (Mäki 2004, 6) Näin voi olettaa myös Naulakallion oppilaiden kohdalla, jotka rakentavat sosiaalista todellisuuttaan yhdessä ja joiden vuorovaikutuksessa muokkautuu yhteisiä ajatusrakennelmia ja asenteita. Tässä tutkimuksessa mielenkiinto kohdistuu juuri näihin vuorovaikutuksessa muodostuneisiin merkityksiin.

Tutkimuksen pyrkimyksenä on ennemminkin ymmärtää tutkimuskohdetta kuin selittää jotakin tai tehdä suoraviivaisia yleistyksiä. Tutkimus kuuluu siis tulkinnalliseen, hermeneuttiseen ja kvalitatiiviseen paradigmaan, jossa tiedon intressi on praktinen ja tulkinnallinen ja ihmiskäsitys on holistinen ja humanistinen. Kiinnostuksen kohteena ovat yksilön omat tulkinnat toiminnastaan, ympäristöstään ja itsestään sekä vuorovaikutuksessa tapahtuva merkitysten muodostuminen.

3. ”VIIMEISEN MAHDOLLISUUDEN KOULU” JA RAP-KULTTUURISILTA

Rap-kulttuurisilta-projekti on ollut käynnissä Naulakallion erityiskoulussa lukuvuotena 2005–2006. Rap-kulttuurisilta on taidekasvatusprojekti syrjintäteemasta, jossa rap-musiikin avulla on pyritty rakentamaan siltaa erilaisten kulttuurien välille. Projektin tavoitteena on kasvattaa ymmärrystä erilaisuutta kohtaan sekä antaa syrjäytyneille nuorille mahdollisuus tulla kuulluksi. Naulakallion koulu on Helsingin Mellunmäessä sijaitseva erityisjoulu, jossa poikkeusjärjestelyjä tarvitsevat lapset ja nuoret käyvät peruskoulua. Se on ns. vaikeille lapsille viimeinen mahdollisuus suorittaa peruskoulu lapsuusiässä. Naulakallioon tulevat oppilaat ovat aloittaneet tavallisessa koulussa, jossa heille on sittemmin räätälöity erilaisia erityisopetusratkaisuja, jotka eivät ole onnistuneet. Joidenkin kohdalla koulunkäynti on jäänyt kokonaan pariaksi vuodeksi. Naulakallion koulun 50 oppilaasta nuorimmat ovat neljäsluokkalaisia. Koulussa on yksi ala-asteen luokka ja neljä yläasteikäisten luokkaa. Monet oppilaat ovat huostaan otettuja ja asuvat koulun yhteydessä olevassa hoito- ja kasvatuskodissa. Kotien sekä erityiskoulun yhtenä päätavoitteena on syrjäytymisen ehkäisy.

Rehtori Olli Saaren arvion mukaan 98 prosenttia oppilaista suorittaa peruskoulun oppimäärän. Koulussa nuorille annetaan paljon yksilöllistä opetusta ja huomiota. Nuoria seurataan myös koulun päättymisen nivelvaiheen yli, ainakin noin vuoden verran sen jälkeen kun he ovat lähteneet koulusta. Naulakallioon tulevien lasten ongelmat ovat moninaisia. Oppilaiden asiat ovat saattaneet olla pielessä vauvaiästä lähtien. Heistä ei ole välitetty, on ollut hyväksikäyttöä ja niin edelleen. Psykkiset tekijät ovat korostuneesti esillä: lapset voivat olla masentuneita, ahdistuneita, vetäytyviä tai aggressiivisia. Heillä saattaa olla ikään liittyvää pikkurikollisuutta. Joillain lapsilla on myös alkoholi- ja huumeongelmia. Rehtorin mukaan koululla on hyvin resursseja, mutta enemmänkin voisi olla. ”Nykyään ongelmalapsia pyritään mahdollisimman pitkään hoitamaan integroidusti normaalikouluissa. Se ei kuitenkaan sovi kaikille lapsille. Meidän koulumme kaltaisia erityiskouluja tarvittaisiin enemmän” Olli Saari tiivistää. (Promo 35, 2004)

Sain kuulla projektista eräältä Stakesin tutkijalta, johon projektin koordinaattori Elina Kannosto oli ottanut yhteyttä. Hän kertoi, että tällainen projekti on käynnistymässä Naulakallion koululla ja että siinä voisi olla käypä aihe gradulle.

Alun perin projektisuunnitelmassa korostui tarkoitus kasvattaa oppilaiden suvaitsevaisuutta maahanmuuttajia kohtaan. Projektin käynnistyessä ja edetessä vahvistui projektin koordinaattoreiden Elina Kannoston ja Maria Santavuoren käsitys siitä, että oppiakseen suvaitsevaisiksi ja toisia kunnioittavaksi nuoren on ensin itse koettava olevansa hyväksytty tässä yhteiskunnassa. Tästä syystä projektissa keskityttiin antamaan oppilaille puheenvuoro ja mahdollisuus tuoda esiin omia kokemuksiaan ja mielipiteitään. Tällaista mahdollisuutta oppilaat ovat antamansa palautteen mukaan kaivanneetkin mikä on nähtävissä myös projektiin osallistuneiden oppilaitten lukumäärästä joita on rap-musiikkiin rajatusta genrestä huolimatta tällä hetkellä 50 oppilaasta n.18. Projekti on ollut avoin kaikille halukkaille. Projektin luonteen muuttuessa suvaitsevaisuustemasta nuorten sosiaaliseen vahvistamiseen vahvistui omakin mielenkiintoni projektia kohtaan. Alkuperäinen aihe vaihtui syrjimisestä syrjäytymiseen. Tässä vaiheessa olin jo ehtinyt tehdä oppilaille maahanmuuttaja-aiheisen kyselyn, joka jäi kuitenkin aiheen muuttuessa tutkimuksesta pois.

Tähän mennessä projektiin osallistuneita rap-muusikoita ovat olleet Don Johnson Big Bandin keulahahmo Tommy Lindgren, Paleface sekä Steen1. Heidän vierailuillaan on ollut suuri merkitys oppilaille, sillä läsnäolollaan he ovat osoittaneet tasavertaisuutta ja kunnioitusta oppilaita kohtaan. He ovat kannustaneet oppilaita nauhoitus- ja live-esitystilanteissa ja antaneet neuvoja rap-kappaleitten tekemiseen.

Vierailevina muusikoina projektissa ovat olleet mm. Giant Robotissa ja lukuisissa muissa yhtyeissä ja projekteissa vaikuttanut perkussionisti/rumpali Mamba sekä viulisti Alekski Trygg ja alttoviulisti Sanna Helen. He ovat osallistuneet oppilaitten liverap-esityksiin sekä levyn äänittämiseen.

Huhti-toukokuun aikana äänitettiin Opetusviraston mediakeskuksessa lopulliset levyille tulevat rapit. Kukin projektiin osallistunut oppilas on saanut nauhoittaa vähintään yhden vuoden aikana valmiiksi työstetyn kappaleen. Oikeassa studiossa käyminen osoittautui oppilaille erityisen merkitykselliseksi. Studiossa nauhoittaminen mm. toi oppilaitten kyvyt

entistä paremmin esille. Yhdessä tekemisen riemu oli myös hyvin näkyvillä, mikä on ollut eräs projektin parhaimpia saavutuksia. Useimmat kappaleista on äänitetty parityönä tai suuremmissa ryhmissä. Vuoden aikana oppilaat ovat kehittyneet huikeasti mm. kirjallisessa ilmaisussa sekä räppäämiseen tarvittavissa suullisen ilmaisun taidoissa. Levy julkaistiin 30.5.2006 Naulakallion rap-musiikkifestivaaleilla. Festivaaleilla esiintyivät oppilaitten lisäksi projektissa vierailleet rap-artistit ja muusikot sekä muutamia tuoreita projektin ulkopuolisia rap-kokoonpanoja.

3.1. Mikä hiphop ja rap-musiikki?

Projektin koordinaattorit halusivat valita rap-musiikin sen takia, että se on selvästi uuden sukupolven kulttuuria jolloin he joutuisivat myös itse projektin vetäjinä ottamaan isomman askeleen kohti nuoria aikuiselle tuntemattomaan kulttuuriin. Se toimii konkreettisena viestinä siitä, että aikuinen on myös valmis ennakkoluulottomasti tutustumaan nuorten maailmaan.

Hiphop sai alkunsa Yhdysvalloissa New York Cityn Etelä-Bronxissa, joka oli 1970-luvulla etnisten vähemmistöjen asuttama rappiokaupunki. Bronx oli alkanut muuttua slummiksi 1959, kun kaupunginosan läpi oli alettu rakentaa moottoritietä, ja varakkaat asukkaat olivat muuttaneet paremmille seuduille. Tilalle tuli köyhiä maahanmuuttajia muun muassa Karibialta. Köyhyys ja identiteettiongelmat purkautuivat jengiväkivaltaan. Jengit nousivat kotikatujensa hallitsijoiksi. Bronxin puistoihin kerääntyivät juhlimaan ihmiset, joilla ei ollut varaa käydä yökerhoissa. Korttelijuhlien keskushahmoja olivat dj:t, jotka saivat äänentoistolaitteisiinsa virtaa lyhtypylväiden muuntajalaatikoista. Bileiden musiikki- ja tanssityyliä alettiin nimittää hiphopiksi, ja klubi- ja puistoesityksissä mukana olleet jamaikalaisyyliset juhlaissännät kutsuivat itseään nimellä mc, ”master of seremony” tai ”mic controller”. Yksi mc:n tehtävä oli dj:n ja juhlien jatkuva kehuminen, toinen yleisön rauhoittaminen, koska tunteet saattoivat tungoksessa ja tanssin pyörteissä ajoittain kuumeta. Turhautunutta yhteiskunnasta vieraantumista ja seksuaalisuutta ilmaissut, kapinallinen hiphop on säilyttänyt osan vastakulttuurin luonteestaan näihin päiviin asti. Hiphopmusiikki nousi viimeistään 1990-luvulla amerikkalaisnuorison yleiseksi

itseilmaisun muodoksi. Hiphop oli pitkään vastakulttuuria, mutta monen muun populaarikulttuurin tyylisuunnan tavoin se alkoi sulautua valtakulttuuriin. Synteettisestä diskomusiikista ja r&b:stä alkunsa saanut musiikkityyli on mukautunut hyvin monenlaisiin kulttuureihin ympäri maailmaa, vaikka se on ennen kaikkea afroamerikkalaista nuorisokulttuuria. Kotimaassaan hiphop on esiintynyt erittäin vaihtelevissa yhteyksissä väkivaltaisesta gansta rapista kevyeen r&b-popiin ja kriittisestä älykköhiphopista yksinkertaistettuun rapmetalliin. (Mikkonen 2004, 31)

Hiphopin musiikilliset juuret ovat amerikkalaisessa bluesissa ja jazzissa. Bluesin tarinankerronta ja asenne sekä jazzin rytmisyys ja uhmakkaan viileä asenne ovat sukua hiphopille. Myös amerikkalaisen jazzin sekoittuminen valkoiseen, eurooppalaiseen musiikkiperinteeseen on samankaltainen ilmiö kuin räppäyksen yhdistyminen elektroniseen tanssimusiikkiin. (Mikkonen 2004, 32)

Amerikkalaistoimittaja Anthony Bozzan (2004) mukaan kaikissa rap-levyissä kyse on aina ollut rahan ja paremman elämän tavoittelusta, bailaamisesta, seksin harrastamisesta, yhteiskunnan vastustamisesta ja samalla hyvältä näyttämisestä.

4. HUOSTAANOTTO OSANA LASTENSUOJELUA

Moni rap-kulttuurisilta-projektiin osallistuneista nuorista asuu Naulakallion lastenkodissa ja heidän kirjoittamansa tekstit liittyvät pääosin laitoksen toimintaan sekä heidän kokemuksiinsa laitoksessa olosta.

Lapsen ottaminen huoltajilta yhteiskunnan toimesta kodin ulkopuolelle hoidettavaksi ja kasvatettavaksi on viimeksi toteutettava tukimuoto, jolla yhteiskunta pyrkii huolehtimaan lapsista olosuhteissa, joissa

- 1) Kasvuolot vaarantavat tai eivät turvaa lapsen tai nuoren kehitystä; taikka
- 2) Lapsi tai nuori käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään.

Lapsen ottaminen yhteiskunnan huostaan edellyttää kuitenkin seuraavien kolmen edellytyksen samanaikaista toteutumista lastensuojelulain 16 §:n mukaisesti:

- 1) Jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kodin olosuhteet vakavasti vaarantavat lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään,
- 2) jos avohuollon tukitoimet eivät ole tarkoituksenmukaisia, mahdollisia tai jos ne ovat riittämättömiä ja
- 3) jos sijaishuollon katsotaan olevan lapsen edun mukaista.

Sijaishuolto tarkoittaa siis lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella, joko perhe- tai laitoshoidossa.

Koulukoti sijoittuu suomalaiseen lastensuojeluun kiinnostavalla tavalla. Se on alkujaan ollut se erityinen laitos, jonka tehtävänä oli käsitellä pahantapaisia lapsia, heistä määrällisesti enemmän poikia. Silloin sen näkemys pahantapaisuudesta oli tekokeskeisempi kuin nykyään. Toiminnan linjaus on tehty hoidolliseksi ja pahantapaisuus on tulkittu oireeksi perhe- ja yksilötilanteen vaikeuksista. (Pösö 1993, 72)

Suomessa perustettiin vuonna 1870 Turvattomien lasten kasvatusyhdistys huolehtimaan vallinneen nälänhädän aikana orvoksi ja turvattomiksi jääneiden lasten kasvattamiseksi ja suojelemiseksi rikoksilta ja muilta paheilta. Turvattomien lasten yhdistyksen aloitteesta

alettiin perustaa pahatapaisille lapsille kasvatuslaitoksia ja vuosina 1870–1871 niitä oli jo kuusi. (Pulma 1987; Pösö 1993, 66)

Kasvatuslaitokset olivat tuolloin myös valtion vastaus pahatapaisten lasten hoito-ongelmaan. Vuoden 1899 rikoslaki asetti uusia vaatimuksia valtion toiminnalle pahatapaisten lasten hoidosta ja kasvatuksesta ja määräsi kasvatustoimenpiteitä varten perustettavaksi kasvatuslaitoksia. (Pösö 1993, 66) Turvattomien lasten kasvatusyhdistyksen perustamista kasvatuslaitoksista osa siirtyi myös valtion ylläpitämäksi yhdistyksen päättymisen (1904) jälkeen (Pulma 1987, 99-104). Muutammat isommat kunnat perustivat omia laitoksiaan, mutta kaikkein vaikeimmat ainekset - ”suuremmassa määrin turmeltuneet” - katsottiin kuuluvan valtion vastuulle. (Siltanen 1990, 87)

Valtion kasvatuslaitokset olivat alun perin vankeinhoitohallituksen valvonnassa, mutta vuonna 1918 niiden valvonta siirrettiin kouluhallitukseen ja lopulta vuonna 1924 sosiaaliministeriön alaiselle lastensuojelutoimistolle (Siltanen 1990, 51, 61).

Kasvatuslaitosten määrä ja sijoitettujen lasten lukumäärä kasvoi vuosisadan alussa ja näkyi nimenomaan poikien kasvatuspaikkojen kasvuna. Vuosisadan alussa vakiintui kasvatuslaitosten eriytynyt tehtävä pahantapaisten käsittelyssä. Alun perin laitokset olivat selvästi rangaistuslaitoksia ja kasvatuksellisempi ote niihin tuli vähitellen 1910-luvulla ulkomailta saatujen vaikutteiden johdosta (Pulma 1987, 114-115).

Laitoselämää vuosisadan alusta 1960-luvulle on kuvattu muutoksettomana (Siltanen 1990). Nimenmuutos kasvatuslaitoksesta koulukodiksi toteutettiin vuoden 1946 kasvatus- ja työlaitoskomitean esityksestä perusteena entisen nimen huono kaiku ja huono vastaavuus todellisen toiminnan kanssa. Muuten koulukotijärjestelmä oli vakiinnuttanut toimintansa vuosikymmeniksi ja instituutiona se koki hyvin vähän muutoksia. (Pösö 1993, 68)

Laitosvastaisuus alkoi yleisesti lisääntyä Suomessa 1950-luvulla uusien kasvatusteorioiden ja yksilökohtaisen sosiaalityön tradition tarjotessa toisenlaisia mahdollisuuksia yksilöiden huoltoon ja kasvatukseen (Siltanen 1990, 103). Näitä voimakkaammin suomalaisia koulukoteja koetteli kuitenkin 1960-luvun aatteellinen liikehdintä, muun muassa ”Marraskuun liike” ruoski totaalisten laitosten järjestelmää ja henkilökuntaa sen ylläpitäjinä (Siltanen 1990, 104). Lastensuojelun alalla nähtiin tarvetta rajoittaa sosiaaliviranomaisten vapaudenriistomahdollisuudet ainoastaan akuutteihin

kriisitilanteisiin. Samoin esitettiin, että sosiaalihuollossa on ryhdyttävä voimatoimenpiteisiin avoimen hoidon kehittämiseksi laitoshuollon kustannuksella. Sosiaalihuolto haluttiin nähdä palveluna ja koulukoti ei sopinut siihen kuvaan pakkolaitostulkinnan vuoksi. (Eriksson 1967, 187-188)

Koulukotien vastaus kritiikkiin oli ensin vetäytyminen hiljaisuuteen, sitten puolustautuminen toiminnan kehittämisen muodossa. Laitoselämää alettiin niin sanotusti demokratisoida ja laituskäytäntöön istutettiin erilaiset oppilaiden ja henkilökunnan yhteiset ja erilliset kokoukset. Henkilökuntaa koulutettiin, käyttäytymistieteet ja uudet menetelmät kuten ryhmätyö saivat jalansijaa laitoksissa. (Bardy 1985, 21)

Suomessa vuonna 1984 voimaan tulleen lastensuojelulain tavoitteessa ja osin toteutuksessakin on painotettu sitä, että yleisten yhteiskuntapoliittisten toimenpiteiden avulla tuettaisiin perheitä heidän kasvatustehtävissään siten, että yksilö- ja perhekohtainen viranomaisväliintulo ei olisi tarpeellista. Tästä huolimatta huostaan otettujen lasten suhteellinen määrä ei ole merkittävästi vähentynyt. (Kajava 1996, 17)

Helsingin kaupungilla on 19 omaa lastenkotia, jotka on jaettu kolmeen eri ryhmään niiden toimintatavan perusteella. 1) Arviointi- ja vastaanottolaitokset on tarkoitettu lyhytaikaisia sijoituksia varten. Sijoitus tehdään perheen tai lapsen ja nuoren oman tilanteen selvittämiseksi ja arvioimiseksi tai lapsen tai nuoren hoidon turvaamiseksi tilanteissa, joissa hoito omassa kodissa ei jostain syystä ole mahdollista. 2) Lastenkotihoidon tarkoituksena on turvata sijoitetuille lapsille turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö sekä tasapainoinen ja monipuolinen kehitys. Lastenkotihoito voi olla lyhyt- tai pitkäaikaista. Sijoituksen kesto riippuu lapsen tarpeista ja perheen tilanteesta. Joidenkin lastenkotien yhteydessä toimii myös oma koulu, kuten juuri Naulakallion hoito- ja kasvatuskodissa. 3) Nuorisokodit on tarkoitettu nuorisoikäisten sijoituspaikoiksi. Niiden tehtävänä on tukea nuorten itsenäistymistä, opiskelua ja työelämään siirtymistä. (Helsingin kaupungin sosiaalivirasto)

Tarja Pösö (2004) on tehnyt etnografisesti virittynyttä empiiristä tutkimusta kahdessa valtion koulukodissa. Pösö on tutkimuksessaan lähestynyt koulukotia tarkastelemalla sitä yhtäältä tilana, toisaalta elämänvaiheena ja kuuntelemalla nuorten kokemuksia. Nuorten kertomuksissa piirtyy kuva luottamuksen puutteen ja pettymysten värittämästä

yksinäisyydestä ja sivuunjäämisen monivaiheisista kokemuksista. Pösön mukaan koulukodissa asumisen kokemuksia leimaa ristiriitaisuus: koulukoti tarjoaa elämänvaiheena ja tilana monia mahdollisuuksia, mutta samalla se edellyttää strategioivaa asennetta ja olemisen tapaa. (Pösö 2004, 5)

5. SYRJÄYTYMINEN JA SOSIAALINEN EKSKLUUSIO

Syrjäytyminen tai sosiaalinen ekskluusio (engl. *Social exclusion*) on vaikea määritellä yksiselitteisesti, sillä se voi tarkoittaa eri asioita ja näkökulmia eri ihmisille. Kyseessä ovat perimmäiset näkemykset yhteiskunnasta ja sosiaalisten ongelmien syistä. Syrjäytymisellä voidaan tarkoittaa joko köyhyyttä ja tulojen vaikutusta elämänlaatuun tai sitten laajempaa käsitettä, jolloin keskiössä ovat sosiaaliset suhteet ja ihmisten kyky osallistua sosiaaliseen kanssakäymiseen sekä saavuttaa riittävästi valtaa vaikuttaakseen heitä koskeviin päätöksiin. (Piersson 2001, 18.) Vaikka taloudellinen ulottuvuus on kiistatta ratkaiseva, ei syrjäytyminen kuitenkaan merkitse samaa kuin köyhyys, sillä köyhyyttä pidetään usein ”elämään kuuluvien” epäonnisten tapausten seurauksena. Köyhyysraja perustuu tavallisesti tärkeisiin, mutta erillisiin variaabeleihin, kuten tuloihin tai avustuksiin.

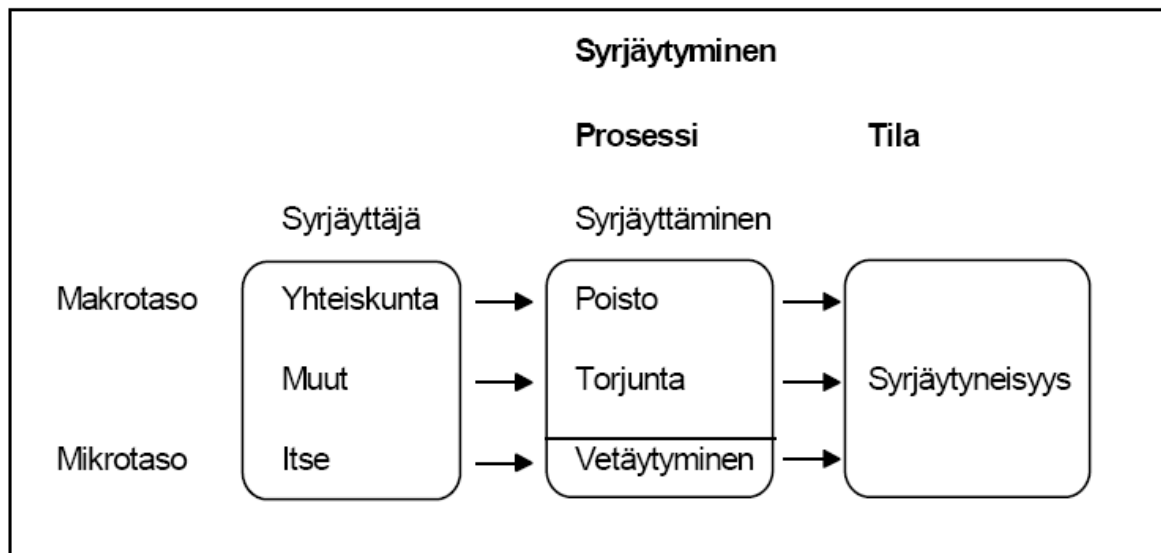
(Manual for Social Inclusion by Education)

Syrjäytymistä voidaan tarkastella myös huono-osaisuuden rinnakkaiskäsitteenä, eräänlaisena elämänhistoriallisena prosessina ja noidankehämäisenä liikkeenä, jossa heikot resurssit johtavat heikkoon selviytymiskykyyn. Toisaalta syrjäytymisen käsite viittaa vaikeiden tilannetekijöiden kasaantumiseen ilman oletusta niiden perättäisen ilmaantumisen kausaalisuudesta (Pekkala 2000, 109)

Sosiaalista eksklusiota on siis lähestytty monista eri näkökulmista. Osa tutkijoista on keskittynyt köyhyyden käsittelemiseen, osa taas sosiaalisen eksklusion muihin ulottuvuuksiin, kuten poliittiseen ulottuvuuteen, kun taas toiset ovat pyrkineet kehittämään holistisia teoreettisia lähestymistapoja käsitteeseen. Myös sosiaalisen eksklusion käsitettä sivuavasta ”alaluokan” käsitteestä löytyy kasvava määrä kirjallisuutta. (Littlewood & Herkommer 1999, 1.)

Syrjäytymistä koskevissa keskusteluissa termin taustalla vaikuttavat erilaiset poliittiset näkemykset. Termillä on voitu korostaa syrjäytyneiden muodostamaa uhkaa yhteiskunnan sosiaaliselle koheesiolle tai sitä on voitu käyttää koskien köyhyyttä tai muita epäkohtia, joista ihmiset kärsivät muutoin vauraissa yhteiskunnissa, ja pyritty korostamaan vaurauden ja henkilökohtaisten resurssien tasaisempaa jakoa syrjäytymisen ehkäisemiseksi. (Piersson 2001, 21.)

Kyseessä olevista erilaisista painotuksista ja argumenteista johtuen on siis vaikea muotoilla syrjäytymisen käsitettä, joka olisi käytännössä toimiva. Heijastaen ristiriitaista luonnetta, jolla käsitettä on käytetty politiikassa ja käytännöissä, syrjäytyminen voidaan muotoilla seuraavasti: Syrjäytyminen on prosessi, joka riistää yksilöiltä ja perheiltä, ryhmiltä ja asuinalueilta tarpeelliset resurssit osallistumaan yhteiskunnan sosiaaliseen, taloudelliseen ja poliittiseen toimintaan. Tämän prosessin kautta ihmisiltä katkeaa osallisuus instituutioihin, palveluihin, sosiaalisiin verkostoihin ja kehittymismahdollisuuksiin, joista suurin osa yhteiskunnasta nauttii. (Piersson 2001, 23.) Sosiologisesti syrjäytymisen käsitteellä tarkoitetaan yksilön ja yhteiskunnan välisten sidosten heikkoutta (Soininen 1998, 12).

Kuva 1. Syrjäytyminen tilana ja prosessina (Lämsä 1998, 7 ja Helne 1990, 76 mukailten).

Syrjäytyminen on siis määritelty prosessiksi, jossa on kysymys yhteiskunnan rakenteista ja instituutioista eli puitteista, joiden keskellä ihminen elää ja joiden tuottamia ongelmia hän yrittää eri tavoin ratkoa. Tämä prosessi on olennaisesti yhteiskunnan ja yksilön erilaisten tekijöiden välittämää vuorovaikutusta, jossa yhteiskunta toimii pitkälle omien lainalaisuuksiensa mukaisesti. Yksityinen ihminen on nähtävä siinä kuitenkin aktiivisena toimijana eikä vain ulkopuolisten tekijöiden tahdottomana objektina. (Jyrkämä 1986, 39)

Sosiologisessa kirjallisuudessa ekskluusio pohjautuu alun perin ranskalaiseen käsitteeseen (exclusion) joka viittaa yhteiskunnan ja yksilön siteen katkeamiseen ja joka voidaan kääntää (sosiaalisesti) syrjäytymiseksi. Syynä on useimmiten työttömyys, ja siitä aiheutuva köyhyys. Käsitteen taustalla on durkheimilainen solidaarisuus- ja integraatioajattelu, jossa yksilön ja yhteiskunnan suhde on tiiviimpi kuin englantilaisen liberalismiin perinteessä. Ajatellaan että ihmisten köyhyyttä tulee tarkastella heidän suhteenaan yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja yhteiskunnan yleiseen elintasoon. (mm. Silver 1994, Levitas 2003) Parastaikaa työyhteiskunta hajoaa ja norminmukainen palkkatyö katoaa. Rumford (2002, 128) ehdottaakin moniulotteisempaa näkemystä sosiaalisesta eksklusiosta: se tarkoittaisi osattomuutta poliittisesta päätöksen teosta, työmarkkinoista ja materiaalista hyödykkeistä, kulutuksesta, ja katkennutta sidettä yhteiseen kulttuuriin.

Jyrkämän mukaan syrjäytymisellä on viisi ulottuvuutta: koulutuksellinen, työmarkkinallinen, sosiaalinen, normatiivinen ja vallankäytöllinen. Syrjäytymisen alueet, sisällöt, mekanismit, syyt ja taustatekijät sekä seuraukset vaihtelevat näissä ulottuvuuksissa. Käytännössä syrjäytymien näkyä kaikkien ulottuvuuksien yhteisvaikutuksena. (Jyrkämä 1986, 39-40) Syrjäytymistä tarkasteltaessa on tärkeä huomioida miten syrjäytymisen eri muodot limittyvät tai miten syrjäytyminen kasautuu. (Soininen 1998, 12)

Koulutuksellinen syrjäytyminen näkyy tietojen, taitojen ja valmiuksien vähäisyytenä, joka puolestaan johtaa valikoitumiseen ja resurssien vähäisyyteen yhä kovenevassa kilpailussa. Sosiaalinen syrjäytyminen tarkoittaa perheen ja lähiyhteisöjen alueella siteettömyyttä, ystävyksettömyyttä sekä sivullisuutta, josta usein seuraa sosiaalisen tuen ja ulkoisen kontrollin heikkeneminen. (Jyrkämä 1986, 40)

Työmarkkinallinen syrjäytyminen voi liittyä muun muassa työn sisällyksettömyyteen, huonoihin työoloihin tai työttömyyteen ja sen uhkaan. Taustalla vaikuttavat työmarkkinoiden ja työelämän muutokset. (Jyrkämä 1986, 40). Palkkatyöyhteiskunnassa työmarkkinoiden rooli on uusintamisyhteyden näkökulmasta keskeinen. Perimmiltään kysymys on palkkatyöläisten sisäistä eriytymistä tuottavista prosesseista, jotka jakavat palkkatyöläisiä työehtojen ja toimeentuloedellytysten suhteen toisistaan jyrkästikin poikkeaviin ryhmiin. Lehtosen, Heinosen ja Rissasen (1986, 65-66) mukaan kapitalistisen

tuotannon ja työprosessin uudelleenorganisointi on syrjäytymistä aiheuttavista mekanismeista keskeisin.

Vallankäytöllinen syrjäytyminen liittyy vallan ja vaikutusmahdollisuuksien puuttumiseen ja vallankäytön sekä kontrollin erityiskohteeksi joutumiseen. Tästä seuraa vähäiset mahdollisuudet osallistua itseä koskeviin ratkaisuihin. Normatiivinen syrjäytymisen ulottuvuus taas on ”normaalisuuden” rikkomista, joka liittyy julkisuuteen ja kansalaisten mielipiteisiin. Taustalla vaikuttaa yhteiskunnallisen ilmapiirin koveneminen ja mekanismina toimii leimautuminen ja leimaaminen ”normin rikkojaksi” tai poikkeavaksi, josta seurauksena voi olla yksilön itseleimaaminen ja identiteettiongelmat” (Jyrkämä 1986, 40)

Syrjäytymisestä voidaan Jyrkämän (1986, 51-52) mukaan puhua ”objektiivisena” syrjäytymisenä, johon liittyy resurssien ja kykyjen puuttuminen, ja ”subjektiivisena” syrjäytymisenä, joka liittyy siihen, että yksilö tietoisesti hylkää yhteiskunnan päämäärät ja arvot tai vetäytyy niiden tavoittelemisesta. Tässä tapauksessa käsitteen ”syrjäytyminen” käyttö saattaa olla tietenkin kyseenalaista, sillä kyseessä voi olla myös yksilön tietoinen valinta, Jyrkämä huomauttaa.

Syrjäytyminen peilautuu myös subjektiivisena kokemuksena. Itsearvostus ja tunne yhteisöön kuulumisesta ovat subjektiivisen ulottuvuuden tärkeitä tekijöitä. (Manual for Social Inclusion By Education) Seeman (1972) on pyrkinyt hahmottamaan syrjäytymisen merkityksiä yksilön sisäisinä tunteina, jolloin syrjäytyminen voi olla voimattomuuden, tarkoituksettomuuden, normittomuuden, eristäytymisen ja itsestä vieraantumisen tunteita. Syrjäytymisen ollessa voimattomuuden tunnetta yksilö uskoo, että hän ei omalla käytöksellään voi päättää etsimiensä tulosten ja vahvuuksien osumisesta omalle kohdalleen. Tarkoituksettomuuden tunne tarkoittaa sitä, että yksilö ei ymmärrä elämässään tapahtuvien asioiden tarkoituksia ja suhtautuu tulevaisuuteen passiivisen pessimistisesti. Normittomuuden tunne taas liittyy tilanteeseen, jossa yksilön käyttäytymistä säätelevät sosiaaliset normit ovat murtuneen ja menettäneen tehonsa käyttäytymistä ohjaavina sääntöinä. Eristäytyminen tarkoittaa yksilön irrottautumista kulttuurin standardeista sekä yhteiskunnan yleisesti arvostamista päämääristä ja uskomuksista. Itsestä vieraantuminen merkitsee Seemanin mukaan sitä, että ihminen on vähemmän kuin mitä hän ihanteellisesti voisi olla, jos yhteiskunnan olosuhteet olisivat toisenlaiset. (Seeman 1972, 46-53.)

Aikaisempien tutkimuksien ja kirjallisuuden perusteella (Heikkilä 1990, Lehtonen ym. 1986, Siljander 1996, Sipilä 1985, Suikkanen 1990), varsinainen syrjäytymisen ongelma kuitenkin syntyy Lämsän (1998, 11) mukaan vasta sitten kun seuraavat neljä ehtoa ovat voimassa:

- 1) Yksilön elämäntilanteessa tapahtuva muutos tai muutoksen jälkeinen tila, ulosajautuminen yhteiskunnan keskeisiltä foorumeilta
- 2) Ongelmien kasautuminen tai pitkittyminen niin ettei ne ole hallittavissa
- 3) Elämänhallinnan kadottaminen ja siihen liittyvä vieraantumisen kokeminen
- 4) Yksilöllisen ja yhteisöllisen välinen ristiriita. Syrjäytyminen merkitsee aina yksilön ja normijärjestelmän välistä kriisiä. Kyseessä on aina poikkeaminen normaalista, tietylle elämänvaiheelle tavanomaisesta tai ainakin laajasti hyväksytyistä tilanteesta.

Syrjäytymistä voidaan pitää varsin onnistuneena käsitteenä, kun käsitettä käytetään kuvatessa subjektiivista kokemusta ja ulosajautumista keskeisiltä yhteiskunnallisilta kentiltä (esimerkiksi koulutuksesta, työmarkkinoilta, sosiaalisista suhteista).

5.1. Syrjäytymiskäsitteen historiaa

Sosiaalisen eksklusion käsitteellä on mielenkiintoinen historia. Käsite syntyi Ranskassa 1970-luvulla kuvaamaan yhteiskunnan marginaaleissa olevia ryhmiä, joilla ei ollut pääsyä yhteiskunnan yleisiin työllisyyslähteisiin ja turvaverkkoihin. ”Les exclus”ilta puuttui ”les citoyens”in oikeudet, koska he olivat joko syrjinnän kohteena tai heillä ei ollut kansalaisuutta, kuten esimerkiksi turvapaikan hakijoilla. Tämän lisäksi heillä ei ollut yhteyksiä sellaisiin sosiaalisiin instituutioihin, jotka voisivat auttaa heitä saamaan äänensä kuuluviin, kuten ammattiliittoihin tai asukasyhdistyksiin. Huomion arvoinen seikka on se, että käsite syntyi nimenomaan Ranskassa, jossa kansalaisuudella ja sosiaalisella koheesiolla on pitkään korostettu vahvan kansakunnan asemaa. Ranskasta termi levisi Euroopan unionin sosiaalipolitiikkaan erityisesti vuoden 1996 Maastrichtin sopimuksen myötä. (Piersson 2001, 21)

Piersonin (2001, 21) mukaan sosiaalisen eksklusion termi on saanut paljon joustavamman konseptin sen levitessä Manner-Euroopasta Isoon-Britanniaan, jossa se on yhdistynyt aiempiin hyvinvointipolitiikan haaroihin. Suomeen syrjäytymisen käsite saapui 1970-luvun lopulla, mutta keskustelu oli ensimmäisen kerran aktiivista vasta 1980-kuvulla. Tätä ajanjaksoa voidaan pitää suomalaisen syrjäytymiskeskustelun ensimmäisenä aaltona. 1980-luvulla käsite vakiintui tutkijoiden, median ja kansalaisten käyttöön, mutta tutkimuksessa seuraava aktiivisempi vaihe ajoittui kuitenkin vasta 1990-luvun puolivälin jälkeiseen aikaan. (Järvinen & Jahnukainen 2001, 129-130)

5.2. Sosiaalisen eksklusion kolme paradigmaa

Silver (1994) on identifioinut sosiaalisen eksklusion kolme vallalla olevaa paradigmaa, jotka heijastavat erilaisia teoreettisia viitekehyksiä, poliittisia ideologioita ja kansallisia diskursseja. Hän nimeää ne solidaarisuus-, specialisaatio- ja monopoli-paradigmoiksi. Nämä paradigmat pohjautuvat kolmeen erilaiseen poliittiseen filosofiaan: republikanismiin, liberalismiin ja sosiaaliseen demokratiaan. Jaottelun selkeyttämiseksi ne voi myös yhdistää eri sosiologisiin koulukuntiin, kuten Durkheimilaiseen funktionalismiin, pluralismiin ja Marxin sekä Weberin konfliktiteorioihin. (Littlewood & Herkommer 1999, 4)

Silverin mukaan paradigmat eroavat ensinnäkin käsityksissään integraatiosta – sosiaalisen eksklusion vastakohdasta. Solidaarisuuden paradigmassa tämä tarkoittaa sosiaalisen koheesion korostamista ryhmän solidaarisuuden ja kulttuuristen rajojen kautta, kun taas specialisaation paradigmassa keskitytään erillisten erikoistuneiden ulottuvuuksien keskinäisiin riippuvuussuhteisiin ja monopoli- paradigmassa integraatiota lähestytään social closure- käsitteen kautta. Paradigmat eroavat myös suhteessa identifioimaansa integraation lähteeseen, kuten moraaliseen integraatioon, vaihtosuhteeseen ja kansalaisoikeuksiin. Näiden eroavaisuuksien lisäksi Silver erottelee diskurssit, joiden kautta paradigmat ilmaistaan: solidaarisuuden paradigmassa itse eksklusion käsite on keskeinen, specialisaation paradigmassa diskriminaation ja alaluokan käsitteet ovat yleisiä, tosin alaluokkaa käytetään myös monopolin diskurssissa ”uuden köyhyyden” ja epätasa-arvoisuuden käsitteiden rinnalla. (Littlewood & Herkommer 1999, 5)

Silverin mukaan solidaarisuuden paradigmassa sosiaalinen järjestys käsitetään enemmänkin ulkoisena, moraalisena ja normatiivisena, kuin yksilöön, ryhmään tai luokkaintresseihin perustuvana. Kansallinen konsensus, kollektiivinen tajunta tai yleinen tahto sitoo yksilön yhteisöön vertikaalisten toisistaan riippuvaisten instituutioiden kautta. Integraatio saavutetaan valtakulttuuriin assimiloitumalla tai valtakulttuurin ja vähemmistökulttuurien mukautumisella toisiinsa. Ekskluusio taas on läsnä kansakunnan solidaarisuudessa, rodussa, etnisyydessä, paikallisuudessa ja muissa kulttuurisissa tai primordiaalisissa siteissä, jotka määrittävät ryhmien välisiä rajoja. (Littlewood & Herkommer 1999, 5)

Spesialisaation paradigmassa sosiaalinen järjestys muodostuu toistensa kanssa kilpailevien yksilöiden, joilla on omat intressinsä ja motivaationsa, vapaaehtoisista vaihtosuhteiden verkostoista ja tästä seuraavasta sosiaalisten piirien (sphere) eriytymisestä. Eriytyneet sosiaaliset rakenteet muodostuvat erillisistä kilpailevista, mutta ei välttämättä eriarvoisista piireistä. Näiden piirien välillä on vaihtoa ja riippuvaisuutta. Sosiaaliset ryhmät muodostuvat tahdonalaisista ryhmän jäsenistä ja vaihtelevista liittoumista. Ekskluusio seuraa sosiaalisten piirien riittämättömästä erottautumisesta, tiettyyn piiriin sopimattomista säännöistä, taikka vapaan liikehdinnän ja piirien välisen vaihdon esteistä. Sosiaalisten piirien erottautumisesta johtuen sosiaalisen ekskluusion syitä ja muotoja on monia. Nämä liittyvät oleellisesti yksilön valintoihin ja aloitekykyyn tai niiden puutteeseen. (Littlewood & Herkommer 1999, 5-6.)

Monopoliparadigma olettaa sosiaalisen järjestyksen pakottavaksi ja erilaisten hierarkkisten valtasuhteiden sanelemaksi. Tämän paradigman mukaan ekskluusio seuraa luokan, statuksen ja poliittisen vallan yhteispelistä ja palvelee ”sisällä olevien” intressejä. (Littlewood & Herkommer 1999, 6.)

5.3. Sosiaalisen ekskluusion kolme diskurssia

Ruth Levitas löytää kolme tulkintaa tai diskurssia sosiaalisesta ekskluusiosta EU:n sisällä käydyissä keskusteluissa. (Levitas 2003). Näistä ensimmäisen, uudelleenjakamisen

diskurssin (*redistributive discourse* = RED) päähuolena on köyhyydessä elävät ihmiset ja ne sosiaaliset voimat, jotka saavat tämän aikaan. Tämän näkökulman puolestapuhujat korostavat vaurauden tasaisen jakamisen tärkeyttä. Ajattelutavan mukaan köyhyys ja epätasa-arvoisuus voidaan poistaa verojen, etuuksien ja palveluiden avulla. Uudelleenjakamisen diskurssissa ei anneta painoarvoa yksilöiden asenteille esimerkiksi työtä kohtaan, tai moraalille ja kulttuurisille piirteille sosiaalisen eksklusion syntymekanismeissa.

(Levitas 2003)

Toisen diskurssin, moraalisen alaluokan diskurssin (*moral underclass discourse* = MUD) mukaan kyse on taas nimenomaan yksilöiden laiminlyönneistä ja moraalien sekä asenteiden hairahduksista. Tämä argumentti voidaan laajentaa koskemaan kokonaisia ryhmiä ja asuinalueita. Moraalisen alaluokan diskurssi on myös sukupuolittunut diskurssi: ”moraalisessa heikkoudessa” sukupuolella on oma roolinsa, esimerkkinä muun muassa poissaolevat isät, jotka välttävät elatusmaksuja ja teiniäidit, jotka hankkivat lapsia ilman vakaata ihmissuhdetta. Diskurssin edustajat katsovat, että syrjäytyneet syrjäyttävät jatkossa itse itsensä käytöksellään, esimerkiksi rikollisuudella, huumeiden käytöllä ja hankkimalla avioliiton ulkopuolisia lapsia. Ajattelutavan mukaan yhteiskunnassa on ”alaluokka”, joka on irtautunut yhteiskunnan sosiaalisista instituutioista, omaksunut epäsosiaalisen käytösmallin ja arvot, jotka oikeuttavat tällaisen käyttäytymisen. (Levitas 2003)

Kolmantena diskurssina Levitas pitää sosiaalisen integraation diskurssia (*social integration discourse* = SID), jonka keskiössä on palkkatyö ja pääsy työmarkkinoille. Sosiaalinen integraatio ja yhteiskunnan kiinteys yleisestikin saavutetaan palkkatyön kautta. Tämä diskurssi on erityisesti esillä politiikassa ja vaikka sillä on yhteneväisyyksiä uudelleenjakamisen diskurssin kanssa, se kuitenkin pitää sosiaalista eksklusiota lähinnä syrjäytymisenä työmarkkinoilta. (Levitas 2003)

Levitas kiteyttää vielä, että nämä kolme diskurssia eroavat sen mukaan, mitä syrjäytyneiltä ajatellaan puuttuvan: REDin mukaan rahaa, SIDin mukaan työtä ja MUDin mukaan moraalit. Levitasin mukaan vallitseva diskurssi on siirtynyt 1990-luvun lopulta REDistä kohti SiDiä.

5.4. Syrjäytymiskäsitteen käytön ongelmia/ Syrjäytymiskeskustelun kritiikkiä

Yhteiskunnalliset käsitteet, kuten syrjäytyminen, ovat abstrakteja käsitteitä: ne eivät ole käsinkosketeltavia. Siksi ne on määriteltävä, ja siihen on käytettävä kieltä. Määritelmät ja käytetty kieli eivät kuitenkaan ole neutraaleja ilmaisuja jostain tilasta, vaan niihin sisältyy vallankäyttöä. Diskursseilla määritellään, mikä on normaalia ja mikä taas epänormaalia, mikä on toivottavaa ja mikä taas vähemmän toivottavaa. (Toivonen 1998, 27)

Helneen (2002, ix) mukaan toiseutta ja syyllistämistä legitimoivaa puhuntaa eli tässä tapauksessa syrjäytyneitä essentialisoivaa puhuntaa tulee kritisoida. Syrjäytymisestä keskusteltaessa huomio kiinnittyy usein syrjäytyneisiin ja heidän oletettuihin luonteenpiirteisiinsä: passiivisuuteen, poikkeavuuteen, avuttomuuteen. Helne korostaa syrjäytymisen relationaalista luonnetta: syrjäytymisen katsotaan syntyvän suhteessa toisiin ihmisiin, yhteiskuntaan ja sen instituutioihin. Syrjäytyminen ei ole mikään sosiaalinen fakta tai tila, vaan jotain, mitä yhteiskunnalliset diskurssit ja mekanismit tuottavat alituisesti. Syrjäytymiskeskusteluun sisältyykin lukuisia paradokseja. Seuraava huomio on erityisen mielenkiintoinen: jos kaikki syrjäytyneiden erityisryhmät lasketaan yhteen, syrjäytymättömiin ei jää enää kuin pieni osa väestöstä (Helne 2002, 78). Käsite ei siis ole järin erottelukykyinen suhteessa ei-syrjäytyneisiin.

Syrjäytyneet pyritään liittämään yhteiskunnan ja sen normaliteetin piiriin. Diskurssi siis olettaa yhteisyyden olevan jotain olemassa olevaa ja ongelmattonta. Kuitenkin juuri se, että syrjäytymisestä puhutaan, osoittaa oletuksen huteraksi. Lisäksi syrjäytymisestä puhumalla vedetään rajoja ja heikennetään syntyvän yhteisyyden mahdollisuuksia. Kaikenlaiset rajanvedot ovat nyky-yhteiskunnassa yhä ongelmallisempia, sillä yhä useammat positiot ja paikat ovat epävarmoja.

Voidaan epäillä, kuinka todellinen pyrkimys syrjäytyneiden mukaanlukemiseen on. Syrjäytyneiden omaan yhteisönmuodostukseen ei myöskään usein suhtauduta suopeasti. Tämä kertoo siitä, että yhteisöllisyys on vahvasti normitettua. (Helne 2002, ix-x)

Ilmaus ”syrjäytyminen” on otettu ehkä liiankin kirjaimellisesti. Sana merkitsee reunoille joutumista, ja näihin raja-seutuihin on tartuttu Helneen (2002, 7) mukaan kyllästymiseen asti. Keskeltähän reunoille sysätään. Keskus, josta kaikki saa alkunsa, jää kuitenkin

syrjäytymiskeskustelussa pimentoon, sillä seisomme siihen selin kohdistuessamme katseen reunoille.

Metaforalla syrjäytyminen on haluttu korostaa ilmiön prosessiluonnetta. Käytännössä ilmaus on kuitenkin jähmettynyt koskemaan varsin essentialistisesti nähtyjä syrjäytyneitä. Se koskee siis prosessin lopputulosta, pysähtynyttä hetkeä, jossa liike on muuttunut tilaksi ja jossa liikkeen kääntyminen toiseen suuntaan ei vaikuta todennäköiseltä. (Helne 2002, 7) Jos syrjäytymistä tarkastellaan vaan tilana, sen ei huomata olevan suhde: syrjäyttävä ei näe itseään katseensa takana (McAll 1995, 81 Helneen 2002, 7 mukaan).

Ongelmana on myös, että syrjäytymiskeskustelu heijastuu siihen, miten sen kohteena olevat ihmiset ymmärtävät itsensä. He voivat omaksua identiteetin, jota syrjäytyneiltä odotetaan, tai position, jota syrjäytymiskeskustelu tarjoaa, sillä ihmisten identiteetin rakentamiseen vaikuttaa, millaisia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia diskursseja heillä on käytettävissään (Burr 2000, 140). Syrjäytyneet tavallaan vieraantuvat itsestään omaksumalla itseensä liitetyt luonnehdinnat (Dubet & Lapeyronnie 1992, 119-120).

Syrjäytyminen ja eksklusio ovat negatiivisia sanoja. Marginaalisuuden käsite on ambivalentimpi: siihen liittyy kielteisiä ja myönteisiä asioita, pelkoa ja kiehtovuutta, torjuntaa ja ihailua. Marginaalisuus ei siis välttämättä ole vain umpikuja, vaan se saattaa avata uusia väyliä. Se tekee mahdolliseksi nähdä, että on monenlaisia elämisen tapoja ja että yhteiskunta voisi olla toisenlainenkin. (Helne 2002, 100)

Marginaalisuus ja eksklusio eivät kuitenkaan ole sama asia: marginaalisuus on riskitila, josta suuntana voi olla joko elämänhallinta tai eksklusio. Marginalisaatioon ei liity samankaltaista ulkoisesti havaittavaa huono-osaisuutta kuin eksklusioon eikä myöskään yhtä voimakasta irrallisuutta. (Suutari 2001, 10)

Taulukko 1. From life control to marginal position to social exclusion (Ulvinen 1998).

Life Control / Management	Marginality	Social Exclusion
<-----<---	--->-----<---	--->----->
<ul style="list-style-type: none"> • Well-being • Cultural performance • Security • High standard of living • Good (working) capacity • Normal • Qualification • Competence 	Marginality Risks Risk taking Risk living Lack of well-being Ambivalence / Drop out – Drop in Problem Compensation Pedagogy	Social Exclusion Poor living Otherness / Alienation Insecurity Social deprivation / Poverty Incapacity / Helplessness Deviant Stigmatization Charity

Syrjäytymisen ilmiö on niin monimutkainen ja moniulotteinen, että syrjäytymisestä puhuttaessa saatetaankin todellisuudessa viitata kuviossa muotoiltuun marginaalisuuden käsitteeseen. Kyse on siis aste-eroista. Yves Barel (1984, 83) on kirjoittanut ”näkyttömästä marginaalisuudesta”, jonka ymmärtämisessä ei ole keskeistä ainoastaan marginaalisuuden aste-erojen havaitseminen, vaan myös sen näkeminen, että on mahdollista olla sekä marginaalinen että integroitunut. Sosiaalinen eksklusio (yllä) kuitenkin viittaa johonkin toivottomampaan tilaan, silloin syrjäytynyt on todellakin ”ulosheitetty”, ”poispudonnut” tai ”uloslöyty” (vrt. Eräsaari 1983). Järvisen & Jahnukaisen (2001, 125-126) mukaan syrjäytyminen on huono-osaistumisen prosessi, kun taas marginalisaatio on valtavirran ulkopuolella olemista, johon voi, mutta ei välttämättä, liitty huono-osaisuutta.

Beresfordin ja Wilsonin (1998) mukaan sosiaalisesta eksklusiosta keskusteltaessa pitäisi pyrkiä tuomaan julki myös syrjäytyneiden omia näkökulmia ja saattamaan heidät osaksi keskustelua. Keskustelun pitäisi sisältää ensinnäkin kaikkien niiden ryhmien näkökulmat, jotka on identifioitu syrjäytyneiksi, toiseksi heidän omat tietämyksensä, jotka perustuvat heidän omaan kokemukseen ja ymmärtämiseen ja kolmanneksi heidän analyysinsä, mukaan lukien heidän tulkinnat, merkitykset, hypoteesit ja teoriat. Tämäkään ei ole kuitenkaan syrjäytyneiksi määriteltyjen kannalta täysin ongelmaton lähestymistapa, sillä he eivät voi olla varmoja, etteivät osallistamalla keskusteluun vain vahvista sen negatiivista

luonnetta. Toisaalta, jättäytymällä keskustelun ulkopuolelle he antavat sen negatiivisille puolille vallan. (Beresford & Wilson 1998, 91-93)

6. NUORET JA SYRJÄYTYMINEN

Nuoruuden selkeät koko ikäluokalle yhteiset raamit ovat hämärtyneet ja yksilöllistyminen on vallannut alaa. Kyseessä ei ole pelkästään taloudellisesta lamasta jälkiseurauksineen, vaan markkinatalouteen perustuvan yhteiskunnan perusteellisemmasta rakennemuutoksesta. Nuoruus ei ole enää pelkästään siirtymistä aikuisuuteen, vaan nuorten on entistä enemmän opittava hallitsemaan elämänsä nykyisyyttä samalla, kun paine tulevaisuusorientaatioon kasvaa yhteiskunnan taholta. (Viitanen 1998, 175) Talouden lama on pakottanut leikkauksiin julkisessa taloudessa. Leikkausten vaikutukset kohdistuvat voimakkaammin aina niihin ryhmiin, jotka eniten tarvitsisivat tukea. Peruskoulujen opettajien lomautukset, ryhmäkokojen kasvu, erityisopetuksen supistukset yhdessä nuorten kasvua tukevan nuorisotoiminnan resurssien vähenemisen kanssa ovat usein keskeisiä tekijöitä nuoren elämänhallinnan vaikeuksissa. Nuoren sosiaalistumista tukevia palveluja on supistettu samaan aikaan, kun yhteiskunnan ja työmarkkinoiden vaatimukset ovat voimakkaasti kasvaneet. Oma paikkaansa etsivillä nuorilla on monia riskejä ajautua vaikeuksiin, jotka vuosien myötä voivat johtaa syrjäytymiseen koulutuksesta, työelämästä ja muista yhteiskunnan perustoiminnoista. (Kuorelahti & Viitanen 1999, 5)

Nuorten syrjäytymisalttiutta muihin ikäluokkiin verrattuna selittävät yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset, kuten nuoruusajan pidentyminen ja koulutuksen sekä sosiaalisen tuen ja kontrollin eriytyminen. (Etelä-Suomen läänihallituksen julkaisuja 80, 2004)

Yhteiskunnasta löytyy useita erilaisia nuoruuksia. On olemassa niitä määrätietoisia nuoria, joille on jo varhain muodostunut selkeä kuva tulevaisuudesta ja joilla on laaja sosiaalisten suhteiden verkosto sekä hyvät kouluttautumismahdollisuudet. Heille nuoruus on monipuolisen kasvun ja valmentautumisen aikaa. Vanhempien tuki on heille enemmän kumppanuutta kuin holhous, pakottamista tai ohjeiden antamista. Kaikille nuorille ei kuitenkaan synny tällaisia aitoja sosiaalisia suhteita ja niiden myötä rakentuvaa yhteisön tukea. Nuoruus merkitsee heille epävarmuutta omasta itsestä ja omista mahdollisuuksista sekä tulevaisuudesta. Nuorten asuinympäristöt eriytyvät, elämänrytmi on epätasainen ja ongelmat kasautuvat. Näillä nuorilla on aikuisille tuntemattomia ongelmia, mutta aikuisten ja nuorten ongelmat lähentyvät toisiaan. Viitanen (1998, 175-176) mukaan myös

vanhempien mahdollisuudet tukea lapsiaan ovat vähentyneet niin sosiaalisesti, taloudellisesti kuin kasvatuksellisesti.

Varovaisten arvioiden mukaan keskikokoisessa kaupungissa tällaisia nuoria, joiden kohdalla ongelmien kasautumisesta ja syrjäytymisriskistä puhuminen on perusteltua, on noin 50-100. Maanlaajuisesti samassa suhteessa arvioiden kyseessä olisi noin 10. 000-12.000 15 – 24-vuotiasta nuorta. Muuttamalla arviointiperusteita saadaan syrjäytymisvaarassa olevien nuorten määräksi kuitenkin mikä tahansa luku 5.000 ja 50.000 väliltä. (Viitanen 1998, 179) Tämä kertoo kuitenkin ehkä enemmän syrjäytymisen käsitteen laajuudesta ja määrittelyvaikeuksista kuin nuorten todellisista ongelmista.

Viime vuosina keskustelua yhteiskunnan reunalla elävistä ja toimivista nuorista on hallinnut puhe syrjäytymisestä, osattomuudesta ja elämänhallinnan puutteesta ja keskustelijoina ovat olleet pääosin muut kuin nuoret. Väheksymättä nuorten monesti ylitsepääsemättömän suuriakin todellisia ongelmia Suutari & Suurpää (2001) väittävät, että toivottomuutta korostava syrjäytymispuhe on viranomaisille, poliitikoille ja myös tutkijoille yksi keino rakentaa valta- ja hierarkiasuhteita nuoriin, tapa kontrolloida nuorten käyttäytymistä ja toimintaa. Se toimii myös välineenä, jolla nuoren yksilön oikeudet ja velvollisuudet nivotaan yhteen aiempaa tiukemmin. Marginaaleissa elävien nuorten osakseen saamalla huomiolla on ollut myös monia myönteisiä vaikutuksia. Syrjäytymisen nousu huomion keskipisteeksi on synnyttänyt paitsi moraalista keskustelua hyvinvointivaltion periaatteista, myös konkreettisia toimenpiteitä, joista mainittakoon reunalla eläville nuorille monessa mielessä tärkeät nuorisoprojektit. Keskustelua tuntuu silti sävyttäneen epäluottamus nuoria kohtaan. (Suutari & Suurpää 2001, 5-8) Anneli Pohjolan (2001, 202) mukaan yhteiskunnan sisään rakennettu epäluottamus määrittää osan nuorista epäkansalaisiksi tai ei-vielä-kansalaisiksi. Epäluottamukseen perustuva ajatus on Pohjolan mukaan myös taustalla nuoriin kohdistuvassa aktiivoinnin retoriikassa.

Kun puhutaan nuorten olevan syrjäytyneitä, syrjäytymisellä tarkoitetaan tällöin, että heillä ei ole kun korkeintaan satunnaisesti töitä, ei omaa perhettä, ei omaisuutta ja niin edelleen. Kuitenkin on täysin mahdollista, että monet eivät edes pyri minkään tällaisen saavuttamiseen. Heille saattavat riittää niukat tilapäistyöt ja niukka sosiaaliturva: tärkeintä on kirjoittaa esimerkiksi runoja, tuottaa musiikkia, lukea tai ylipäätään vain tarkkailla enemmän tai vähemmän sivullisena maailman menoa. (Toivonen 1998, 27) Tätä

näkökulmaa puoltaa myös HELSA-projektin (Helsinkiisten lastensuojelunuorten tarpeisiin vastaava työllistämis- ja koulutusohjelma) arviointitutkimuksen yhteydessä nuorten kanssa käydyn keskustelun tulokset. Nuorilta tiedusteltiin mitä syrjäytyneisyys heistä tarkoittaa ja katsovatko he sen koskevan itseään. Vastaus oli kielteinen: kukaan nuorista ei kokenut itseään syrjäytyneeksi tai syrjäytymisvaarassa olevaksi, vaikka ulkopuolelta katsottuna nämä aktivointiprosessin kohteena olisivatkin sellaisiksi määriteltävissä. (Lamminen 2000 Helneen 2002, 33 mukaan) Samoin eräät Naulakallion oppilaat eivät kokeneet itseään ”ongelmalapsiksi” vaikka heidät ulkopuolelta sellaisiksi määriteltiin. Siis ”ulkoapäin ehkä varsin perustellusti määriteltävissä oleva syrjäytyminen ei sitä välttämättä sisäisesti samassa mitassa olekaan” kuten Jyrkämäkin toteaa (1986, 41).

Pyydettyäessä yläasteikäisiä nuoria kirjoittamaan, mitä syrjäytyminen heidän mielestään tarkoittaa ja mitkä ovat sen syyt, koululaiset määrittivät syrjäytymiseksi yksinäisyyden. Nuorille syrjäytyminen oli joutumista syrjään ihmissuhteista, kavereista ja kouluyhteisöstä. Perinteiset huono-osaisuuden ja syrjäytymisen tulkinnat - köyhyys tai huono yhteiskunnallinen asema - eivät tulleet aineistossa esiin kuin pienellä joukolla vastaajista. Tämän perusteella voitaisiin päätellä, että nuorelle syrjäytyminen ja huono-osaisuus merkitsevät yksinäisyyttä, mutta käsitteiden tasolla on oltava varauksellinen; osa tutkimukseen vastanneista nuorista on saattanut sekoittaa semanttisesti läheiset syrjymisen ja syrjäytymisen käsitteet. (Törrönen & Vornanen 2002, 37-38.) Nuoret mielsivät syrjäytymisen kuitenkin siis enemmän sosiaalseksi syrjäytymiseksi eli perheen ja lähiyhteisöjen alueen siteettömyydeksi, ystävyksettömyydeksi sekä sivullisuudeksi. Samansuuntaisia tuloksia antaa vuoden 2006 nuorisobarometri, jossa kysyttiin tänä vuonna kolmatta kertaa, mistä syrjäytyminen johtuu. Syrjäytymistä ei siis määritely, vaan kukin vastaaja on käsittänyt sen omalla tavallaan. Vertailussa vuosien 1998 ja 2002 kyselyihin havaitaan joitain muutoksia nuorten asenteissa. Suurimpana trendinä erottuu se, että selvästi aiempaa harvempi nuori pitää epäterveellisiä elämäntapoja ja omaa laiskuutta tai välinpitämättömyyttä syrjäytymisen syynä. Käsitys ystävien merkityksestä syrjäytymiskehitykselle sen sijaan näyttää kasvaneen. Ystävien puutteen tosin voi tulkita kuuluvan jo syrjäytymisen määritelmään. (Nuorisobarometri 2006)

MacDonaldin (1997, Measor & Squires 2000, 34 mukaan) mukaan nuoret muodostavat kategorian, joka on suljettu ulos monista nyky-yhteiskunnan etuuksista ja etu-oikeuksista.

Näin on varsinkin, jos nuoruudessa koetaan köyhyyttä ja nuorilla on matala sosiaalinen status, jolloin eksklusion kokemukset voivat tulla huomattavasti syvällisemmin koetuiksi.

Syrjäytymisen käsite on tullut kasvatustieteiseen myöhemmin kun sosiologiaan, ja siinä syrjäytyminen näkyy enemmän nuoren jäämisenä osattomaksi turvallisesta kasvuympäristöstä. Turvaton kasvuympäristö ilmenee muun muassa riittävän toimeentulon puutteena perheessä, vanhempien matala koulutustaso, vanhempien työttömyys, vanhempien päihteiden käyttö, kasvuympäristön väkivaltaisuus ja vanhempien mielenterveysongelmat. Syrjäyttäviä tekijöitä nuorella itsessään ovat muun muassa oppimisvaikeudet, huono koulumenestys ja häiriökäyttäytyminen koulussa. (Veijola 2005, 22) Lasten ja nuorten syrjäytymisessä onkin ennen muuta kyse syrjäytymisestä normaalina pidettävästä psykososiaalisesta kehityksestä, kun lapsen kasvuolosuhteet tai hänen oma toimintansa vaarantavat hänen terveen ja tasapainoisen kehityksensä. Lapsilta tai nuorilta puuttuu jotakin, mitä ilman heidän on paha olla. (Lämsä 1998, 9)

Nuorten keskinäinen kilpailu koulutusjärjestelmässä on koventunut ja työllistymisvaikeudet lisääntyneet. Koventuneesta kilpailusta kärsivät eniten heikoimmista lähtökohdista ponnistavat nuoret. Nuoret käyvät keskenään eräänlaista ”väsytystaistelua”, jonka ensimmäisiä uhreja ovat ne, jotka jo kouluun tullessaan ovat koulun normien mukaan ”huonosti varustettuja”. (Silvennoinen 2002, s. 215)

Mitä enemmän kilpailu työpaikoista ja koulutuksesta kovenee, sitä riskialttiimmaksi yhä useamman nuoren tilanne tulee (Jyrkämä 1986, 44) ja suurimmassa vaarassa ovat juuri ne nuoret, joilla lähtökohdat ja resurssit menestykseen ovat heikoimmat. Kilpailussa pärjääminen edellyttää nimittäin resursseja, sosiaalista tukea. ”oikeita” ratkaisuja ”oikeaan” aikaan, monesti pitkäjännitteistä suunnittelua ja kykyä sopeutua ulkoapäin tuleviin normaalisuus-vaatimuksiin. Näin syrjäytyminen ei ole vain jo syrjäytyneiden ongelma vaan tiedostettuna uhkana osa ilmeisesti yhä useamman nuoren arkipäivää. (Jyrkämä 1986, 45)

Näyttäisi siis siltä, että mahdollisuudet nuorten syrjäytymiseen ja marginalisoitumiseen nyky-yhteiskunnassa ovat lisääntyneet ja vahvistuneet. Jyrkämän (1986, 50) mukaan kysymyksiin siitä, ovatko nuoret aikaisempaa enemmän syrjäytyneet, ei kuitenkaan ole annettavissa yksioikoista ja -selitteistä vastausta.

6.1. Lastensuojeluasiakkaiden syrjäytyminen

Nuoret ovat siis varsin riskialttiita syrjäytymiselle. Entäpä jos kyseessä on nuori, joka on lisäksi sosiaalihuollon asiakas, kuten juuri Naulakallion nuoret. Eriyisen huonossa asemassa ovat juuri ne nuoret, joilla lähtökohdat ja resurssit menestyä ovat heikkommat. Anna-Liisa Lämsä (1998) on tutkinut 0-25-vuotiaiden sosiaalihuollon asiakkaita syrjäytymisen näkökulmasta. Asiakkaat jakautuivat ongelmien laadun ja syvyyden sekä tarvitsemansa tuen perusteella viiteen tyyppiin: 1) *Selviytyjiin*, jotka eivät tarvitse tukea, 2) *karsiutujiin*, joilla tuen tarve on vähäistä tai tilapäistä, 3) *syrjäytymisvaarassa* oleviin, joilla kyse on jo tuen tarpeen pitkittymisestä tai monien tukimuotojen tarpeesta, 4) *syrjäytyjiin*, joiden ääripäänä on 5) täydellinen syrjäytyminen, *karitaatio*, totaalinen riippuvaisuus yhteiskunnan tuesta. (Lämsä 1998, 14)

	Lastensuojelu	Toimeentulotuki
Elämänhallinta Ei asiakas Selviytyjä	Lapsiperhe toimeentulotukiasiakkaana, ei lastensuojeluasiakkaana.	Nuori ei toimeentulotukiasiakkaana.
	↑↓	↑↓
Asiakkaaksitilo Karsiutuja	Lastensuojeluilmoitus. Yksittäiset taloudelliset tms. ongelmat, kuten väsyminen, joihin perhe hakee itse apua. Avohuollon tukitoimenpiteet, kuten toimeentulotuki, lomaperhe ja kotiapu.	Nuori toimeentulotukiasiakas. Ongelmana työttömyyteen, opiskeluun tms. liittyvä tulosten vähäisyys ja/tai ylimääräiset esim. sairauteen liittyvät menot. Lyhytaikainen harkinnanvarainen taloudellinen tuki.
	↑↓	↑↓
	<i>kompensaatio</i>	<i>kompensaatio</i>
Intimiteetin murtuminen Syrjäytymisvaara	Ongelmien pitkittyminen ja kasautuminen, josta joku perheen ulkopuolinen tekee ilmoituksen. Monenlaisen tuen tarve.	Ongelmien pitkittyminen ja kasautuminen. Toimeentulotuen tarpeen pitkittyminen (yli 6 kk).
	↑↓	↑↓
	<i>pedagogia</i>	<i>pedagogia</i>
Subjektiviteetin menetys Syrjäytyjä	Lastensuojeluperheen moniongelmaisuus ja -asiakkuus. Tehostetut avohuollon tukitoimenpiteet, kuten tehostettu perhetyö, lapsen sijoitus avohuollon tukitoimenpiteenä tms.	Nuori toimeentulotuen pitkäaikaisasiakas (yli 12 kk / 2 vuotta). Nuoren moniongelmaisuus ja -asiakkuus. Joutuminen viranomaisten erityisen kontrollin kohteeksi.
	↑↓	↑↓
	<i>stigmaatio</i>	<i>stigmaatio</i>
Totaalinen syrjäytyminen	Moniongelmaisuuden ja -asiakkuuden pitkittyminen. Avohuollon tukitoimenpiteiden riittämättömyys; huostaanotto.	Moniongelmaisuuden ja -asiakkuuden pitkittyminen. Toistuvat työttömyysturvan karensit.
	↑↓	↑↓
	<i>karitaatio</i>	<i>karitaatio</i>

Kuva 2. Syrjäytymisen portaat lastensuojeluasiakkailla ja nuorilla toimeentulotukiasiakkailla. (Lämsä 1998, 15)

Lämsä (1998, 14) kuvaa syrjäytymistä vaihe vaiheelta etenevänä prosessina, joka ”on kuin juna, joka kerran liikkeelle lähdettyään jatkoi matkaansa eteenpäin”. Sosiaalihuollon asiakirjoja lukiessaan saattoi siis ennustaa, mitä seuraavassa vaiheessa tulisi tapahtumaan. Käytännössä tämä merkitsee syrjäytymisprosessin vaiheesta toiseen tai portaalta seuraavalle siirtymistä, mutta myös siirtyminen kohti elämänhallintaa ja selviytymistä on mahdollista.

Vaikka *karitaatio* merkitsee asiakkaan täydellistä riippuvuutta sosiaalihuollosta (lastensuojelun puolella huostaanotto) ja täyttää sikäli syrjäytymisen kriteerit, että asiakkaan tilanne poikkeaa normaalista ja siihen liittyy sosiaalihuollon asiakkaan rajoitetut mahdollisuudet vaikuttaa asioihin, ei tilanne kokonaisuudessaan ole näin yksioikoinen. Esimerkiksi lasten huostaanoton yhteydessä vanhemmat menettävät oikeutensa lapsen huoltajina, heidät syrjäytetään lapsen huollosta. Varsinkin varhaisina elämävuosinaan huostaanotettujen lasten asiakirjoista välittyy kuitenkin kuva lapsen saamasta uudesta mahdollisuudesta. Asiakirjojen perusteella heidän elämäntilanteensa vastasi huostaanoton jälkeen lähinnä *karsiutujen* elämäntilannetta – sosiaalihuollon roolina oli sijaisperheen voimavarojen täydentäminen. Kaikkein parhaimmat mahdollisuudet näyttävät olevan niillä lapsilla, jotka oli otettu huostaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Nuorten vaikeudet ovat useammin vaikeammin ratkaistavia kuin varhaisimpina elinvuosina huostaan otettujen lasten ongelmat. (Lämsä 1998, 20) Huostaanotto saattaa tietenkin johtua myös nuoren ongelmallisesta käytöksestä ja vanhempien kyvyttömyydestä puuttua siihen, jolloin luonnollisesti huostaanotto ei ole edes tullut kyseeseen aiemmin. Tällöin nuorella on jo valmiiksi ongelmia, joihin on vaikea puuttua ja etsiä ratkaisua myös sosiaalihuollon puolella.

7. ELÄMÄNHALLINTA

Elämänhallintaa voidaan pitää syrjäytymisen vastakohtana, jolloin se nähdään syrjäytyminen-marginalisaatio-elämänhallinta -jatkumon toisena päänä (taulukko 1, s.26). Tällöin elämänhallintaan katsotaan sisältyvän muun muassa hyvinvointi, turvallisuus, korkea elintaso, hyvä työkapasiteetti ja kulttuurinen suorituskyky.

Elämänhallinta on eräänlainen kattokäsite niille selviytymisstrategioille ja prosesseille, joissa yksilön sekä saadut että hankitut kompetenssit kohtaavat niin ympäristöltä tulevan tuen kuin sen asettamat pakot, vaatimukset, haasteet ja odotuksetkin. Elämänhallinnan sisäinen puoli edellyttää yksilön kykyä itsekontrolliin, vastuunottoon, valintojen tekoon, joustavuuteen sekä epävarmuuden sietämiseen, ja sen ulkoinen puoli kykyä elämänhallinnan institutionaalisten keinojen kartuttamiseen. Näistä keinoista tärkeimpänä yhteiskunnassamme on pidetty koulutuksen, ammatin ja työn hankkimista. (Näre 1997: Nuorisotutkimus 15(1997):1)

Oman elämän koossa pitäminen eli elämänhallinta on tapahtuma, jossa ihminen yrittää sovittaa omat yksilölliset tavoitteensa ja yhteisölliset odotukset toimintaansa ohjaavaksi kokonaisuudeksi. Elämänhallinta edellyttää tietoa menneestä ja nykypäivästä, ja samalla käsitystä myös tulevaisuudesta. Elämänhallintaa on pidetty rinnakkaisena käsitteenä toimintakyvylle, jolloin siinä on fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen ulottuvuus (Niemelä 1991, 13).

Perinteistä ohjautuvissa muutospaineita torjuvissa yhteiskunnissa elämänhallinta on tarkoittanut traditioiden noudattamista. Omassa yhteiskunnassamme traditiotkaan eivät suojaa muutosten tempoilevuudesta ja arvaamattomuudesta aiheutuvalta epävarmuudelta. Tässä tilanteessa elämänhallinta edellyttää kykyä arvioida, milloin kannattaa yrittää mukautua ja sopeutua tilanteeseen, joka ei ole itse valittu, ja milloin kannattaa pyrkiä muuttamaan sitä. (Näre 1997: Nuorisotutkimus 15(1997):1)

Keskeinen elämänhallinnan pohja on autonomia. Autonomia edellyttää paitsi mahdollisuutta ja oikeutta itsehallintaan - ulkoista perustaa - myös sisäistä perustaa, riittävää psyykkistä kompetenssia itsensä ja elämänsä hallintaan. Käytännössä ulkoinen ja sisäinen perusta edellyttävät toisiaan, jotta päämääriin voi myös sitoutua. Juuri

sitoutuminen pitkän tähtäimen päämääriin ja pitkäjänteisiin ihmissuhteisiin tulee hankalammaksi työvoiman ja saman tien myös ihmissuhteiden joustavoittamisen aikana. Toisaalta hyvä sisäinen autonomia antaa paremmat lähtökohdat luovia tällaisessa päätökselyssä ja moninaisten ihmissuhteiden yhteiskunnassa. (Näre 1997: Nuorisotutkimus 15(1997):1)

Heikolle sisäiselle elämänhallinnalle tyypillisiä piirteitä ovat aloitekyvyttömyyden ja yleisen kiinnostamattomuuden lisäksi usein irrallisuuden kokeminen ja jopa elämänhalun kadottaminen sekä mahdollisesti myös ihmissuhdeongelmat (Hämäläinen 1996, 9).

Elämänhallinta tai sen puute ei ole vain yksilön omasta toiminnasta johtuvaa. Antonovskyn (1991, 70) teoriolla koherenssin tunteesta on yhteys elämänhallinnan käsitteeseen. Ihminen on pystyttävä ymmärtämään ympäristöään ja sen tapahtumia jotta elämänhallinta suuntautuisi tulevaisuuteen, olisi sisäistä elämänhallintaa ja koettaisiin hyvinvointia. Koherenssin tunnetta tukee riittävän selkeä, johdonmukainen ja ennakoitavissa oleva ulkoinen järjestelmä ja sen toiminta. Koherenssin tunteeseen tarvitaan ympäristön hallittavuuden kokemusta eli luottamusta siihen, että ihminen voi itse tai toisten ihmisten avulla tuntea vaikuttavansa asioiden ja tapahtumien kulkuun. Elämän tarkoituksellisuus syntyy tapahtumista ja asioista, joilla on merkitystä yhteisön arvojärjestelmissä tai maailmankatsomuksessa. Samaan viittaavat Seemanin (1972) vieraantumisen tunteista voimattomuus ja tarkoituksettomuus.

Raunio (1995, 101) tuo esille keskeisen eron yhteiskunnallisen ja elämänhallinnan taitoihin liittyvän syrjäytymisen välillä. Ihmiset voivat olla syrjäytyneitä yhteiskunnassa normaalisti vallitsevasta kulutuksesta, sosiaalisesta vuorovaikutuksesta ja yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta. Silti ihmiset eivät välttämättä ole menettäneen kykyään hallita omaa elämäänsä.

8. SOSIAALINEN VAHVISTAMINEN JA SOSIAALISEN TUEN MERKITYS

Ihmisen olennaisin piirre on sosiaalisuus, sillä ihminen tulee tärkeäksi toisten määrittämänä, heidän kauttaan. Sosiaalisilla suhteilla on vaikutusta muun muassa siihen, miten nuoret kiinnittyvät yhteiskuntaan ja millaisiin yhteiskunnallisiin asemiin nuoret päätyvät. Joissain tapauksissa yksilö syrjäytyy sosialisoinnin kautta siten, että hänen persoonallisuutensa saa – instituutioiden edesauttamana – pikkuhiljaa kehittyessään sellaisen pohjan, jolle nuoruudessa on hyvä viimeistellä epäonnistujan identiteetti. Valintoja tehdessään nuori muodostaa käsityksen itsestään, kyvyistään ja menestyksestään. (Veivo & Vilppola 1998, 52)

Minna Heikkinen (Veivo & Vilppolan 1998, 52 mukaan) on todennut, että nuorten syrjäytyminen nyky-Suomessa on ennen muuta seurausta sosiaalisten sidosten katkeamisesta tai puuttumisesta. Erilaisten sosiaalisten sidosten puuttuminen aiheuttaa katkoksen nuoren integroitumisprosessiin ja voi johtaa yhteiskunnasta syrjäytymiseen. Sidokset, joilla on keskeinen merkitys nuoren yhteiskuntaan kiinnittymisen kannalta, ovat työ, koulutus, vapaa-ajan harrastukset, perhe, muut sukulaiset, ystävä- ja kaveripiiri sekä erilaiset nuorison alakulttuurit. Voidakseen integroitua yhteiskuntaan nuorella on oltava riittävä sosiaalisten suhteiden verkosto, johon sisältyy yhteiskunnassa menestymiseen tarvittavia pääoman muotoja, ennen kaikkea kulttuurista ja sosiaalista pääomaa. Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan nuoren verkostoon kuuluvien sosiaalisten sidosten määrää ja sosiaalisen merkityksen rakennetta. Kulttuurisella pääomalla puolestaan viitataan siteiden laadullisiin ominaisuuksiin, esimerkiksi verkostoon kiinnittyneiden ihmisten koulutus- ja ammattitaustaan. (Veivo & Vilppola 1998, 52)

Nuori tarvitsee aikuisen ihmisen välittävää ja rajoittavaa otetta. Nuoren perhe ei aina kykene tarjoamaan tukea, jota nuori tarvitsisi. Tämä tilanne korostuu erityisesti huostaan otettujen nuorten kohdalla. Nuorella voi olla tunne, ettei kukaan välitä hänestä. Nuoren hylkäävistä aikuiskontakteista johtuvan epäluottamuksen voittamiseksi aikuisen on oltava tarpeeksi kärsivällinen ja vahva. Hänen täytyy pystyä ottamaan vastaan nuorelta aiheutontakin kritiikkiä ja käyttämään nuoren ymmärtämää kieltä, jotta hänestä tulee uskottava. (Veivo & Vilppola 1998, 53)

Usein puhutaan nuorten ongelmien ehkäisystä. Puhunta pitää kuitenkin sisällään oletuksen siitä, että juuri nuoruuteen sisältyy vääjäämättä vähintäänkin potentiaalisia, mutta sitäkin vakavampia ongelmia, joita voidaan onneksi ehkäistä aikuisten asiantuntemuksella. Sosiaalinen vahvistaminen on siinä mielessä neutraalimpi termi, että sosiaalinen vahvistaminen sisältää vähemmän toisten ongelmiin liittyviä ennako-olettamuksia kuin *tiettyjen* ihmisten ongelmien ehkäiseminen. Kaikki ihmisethän tarvitsevat vahvistamista aika ajoin, sillä kukaan ei ole täydellinen. Siinä mielessä "sosiaalisella vahvistajalla" ei ole varaa mestaroida, asettua yläpuolelle: hän voi tarvita vahvistusta siinä missä vahvistettavakin. Sen sijaan "ehkäisijä" on jo ikään kuin omat ongelmansa ohittanut tai selvittänyt. (Lähteenmaa 2003)

8.1. Voimavaraistaminen

Rap-kulttuurisilta-projektin ajatus liittyy läheisesti erityisesti sosiaalityössä käytettyyn voimavaraistamisen käsitteeseen. Voimavaraistaminen, voimallistaminen, voimaannuttaminen tai valtaistaminen (empowerment) liittyy siihen, miten ihmiset saavuttavat kollektiivisen kontrollin elämästään pystyäkseen tavoittelemaan intressejään. Sosiaalityössä voimavaraistaminen pyrkii auttamaan yksilöä saavuttamaan valtaa ja voimaa tehdä aloite tai muutos kykyjen ja itsetunnon lisäämisellä. Voimavaraistamisen lähestymistapa auttaa yksilöitä tiedostamaan ja käyttämään henkilökohtaisia resurssejaan, ylittämään esteitä, jotka ovat heidän tarpeidensa ja pyrkimystensä tiellä, saamaan äänensä kuuluviin ja uhmaamaan tilanteita, joissa he kokevat epätasa-arvoa ja sortoa. Voimavaraistaminen vaatii yksilön henkilökohtaisten positioiden ja rakenteellisten eriarvoisuuksien linkittämistä. Tämä tarkoittaa yksilön auttamista ymmärtämään kuinka asiat ovat tapahtuneet ja saavuttamaan kontrolli edes jostain elämänalueesta. Tällä tavoin heidän hämmennys vähenee ja he tuntevat olevansa paremmin kosketuksissa elämäänsä. (Payne 1997, 259) Rap-kulttuurisilta pyrkii tähän antamalla oppilaille mahdollisuuden oman elämänsä reflektointiin kirjoitusprosessin myötä.

Reesin (1991 Paynen 1997, 267-268 mukaan) mukaan voimavaraistamisen päätavoite on sosiaalinen oikeudenmukaisuus, paremman turvallisuuden sekä sosiaalisen ja poliittisen tasa-arvon lisääminen yhteisen tuen ja jaetun oppimisen kautta.

Voimavaraistamisen käsite sisältää paremman itsekäsityksen ja itseluottamuksen saavuttamisen sekä kriittisemmän kapasiteetin suhteessa ympäristöön. Se on myös henkilökohtaisten ja kollektiivisten resurssien kultivoimista sosiaaliseen ja poliittiseen toimintaan. (Kieffer 1984 Paynen 1997, 269 mukaan)

Voimavaraistamisenkaan käsite ei ole ongelmaton. Vaikka se korostaa ihmisten kuuntelemista ja toimintaa ”alhaalta ylöspäin” se sisältää kuitenkin oletuksen vaikutusvaltaisista ulkopuolisista ja avuttomista sisäpuolisista. (Long & Long 1992, 275)

8.2. Sosiaalinen toiminta ja osallistuminen

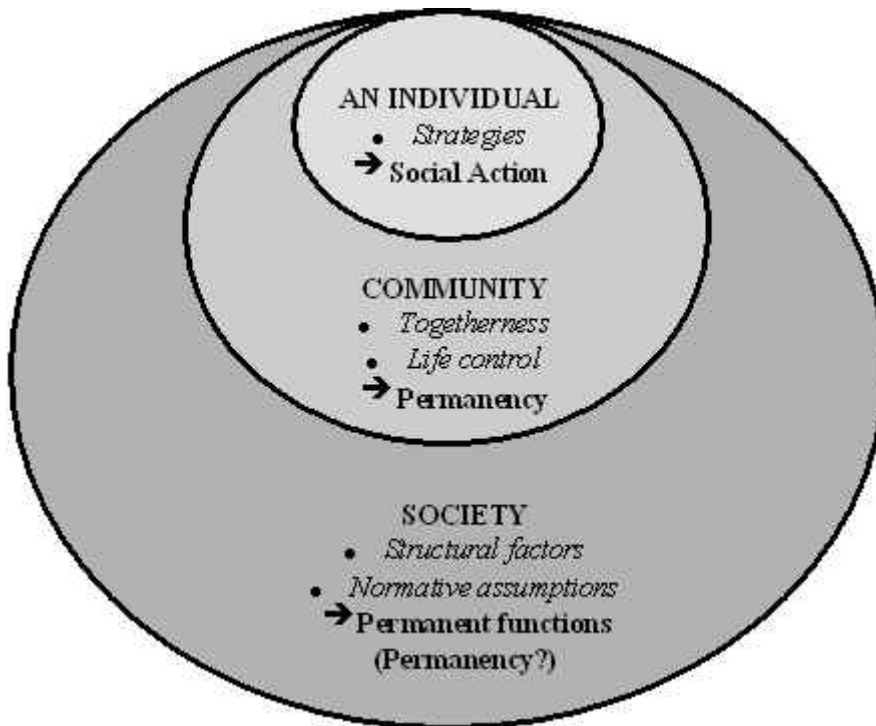
Sosiaalinen toiminta (Social Action) on yksi lähestymistapa voimavaraistamiseen. Mallilla on kolme keskeistä piirrettä: Ensinnäkin se on erityisesti suunniteltu erkaantumaan niistä lähestymistavoista, jotka syyllistävät uhrin. Sosiaalisen toiminnan malli korostaa ihmisten oikeutta tulla kuulluksi, määrittellä heitä itseään koskevat kysymykset, muotoilla toiminnalleen agenda ja osallistua omalta osaltaan toimintaan. Toiseksi sosiaalisen toiminnan mallissa pyritään etsimään vastauksia kysymykseen ”miksi” ennen kuin lähdetään pohtimaan ”miten”. Kysyttäessä ”miksi” ihmiset osallistuvat miettimään ongelmien taustalla vaikuttavia syitä ja tämän prosessin kautta saavuttavat paremman ymmärtämyksen olosuhteistaan ja kykenevät siten voimavaraistamaan itsensä. Kysymyksenasettelu laajentaa mahdollisuuksien horisonttia. Kolmanneksi sosiaalisen toiminnan malli on prosessi-orientoitunut, eikä lopputulos-orientoitunut. Keskityttäessä prosesseihin huomio on tietoisuuden kohottamisessa, oppimisessa ja tilanteen haltuunottamisen vapauttavassa toiminnassa. Tätä kautta varsinaiset prosessit määrittävät jatkuvasti lopputulosta, joka ei ole kenenkään valtaa omaavan ennalta määrittämä. (Boeck & Ward 2000, 44-46.)

Nuorten keskuudessa sosiaalisen toiminnan viitekehys on koettu toimivaksi menetelmäksi ehkäistä syrjäytymistä. Lähestymistapa painottaa nuorten kuuntelemista ja yhteisneuvottelua heidän kanssaan. Projektit organisoidaan alhaalta ylöspäin ja ne nousevat nuorten omasta motivaatiosta ja sitoutumisesta prosessiin. (Harrison et al 1995 Measor & Squires 2000, 29 mukaan) Sosiaalisen toiminnan viitekehysten taustalla vaikuttavat periaatteet korostavat tiedostusta siitä, että nuoret itsessään eivät ole se ”ongelma”, vaan pikemminkin taustalla vaikuttaa laajempi ongelmien verkosto - mahdollisuuksien ja resurssien puute. Tärkeäksi koetaan myös nuorten vahvuuksien korostamista, heidän tietonsa, taitojensa sekä kokemuksiensa tunnistamista, jonka kautta nuoret itse voivat käsitellä kohtaamiaan ongelmia. (Measor & Squires 2000, 29)

Sosiaalinen toiminta korostaa siis nuorten voimallistamisen ja projektiin osallistumisen tärkeyttä. Sen tavoitteena on yksilöllisen tukemisen ja informaalin oppimisen kautta auttaa nuoria ymmärtämään niitä elämänsä аспекteja, joihin he kykenevät vaikuttamaan, kunhan vaan saavat motivaatiota, rohkaisua ja informaatiota sekä välillistä ammattilaisten apua. Menetelmä korostaa nuorten kollektiivista tilannetta. Se pyrkii luomaan, mitä yhteisiä kokemuksia nuoret jakavat ja millaisia tarinoita heillä on kerrottavanaan. Lähestymistavassa yritetään selvittää miksi tietyt nuorten ryhmät kokevat tiettyjä ongelmia. Vain kysyttäessä ”miksi” voidaan ne nuorten vaikean tilanteen taustalla vaikuttavat rakenteelliset tekijät tehdä heille näkyviksi ja näin vähentää taipumuksia individualististen selityksiin ja syytelyihin. (Williamson 1995 Piersonin 2001, 122 mukaan) Vähäosaisten nuorten tulisi oppia refleктоimaan ja analysoimaan heitä ympäröivää maailmaa, sillä asiat eivät ole heille itsestään selviä. (Jahnukainen 1998, 36)

Veli-Matti Ulvinen (1998, 9) on käsitellyt sosiaalisen toiminnan pohjalta yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan välisten kohtaamisten relevantteja piirteitä, jotka voi nähdä eräänlaisina strategioina, sosiaalisen toiminnan motivoivina ja suuntaavina tekijöinä. Teoreettiseksi lähtökohdaksi Ulvinen ottaa kulttuurisen performanssin käsitteen, jonka mukaan nuoren ihmisen maailma pitää aina sisällään elämänhistoriallisia oppimiskokemuksia toiminnan yksilöllisistä, yhteisöllisistä ja yhteiskunnallisista mahdollisuuksista ja näiden mahdollisuuksien kulttuurisista muodoista. Ulvinen selventää tätä viitekehystä nuorisotyön ja marginalisaation sekä sosiaalisen eksklusion kontekstissa. Nuoren kannalta yksilölliset toiminnan strategiat toimivat keinoina tulla toimeen oman toimintansa viiteryhmän kanssa ja sopeutua tähän ryhmään. Tällä tasolla kyseessä on subjektiiviset kokemukset

elämänhallinnan kehittymisestä. Yhteisön näkökulmasta nuoren yhteisyyden kokemus liittyy elämänhallintaan, sillä nuori voi luottaa olettamuksiinsa pysyvistä merkitysrakenteista yhteisönsä sisällä. Yhteiskunnan näkökulmasta jokainen sosiaalinen vuorovaikutustilanne on taipuvainen tuottamaan käyttäytymisen strategisia normeja ja sosiaalista kontrollia. Tämän prosessin seurauksena syntyy lopulta tiettyjä professionaalisia ja byrokraattisia sektoreita.

Kuva 3. Yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan väliset suhteet

1) Yksilöllinen toiminta

Nuoren yksilölliset toiminnan strategiat toimivat siis omaan viiteryhmään sopeutumisenä ja sen kanssa toimeen tulemisena. Viiteryhmä voi muodostua iän, sukupuolen, rodun, sosiaalisen luokan tai jopa habituksen perusteella. Kyseessä on joka tapauksessa kuitenkin subjektiiviset kokemukset elämänhallinnan kehittymisestä, jonka myötä nuori käsittää itsensä. Hän toimii ja elää tietyssä ympäristössä vain omasta näkökulmastaan, joten keskeinen piirre nuoren selviytymis- ja sopeutumisstrategioissa on sosiaalinen toiminta, toimiminen. (Ulvinen 1998, 12)

2) Yhteisöllinen elämä

Yhteisöllisyyden tunne viittaa elämänhallintaan, jossa yksilö voi luottaa käsitykseensä yhteisön pysyvistä merkitysrakenteista. Pysyvyyden käsite on luonteeltaan normatiivinen, ja siksi nuoren elämänhallinta on sidottu niihin toiminnan muotoihin, jotka ovat kyseiselle yhteisölle relevantteja. Käyttäytymismallit ja asenteet määräytyvät ja muovautuvat yhteisön yhteistoiminnassa, eivät vain yksilön ominaisuuksien perusteella. Kysymys on nuoren henkilön kyvystä toimia tilanteen kulttuuristen merkityksien mukaisesti. Kulttuuriset merkitysrakenteet siis auttavat yksilöitä saavuttamaan yhteisymmärryksen ja toimimaan yhdessä. Sosiaalisen eksklusion näkökulmasta kehittyvät kulttuuriset merkitysrakenteet tarjoavat jokaiselle yksilölle tai yhteisölle areenan (tai tilan) sosiaaliselle toiminnalle. Ilman tätä sosiaalisen todellisuuden areenaa tai sen ollessa tyhjä ihminen lakkaa olemasta. Tässä mielessä sosiaalisen eksklusion käsite viittaisi kärjistettynä kuoleman kaltaiseen tilaan. (Ulvinen 1998, 12)

3) Normaali yhteiskunta

Normaalin yhteiskunnan ideaali tyypillinen rakenne viittaa melko laajaan kulttuuristen merkitysten systeemiin. Kysymys on aina (ideologisista) valtarakenteista, jotka pyrkivät uusintamaan vallitsevaa kulttuuria. Yhteiskunnan rakenteellisilla ja funktionaalisilla tasoilla jokainen sosiaalinen vuorovaikutustapahtuma on taipuvainen tuottamaan käyttäytymisen ja sosiaalisen kontrollin strategisia normeja ja sääntöjä. Vaikka normatiiviset oletukset yhteisön sisällä voivat olla merkittäviä yksilölle, niin yhteiskunnan tasolla normatiiviset oletukset ovat olemassa vain oikeuttaakseen institutionaalisen sosiaalisen kontrollin. Tämä prosessi päättyy tiettyjen professionaalisten ja byrokraattisten sektoreiden olemassaolon oikeuttamiseen ja pysyvyyteen yhteiskunnassa. Käyttäytymisen rakenteelliset ja funktionaaliset normit viittaavat yhteiskunnan tasolla oletukseen yhteiskunnan pysyvistä funktioista. Tämä oletamus viittaa samanaikaisesti pysyvyyteen yhteisöllisellä tasolla. Pysyvät funktiot ovat siis yhteiskunnassa kulttuurisen ymmärtämisen rakenteita, strategisia tapoja ymmärtää yksilön sosiaalista olemista. Käytännössä tämä pysyvyys voi ilmetä tiettyjen byrokraattisten sektoreiden olemassaolona. Näiden sektoreiden kuvataan usein muodostavan sosiaalisen turvaverkon, joka tukee nuoren henkilön integraatiota yhteiskuntaan. Sosiaalinen eksklusio onkin alkuperältään

makrososiologinen ja normatiivinen termi. Tyypillisessä ”normaalissa yhteiskunnassa” sosiaalinen eksklusio tai vieraantuminen voidaan ymmärtää seuraamuksena riittämättömästä koulutuksesta ja työttömyydestä, poliittisen vallan puutteesta, väärästä tietoisuudesta tai reifikoituneesta ymmärtämyksestä sosiaalisesta ja institutionaalisesta maailmasta. (Ulvinen 1998, 13)

8.3. Nuoret ja osallistuminen

Osallisuus ja osallistuminen merkitsevät yhteyttä muihin ihmisiin, ”kortensa kekon kantamista”, vaikuttamista, asianosaisuutta ja toimimista muiden kanssa. Osallisuuden ja osallistumisen vastakohta ihmisen subjektiivisena kokemuksena on vieraantuneisuus. (Vesikansa 1986, 82) Osallisuuden (inkluusio) käsitettä pidetään myös syrjäytymisen (eksklusio) vastakohtana. Käytännön tasolla osallisuus voidaan ymmärtää yhteiskunnalliseksi hyvinvoinniksi, jolla avataan ihmisille uusia mahdollisuuksia tyydyttää fyysiset, henkiset ja sosiaaliset tarpeensa. Hyvinvoinnilla tavoitellaan kehitystä parempaan, kurjuutta helpottavaan ja yhteistä hyvää etsivään ja tulevaisuuden visioita rakentavaan suuntaan. Pahoinvointi sen sijaan viittaa niihin tekijöihin, jotka estävät osallisuutta ja työntävät pois osallisuudesta. (Törrönen 2001, 58-59)

Nuorison sosiaalisesta asemasta tai nuorten ongelmista puhuttaessa on usein sanottu, että nuorille on ominaista ulkopuolisen katsojan, valmistautujan, odottajan, siis ei-osallistujan rooli yhteiskunnassa. Nuorilla ei myöskään ole vaikutusvaltaa, heitä ei kuunnella ja heidän aktiivisuutensa ilmauksia pilkataan ja pelätään. Kuitenkin nuorten osallistuminen koetaan tärkeäksi. (Vesikansa 1986, 83; Pohjola 2001, 82)

Yhteistoiminnallisiin vuorovaikutustilanteisiin osallistuminen nähdään psykologiassa ihmisen kehityksen edellytyksenä. Toiminta, esimerkiksi leikki, työ tai mikä tahansa tavoitteellinen yhteistoiminta, ei tuota ainoastaan tätä toimintaa itseään ja sen ulkoisia ilmentymiä ja tuloksia. Se saattaa samalla liikkeelle ihmisen henkiset ja fyysiset voimavarat, käyttää ja vahvistaa niitä ja luo siten edellytyksiä ihmisessä uusiin, vaativampiin toimintoihin ryhtymiselle. (Vesikansa 1986, 84)

Kun puhutaan lasten ja nuorten osallistumismahdollisuuksien lisäämisestä, on yksilötasolla kyse todellisuutta koskevan tiedon lisäämisestä, erilaisten toimintavalmiuksien kehittymisen edistämisestä sekä lapsen itsetunnon vahvistamisesta, eräänlaisten positiivisten kehityskehien liikkeelle saattamisesta ja tukemisesta. Yhteisötasolla on kyse lasten ja nuorten johdattamisesta, perehdyttämisestä, heidän mukaan ottamisestaan ja harjaannuttamisestaan yhteiskunnallisiin toimintoihin yhä aikuisemmalla eli itsenäistä harkintaa edellyttävällä tavalla. Tämä toteutuu parhaiten siten, että kehittyvä lapsi tai nuori voi osallistua jatkuvasti yhä monimutkaisempiin ja vaativimpiin toimintoihin yhteistoiminnallisten henkilöiden kanssa, jotka ovat jo omaksuneet kyseisen toiminnon ja joihin lapsi voi luottaa. (Vesikansa 1986, 88)

Naulakallion koulun rap-kulttuurisilta-projektissa korostuu yhteistoiminta oppilaiden, opettajien, muusikoiden ja muiden projektihenkilöiden kesken. Toiminnan pyrkimyksenä ei ole ainoastaan sanoituksien ja rap-musiikin tuottaminen, vaan myös oppilaiden voimavarojen kehittäminen ja vahvistaminen, positiivisten kehityskehien liikkeelle saattaminen ja tukeminen.

Erilaista tekemistä, harrastamista ja sosiaalista osallistumista koskevissa tutkimuksissa on havaittu yleisesti aktiivisuuden kasaantuvan (esim. Allardt ym.1958). Monet osallistumisjärjestelmät vaativat sellaisia sosiaalisia ja älyllisiä pätevyyskäsitteitä, yhteiskunnallisten merkki- ja merkitysjärjestelmien tuntemusta sekä käytännön taitoja, joiden kehittyminen edellyttää pitkäaikaista oppimista konkreettisissa osallistumistilanteissa. Yksilöt, joilla on esimerkiksi perhetaustastaan johtuen sosiaalipsykologisia kulttuurisia edellytyksiä pätevään sosiaaliseen osallistumiseen jo lapsina, kehittyvät todennäköisesti kasautuvasti muita nopeammin. (Vesikansa 1986, 90) Tätä sosiaalisten ja kulttuuristen pätevyyskäsitteiden kasaantumista Pierre Bourdieu kutsuu kulttuurisen pääoman rakentumiseksi. Kulttuurisen pääoman kasautumisen ansiosta yksilö voi siirtyä yhteiskunnassa yhä vaativammille toiminta-alueille. (Bourdieu & Passeron 1977)

Oleennaista toiminnallisuuden virittymiselle ylipäätään ovat siis yksilön mahdollisuudet päästä tutustumaan ja voida kiinnostua jostain toiminnasta, toisin sanoen ympäristön tarjoamat virikkeet ja käytännön tuki (Vesikansa1986, 92). Esimerkin kasvatuksellisesta prosessista, jossa lähdettiin tukemaan ”heikkoresurssisia” nuoria pääsemään ”myönteiselle

kehitysketjulle”, tarjoaa Göteborgissa toteutettu nuorisotyöprojekti (ks. Sernhede 1984), joka muistuttaa monessa suhteessa Naulakallion rap-kulttuurisilta-projektia. Siinä ammattityöntekijät johdattivat kaupungin keskustaan kerääntyviä ja paljon julkista pahennusta aiheuttaneita nuoria omakohtaiseen musiikin harrastamiseen ja sitä kautta oman minän tuntemiseen ja itsetunnon vahvistamiseen. Syynä nuorten hakeutumiselle keskustaan oli lähiöiden sosiaalinen tylsyys, tapahtumattomuus sekä nuorten voimakkaana kokema tarve ”olla jotain”. Vähitellen keskustan jengi tuli nuorille niin tärkeäksi, että ennestäänkin vaikeat suhteet kouluun ja perheeseen kärjistyivät. Prosessin käänsi ympäri nuorten mahdollisuus päästä kiinni johonkin todelliseen ja saada jatkuvaa konkreettista tukea ja ohjausta uusien kykyjen omaksumisessa ja kehittämisessä. Ohjaajien käynnistämän prosessin idea oli lähteä liikkeelle siitä, mikä nuoria todella kiinnosti (musiikki) ja siltä tasolta, joka oli heille mahdollinen. Prosessin vaikutuksesta nuoret ovat alkaneet nähdä uudenlaista toivoa elämässään ja suuntautua koulunkäyntiin ja työhön myönteisesti. Nuoret aktivoituivat myös yhteiskunnallisesti ja järjestivät mielenosoituksia, vetoomuksia ja erilaisia tapahtumia. (Sernhede 1984; Vesikansa 1986, 96)

9. PROJEKTIT SYRJÄYTYMISTÄ EHKÄISEMÄSSÄ

Syrjäytymisen ehkäisyyn tähtäävissä projekteissa (kuten myös Rap-kulttuurisillassa) on usein pyrkimys saada nuoret ”syrjäytyneet” tai syrjäytymisvaarassa olevat nuoret uskomaan omiin voimavaroihinsa ja siihen että elämäänsä voi hallita. Ongelmana lyhytaikaisissa projekteissa on kuitenkin se, että jos yhteiskunta projektien loputtua jättää systemaattisesti osan nuorista yhteiskunnan reunoille, ei välttämättä ole mielekästä ”uskoa voimavaroihinsa” ja siihen, että ”elämää voi hallita kun vain ei käyttäydy destruktiivisesti”. (Lähteenmaa 1999, 120-121)

Nuorisoprojektien integrointipyrkimykset ovat ristiriitaisia myös siinä mielessä, että projektikäytäntöihin liittyvää yhteisöllisyyttä voidaan tulkita nuoriin kohdistuvana yksisuuntaisena vallankäyttönä. (Suutari & Suurpää 2001, 12) Yhtä hyvin toisaalta, on kai kuitenkin parempi, että näille nuorille järjestetään edes auttamis- ja seikkailuprojekteja, jossa heitä aidosti pyritään auttamaan elämässä selviytymisessä edes hetken, kuin että he olisivat tuuliajolla senkin ajan. (Lähteenmaa 1999, 121)

Monet nuorille suunnatut syrjäytymisen ehkäisyyn tähtäävät projektit ovat luonteeltaan sosiaalipedagogisia, joissa etsitään vaihtoehtoisia pedagogisia ratkaisuja lasten ja nuorten itsenäistymiskehityksen, elämänhallinnan ja yhteiskuntaan integroitumisen edistämiseksi. Myös Rap-kulttuurisilta voidaan lukea tällaiseksi projektiksi. Hämäläisen (1996, 3-10) mukaan sosiaalipedagogisen ohjelman käsitteellinen perusta on saksalaisessa sosiaalipedagogiikan perinteessä. Ohjelmassa syrjäytyneiden nuorten auttamiseksi korostuu nuorten yksilöllisyyden ja elämänhallinnan kokonaisvaltainen tukeminen. Eriyistä huomiota kohdistetaan nuoren itsenäistymiskehitystä ja elämänhallinnan vahvistamista edistäviin kasvu- ja oppimisprosesseihin. Sosiaalipedagogisessa strategiassa nuorta tuetaan hänen arjessaan. Nuoren itsetuntoa vahvistetaan antamalla hänelle mahdollisuuksia positiivisiin oppimisprosesseihin, häntä ohjataan persoonallisuutta kehittäviin harrastuksiin ja kannustetaan vastuuntuntoiseen oman elämän suunnitteluun. (Hämäläinen 1996, 21-31)

Sosiaalipedagogiseen toteuttavaan toimintaan liitetään kommunikatiivinen reflektioprosessi (Mezirow 1998, 24–25, 29). Tapahtumien aikana ja niiden jälkeen pyritään selvittämään mitä, missä, milloin ja jopa miten ja miksi tietyt asiat ja ilmiöt tapahtuvat ja ovat olemassa. Omaa käyttäytymistä ja toimintaa sekä tunteita pyritään tiedostamaan ja sanallistamaan, jolloin lapsen ja nuoren vaillinaiset käsitteet ja merkitykset saavat uutta vahvistusta ja laajentuvat. Elämyksistä pyritään muodostamaan omaan elämään siirtyviä rikastuttavia kokemuksia, jolloin ihminen kokee itsensä ja ympäröivän todellisuuden tärkeäksi ja arvokkaaksi. Kommunikatiivinen reflektioprosessi kuvaa sikäli hyvin Rap-kulttuurisiltaprojektia, että siinä omaa käyttäytymistä, toimintaa sekä tunteita tiedostetaan ja sanallistetaan sanoitusten kirjoittamisen kautta.

Elämyspedagogiikan periaatteisiin kuuluu luonnon, ympäröivän yhteiskunnan, liikunnan ja taiteen elämysten yhdistäminen pedagogisesti tavoitteelliseksi kokonaisuudeksi (Karppinen 1996, 116). Elämyspedagogiikka jaetaan taideilmaisun, seikkailuliikunnan ja retkiprojektin osa-alueisiin. Taideilmaisun avulla lapsen itsetunto ja omien tuntemusten sanallinen ilmaisu vahvistuvat. Hän oppii luottamusta, arvostusta ja hyväksymistä itsestään ja muista oppilaista, jotka liittyvät ryhmän toimintaan. Tavoitteena on pienestä toimintakyvystä kehittyvä laajeneva ja sosiaalisempi toimintakyky, jota lapsi voi hyödyntää myös myöhemmässä, koulun jälkeisessä toiminnassaan varsinaisen yhteiskunnan jäsenenä. (Karppinen & Valta 1998, 36) Taiteen terapeuttisina tavoitteina voi olla rentoutuminen, itseensä tutustuminen, tunteiden ilmaiseminen tai yksinkertaisesti ongelman unohtaminen edes hetkeksi. Taiteen avulla voidaan ennalta ehkäistä, paljastaa, läpi työstää ja ratkaista elämään liittyviä ongelmia. Taide on verrattavissa leikkiin, johon voi sijoittaa tunteita symbolisella tasolla. Kun taide tarjoaa esteettisen kokemuksen, se saa samalla aikaan mielihyvää. (Suvilehto, Pirjo: Kirjoituksia villissä tilassa)

Syrjäytymisen ehkäisyssä on viime aikoina painotettu erilaisia työpaja- ja työharjoitteluprojekteja. Länsi-Suomen läänihallituksen raportissa 16-17-vuotiaden nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi tehdyistä toimenpiteistä vuodelta 2001 suosituksena on, että nuorten syrjäytymistä ehkäisevät projektit on kohdistettava ensisijaisesti nuoren ammattiuraa ja arkista elämänhallintaa tukeviin toimenpiteisiin, jotka sisältävät työharjoittelua ja käytännöllispainotteista koulutusta organisoituna esimerkiksi työpajojen tapaan. Johtopäätöksissä todetaan, että normaaliin arjen rytmiin sosiaalistuminen pitää

nuoren pystyssä ja vahvistaa identiteettiä ja että tärkeintä on työelämään kiinnittyminen sekä oppimisvalmiuksien kehittäminen. (Länsi-Suomen lääninhallitus)

10. TUTKIMUKSEN AINEISTO JA ANALYYSI

Tutkimuksen aineiston muodostavat Naulakallion koulun oppilaiden kirjoittamat rap-sanoitukset sekä oppilaiden haastattelut. Aineistoa kerätessä eli kirjoitettaessa sanoituksia ja haastateltaessa oppilaita pysyttelin itse taka-alalla. Aineiston minulle toimitti oppilaiden ilmaisutaidon opettaja, joka oli ohjannut oppilaiden kirjoitusprosessia koko projektin ajan ja saavuttanut siten oppilaiden luottamuksen ja arvostuksen. Mietin itse omaa rooliani aineiston keruussa pitkään punniten osallistumiseni etuja ja haittoja. Lopulta tulin siihen tulokseen, että läsnäolostani olisi todennäköisesti enemmän haittaa kun hyötyä. Pelkäsin, että oppilaat karsastaisivat läsnäoloani ja suhtautuisivat minuun nihkeän epäluuloisesti, eivätkä he avautuisi minulle sitäkään vähää mitä tutulle opettajallensa. Aineiston hankkiminen ei muutenkaan ollut helppoa; alun perin suunniteltu eläytymismenetelmällä toteutettava kirjoitustehtävä oppilaiden tulevaisuudensuunnitelmista ja -odotuksista jäi pois, sillä se ei tuottanut tulosta. Oppilaat olivat joko haluttomia vastaamaan kysymyksiin peruskoulun jälkeisestä elämäkulusta tai sitten tehtävä oli liian vaikeaselkoinen. Opettajan mukaan oppilaat eivät ymmärtäneet tehtävää. Yleensä ottaen välittyi vaikutelma, että oppilaiden oli vaikea keskittyä asioihin, joiden relevanssia he eivät välttämättä ymmärtäneet tai jotka eivät suoranaisesti liittyneet heihin. Haastatteluäänitteiden taustalla kuuluu levottomuuden ääniä, pöydän rummutusta, hermostunutta liikehdintää, kysymyksiä haastattelun kestosta, montako kysymystä vielä jne. Kysymyksiin oli vaikea saada muuta vastausta kun ”emmä tiä”. Samanlaisia ongelmia kohtasi myös sijaishuollosta poislähteneitä jälkihuollon asiakkaina olleita nuoria haastatellut Sasu Pajala (Pajala & Nyysölä 1997, 194): ”Välillä on kuitenkin tuntunut, ettei nuorella ole lainkaan selkeitä mielipiteitä. Toisaalta on jäänyt myös vaikutelma, että haastateltavat jollain lailla pyrkivät ehkä miellyttämään haastattelijaa ja hakevat ”oikeita vastauksia”. Eräskin nuori, joka vastasi useimpiin kysymyksiin ”emmä tiä”, sanoi haastattelun lopussa mielipiteensä kysymyksistä: ”ihan hyviä”. Eräs lastenkodin johtaja kertoi tämän tyyppisen opitun käyttäytymisen olevan tyyppillistä nuorille. Lastenkodin johtaja sanoi nuorten pyrkivän yleensä myös peittelevän vaikeuksiaan. Hänen mukaansa enemmistöllä niistäkin koulukotinuorista, jotka pärjäävät hyvin koulussa ja jotka näyttävät ulkoisesti hallitsevan elämänsä, on psyykkisiä häiriöitä.” (Pajala & Nyysölä 1997, 194)

Tässä tutkimuksessa haastattelijana toiminut ilmaisutaidon opettaja selvitti oppilaille miksi heitä haastateltiin ja mitä varten oli tärkeää saada selville mitä mieltä he projektista olivat. Hän myös painotti vapaaehtoisuutta, haastatteluun ei ollut pakko osallistua ja oppilas sai poistua halutessaan. Haastattelut äänitettiin minidisc-soittimella, josta purin ja litteroin ne.

Sanoitusten kirjoitusprosessia on ohjannut koulun ilmaisutaidon opettaja, joka on antanut vinkkejä ja rohkaissut nuoria kirjoittamiseen. Rap-sanoituksia kirjoitettaessa ilmaisutaidon opettaja on painottanut tekstin totuustasoa ja omasta elämästä kirjoittamista. Ohjeiden havainnollistamiseksi opettaja on viitannut rap-artisti Eminemin elämään ja hänen tähdittämään 8-mile elokuvaan, jossa bättläys oli merkittävässä osassa. Eminemin tarina innosti oppilaita, sillä myös Eminem on lähtöisin hyvin huonoista oloista, mutta onnistunut nousemaan maailmanmaineeseen riittämällä ja purkamalla ajatuksiaan rappiin. Oppilaat huomasivat, että heillä voi olla paljonkin kokemuksia ja asioita kerrottavanaan ja että vihaisuus omasta elämästä voi olla hyvä lähtökohta sanoituksiin. Tästä syystä sanoituksia kirjoitettaessa purkauksena tulivat kaikkein pahimmat asiat ensin. Oppilaita rohkaistiin kirjoittamaan omista tunteistaan, ajatusmaailmastaan, unelmistaan, uhkakuvista, oman elämän hyvistä ja huonoista puolista, elinympäristöstään – asioista, jotka koskettavat heitä. Aihepiirit olivat kuitenkin vapaita, ilmaisutaidon opettaja ei sensuroinut tekstejä. Oppilaat kokivat kirjoitusprosessin ohjauksen hyödyllisenä: ”*No on siitä tietysti ollut hyötyä. Jos mä olisin ihan vapaasti saanut kirjoittaa niin siinä ei olisi ollut muuta kuin kiro sanoja.*” Opettaja antoi aina positiivista palautetta ja kehuja rohkeista omista ajatuksista ja omasta elämästä kirjoittamisesta. Kaikkeen tavoitteesta eli rohkeasta ja rehellisestä rap-lyriikasta sivuun menevää materiaalia kohtaan ilmaisutaidon opettaja on soveltanut silleen jättämisen periaatetta eli ei-arvottamista. Osa projektiin osallistuneista nuorista ei halunnut tekstejään julkaistavan eikä edes näytettävän muille, ulkopuolisille henkilöille. Heille projekti oli ehkä suurimmissa määrin terapeutinen keino purkaa ahdistustaan ja vaikeita, hyvin henkilökohtaisia asioita. Niinpä tähän tutkimukseen päätyivät juuri ne sanoitukset, jotka esitetään myös cd-levyllä tai joiden käyttämiseen on muuten saatu oppilailta lupa.

Rap-sanoitukset käsittelevät suurimmaksi osaksi lastenkotia, sen hoitajia, laitoksen arkea – asioita, jotka ovat nuorille vaikeita ja joita on ollut helpompi purkaa paperille. Toinen merkittävä ja ajankohtainen asia nuorten elämässä on ollut juuri rap-sanoitusten kirjoittamisen ja levyn tekeminen. Tekstien analysointi oli hyvin haastava tehtävä, joka

tuntui välillä mahdottomaltakin. Ongelmana analysoitaessa tämänkaltaisia tuotoksia on ensinnäkin niiden luotettavuus. Kertovatko oppilaat todella jotain omista kokemuksistaan ja elämästään vai ovatko tekstit vain jonkin tietyn genren mukaista taidetta vailla todellisuuspohjaa? Rap-musiikillehan on tyypillistä tietty uhma ja kriittisyys, joka näkyy myös oppilaiden teksteissä. Mielestäni voi kuitenkin olettaa, että tekstit kertovat jotain oppilaiden ajatusmaailmasta ja taustalla vaikuttavat todelliset, nuorille yhteiset kokemukset, joskin niiden ilmaisua on saatettu sanoituksissa hieman kärjistä. Ideoita sanoituksiin on saatu aiheista, jotka vihastuttavat ja ihastuttavat. Tämän tyyppisen aineiston kanssa ei kuitenkaan ole mielekästä tehdä liian pitkälle vietyjä tulkintoja, tavoitteena on pikemminkin kuvata ja teemoitella niitä aiheita, joista oppilaat kirjoittavat. Tarkoituksena on siis selvittää mitä yhteisiä kokemuksia nuorilla on, millaisessa ympäristössä he elävät, miten he ymmärtävät maailmaansa ja ketä siinä on läsnä. Menetelmällisenä lähestymistapana on siis sisällön analyysi. Analyysissä pyrin tuomaan nuorten äänen mahdollisimman hyvin esille useiden esimerkkien avulla. Analyysin avulla pyrin vastaamaan tutkimuskysymyksiini 1) Naulakallion oppilaiden elämismaailmoista/sosiaalisista maailmoista, 2) näiden nuorten mahdollisesta syrjäytymisvaarasta ja 3) rap-projektin tarjoamista mahdollisuuksista ja välineistä elämänhallintaan mahdollisimman kattavasti ja tiivistetysti.

10.1. Sisällön analyysi

Sisällön analyysi voidaan määritellä menettelytavaksi, jossa tutkija pyrkii erilaisten sisällöllisten luokittelujen avulla tiivistämään, analysoimaan ja tulkitsemaan tutkimusaineistoonsa tallentuneita sisältöjä ja rakenteita (mm. Krippendorf 1980, Mayring 2000). Sisällön analyysi on ihmisen minkä tahansa henkisen tuotteen – oli se sitten puhuttua, kirjoitettua, piirrettyä, kuvattua tai vaikka esitettyä – sisällön tieteellistä tutkimusta (Pietilä 1969, 1).

Sisällön analyysillä on pitkä historia, joka juontaa 1800-luvun uskonnollisten hymnien analyysistä. Varsinaisesti tieteelliseen käyttöön se on tullut 1950-luvulla ensin sosiaalitieteissä ja Pohjoismaissa laajemmin 1970-luvulla. Ensimmäinen määritelmä sisällön analyysistä tieteellisenä metodina on Berelsonilta vuodelta 1952. Sen mukaan

sisällön analyysi on kommunikaation ilmisällön objektiivista, systemaattista ja määrällistä kuvailua varten soveltuva tutkimustekniikka. Sisällön analyysi liitetään kommunikaatioteoriaan ja sen avulla voidaan tutkia kommunikaatioprosesseja. (Kyngäs & Vanhanen, 1999, 3-4.)

Kommunikaation ilmisällöllä tarkoitetaan dokumenttien sisältöä sellaisenaan (Kyngäs & Vanhanen, 1999,4). Klassisesti sisällön erittelyn pääongelmana onkin pidetty "mitä siinä on" tai "mitä se sisältää", jolloin sana "se" viittaa inhimilliseen hengen tuotokseen eli dokumenttiin, jonka sisältöä tutkija on kiinnostunut tutkimaan. Toinen keskeinen kysymys on ollut "mitä se kuvastaa" tai "miten sen nojalla voimme päätellä sen tuottajasta". Edelleen tästä päästään uusiin ongelmiin, kuten "mitä se kuvastaa ajastaan" tai "minkälaisiin ihmisiin se vetoaa". (Pietilä, 1969, 1.)

Menetelmällisenä lähestymistapana sisällön analyysi on Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan perusteltavissa erityisesti silloin, kun mikään olemassa oleva metodi ei sinällään sovi oman aineiston analyysiin, vaan analyysiprosessissa halutaan hyödyntää luovasti erilaisia tapoja järjestää, luokitella ja kuvata tutkittavaa ilmiötä. Sisällön analyysi sopii strukturoimattomaan aineistoon kuten tekstimateriaalin analysointiin; lisäksi sen etuina ovat analysoinnin herkkyys kontekstille ja aineiston symbolisille muodoille. Sen avulla voidaan analysoida myös valmiita aineistoja sekä sellaisia aineistoja, joita ei ole alun perin tarkoitettu tutkimusta varten. (Catanzaro 1988, 437.) Aineistoni on juuri tällaista.

Sisällön analyysissa analyysiprosessin toteuttamiseen ei ole olemassa yksityiskohtaisia sääntöjä: jokainen tutkija kehittää oman luokittelujärjestelmänsä, joka sopii parhaiten nimenomaisen aineiston haltuunottoon ja jäsentämiseen. Analyysin tavoitteena on rakentaa systemaattinen, kattava ja tiivistetty kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Analyysin lopputuloksena tuotetaan tutkittavaa ilmiötä kuvaavia kategorioita, käsitteitä, käsitejärjestelmiä tai malleja. (Kyngäs & Vanhanen 1999.) Johtopäätöksissä tutkija pyrkii ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan.

Analyysin tekemiseksi ei siis ole olemassa tarkkoja ja yksityiskohtaisia sääntöjä. Sisällön analyysissa voidaan lähteä etenemään kahdella tavalla joko aineistolähtöisesti induktiivisella otteella tai deduktiivisesti käyttäen aineiston luokittelussa hyväksi jotain aikaisempaa käsitejärjestelmää. Tutkijan on myös ratkaistava, keskittykö hän vain siihen,

mikä on ilmiselvästi ilmaistu vai analysoiko hän myös piilossa olevia viestejä. Analyysiyksikön määrittäminen on ensi askel kohti analysointia sekä induktiivisessa että deduktiivisessa lähestymisessä. Analyysiyksikkö on yleensä yksi sana, sanayhdistelmä, lause, lausuma tai ajatuskokonaisuus, mutta se voi myös olla vaikkapa keskusteluun osallistuneiden määrä tai pääotsikoiden koko, riippuen tutkimustehtävästä. (Kyngäs & Vanhanen, 1999, 5.)

Analyysiä tehdessäni olen edennyt sekä induktiivisella otteella että deduktiivisella otteella. Induktiivisessa lähestymistavassa olen lukenut nuorten kirjoittamia tekstejä ja poiminut yhteneviä teemoja ja ajatuskokonaisuuksia. Deduktiivisessa lähestymistavassa olen käyttänyt luokittelussa hyväksi Veli-Matti Ulvisen (1998) muotoilemaa luokittelutapaa nuorten suhteesta maailmaan ja elämänhallintaan. Analyysin tavoitteena on siis kuvailla mitä aineisto sisältää, mitä sen perusteella voi päätellä tuottajasta ja mitä se kuvastaa ajastaan.

10.2. Elämismaailmat: Räppiä ihmisistä, elämästä ja ympäristöstä

Elämismaailman käsite liittyy fenomenologiseen sosiologiaan, joka pyrkii erittelemään sosiaalisen elämismaailman rakentumista. Schutzin (1973) mukaan elämismaailma kuvaa ihmisen yksilöllisesti jäsentynyttä ja rakentunutta kokonaisuutta, jonka rajoissa ihminen ajattelee ja toimii. Elämismaailmaan sisältyvät kaikki inhimillisen elämämme kannalta merkitykselliset elementit, kuten esimerkiksi kieli, yhteiskunnalliset laitokset, toiset ihmiset, luonto ja kulttuuri. Kyse on pitkälti itsestäänselvyyksien maailmasta, joka omaksutaan sellaisenaan. Elämismaailmassa todellisuuden määrittelyn lähtökohtana on subjektiivinen merkityksenantoprosessimme: valikoimme ja tulkitsemme jokapäiväiseen elämismaailmaamme tulevaa tietoa, ja eri asioiden merkitys määritellään jatkuvan tilanteen määrittelyn avulla. (Veijola 2005, 19)

Yksilön arkikokemuksen luonnetta kartoittavaa fenomenologista tarkastelutapaa on kritisoitu siitä, että se jättää tarkoituksellisesti yhteiskunnan rakenteelliset tekijät taustalle vähemmälle huomiolle. Tästä syystä fenomenologisen tutkimuksen soveltuvuudesta sosiologiaan on toisinaan kiistelty voimakkaasti. ”Perinteisen” sosiologian edustajat ovat

arvostelleet fenomenologian pyrkimystä ainoastaan ilmiöiden kuvailuun pidättäytyen niiden kausaalista selittämisestä.

Tässä tutkimuksessa tarkoitus on kuitenkin sukeltaa Naulakallion oppilaiden sosiaalisiin maailmoihin ja avata heidän kokemuksiaan. Naulakallion oppilaiden kirjoittamat sanoitukset heijastelevat nuorten elämään liittyviä ajankohtaisia ja tärkeitä aiheita. Sanoituksia on kirjoitettu asioista jotka ihastuttavat tai vihastuttavat. Niissä käsitellään niin vaikeita ja kipeitä asioita kuin ilonaiheitakin.

Oppilaiden kirjoittamat sanoitukset voi jakaa aihepiireittäin neljään ryhmään:

1) **Lastenkodista ja hoitajista** (ohjaajat) kertovat sanoitukset (5 kpl) ovat yleissävyltään negatiivisia. Nuoret ovat turhautuneita, he kokevat hoitajien ”kusetavan” heidän elämäänsä, rajoittavan mielipiteiden ilmaisua ja omana itsenään olemista. Hoitajien koetaan olevan aggressiivisia ja nuoria vihaavia.

*”Laitokset lasten elämää kusettaa”, ”Te voisitte ton kusettamisen lopettaa”
”Me ollaan täällä laitoksen tuomiossa / hoitsujen aggressiivisessa huomiossa.”*

”Hetimit kun nuoret pääsee laitoksesta himaan / hoitsut kertoo muille nuorille kuinka ne meitä vihaa”

”Hoitsut ei halua meitä auttaa / ne halua vaan palkkaa”.

Laitos on näille nuorille se konkreettinen tila, jossa monet arjen askareet ja rutiinit toteutetaan. Laitos ja siellä toimivat hoitajat ovat nuorelle se ensisijainen auktoriteetti, joka päättää nuoren elämään liittyvistä asioista. Nuorelle hoitajat merkitsevät kontrollia ja hoitajille nuori merkitsee kontrollia. Tämä auktoriteetti ja kontrolli voidaan kokea eri tavalla kuin omien vanhempien auktoriteetti, joka on jollain tapaa ”luonnollinen”. Niinpä laitos saatetaan kokea ”tuomiona” ja hoitajien huomio ”aggressiivisena”, vaikka se ei välttämättä huomattavasti eroakaan yleisesti hyväksytyistä vanhempien kasvatusten menetelmistä. Vanhempien kasvatuksen ”luonnollisuus” saa vastakohtakseen hoitajien kasvatuksen ”luonnottomuuden”. Erään oppilaan sanoituksessa hoitajat ”luulee olevansa jumalia” ja tähän samaan lauseeseen viitattasi myös toinen oppilas haastattelussa. Hoitajille ei suotaisi samoja valtuuksia kuin vanhemmille. Eräs oppilas toteaa

haastattelussa: *”Mä ajattelen silleen, että yhdelläkään hoitsulla ei oo mitään merkitystä tässä maailmassa. Tai mikä koulutus se on että niistä valmistuu meidän äitejä ja isii. Siis ne on meidän huoltajii. Että ne kasvattaa lapsii.”*

Laitos ei saa nuorilta kuitenkaan pelkästään risuja, sillä kahdessa sanoituksessa laitokseen viitataan hieman positiivisemmin:

”Opettajat päätti siirtää mut toiseen kouluun / joka oli naulis / en ollu hirveen innostunu siitä asiasta / mut nyt oon ollu täällä pari vuotta / Tää on mukava paikka / aina koulun jälkeen meen osastolle”

”Joittenki on hyvä sittaa laitoksen sohvil toivoo lomille vaik elämä vetää koville.”

”---mä kävin Kontulan koulus ykkösestä vitoseen kun mutkin heitettiin naulikseen / tää on ihan hyvä paikka vaikkei oikein aina jaksa”

Näiden oppilaiden tekstit olivat yleissävyltään muutenkin positiivisempia ja optimistisempia kuin muut laitoksesta kertovat tekstit. Teksteistä saa vaikutelman, että nuoret ovat ylittäneet mahdollisen kapinavaiheen ja sopeutuneet elämäntilanteeseensa.

2) **Rap-musiikista ja rap-projektista** kertovat sanoitukset (4 kpl) ovat yleissävyltään positiivisia. Oppilaat kokevat voivansa tuoda ajatuksiaan julki rapin muodossa ja sitä kautta on helppo purkaa tunteitaan:

”Harmi että tää rap-projekti loppuu / elämään alko jo pikkuhiljaa tottuu”

”Sumupilven alta me väkisinkin noustaan / mikin takaa teille totuus kerrotaan”

Laitoksen jälkeen eniten viittauksia teksteissä oli siis rap-musiikkiin ja rap-projektiin. Niistä välittyi aito innostus ja kiinnostus rap-musiikkia kohtaan, osittain ehkä myös niin eräänlaisena terapiamuotona, joka mahdollistaa negatiivisten tunteiden käsittelyn ja julkituomisen. Monille tuntui olevan tärkeää saada oma äänensä kuuluviin. Rap-aiheisia tekstejä ja oppilaiden ajatuksia rap-kulttuurisilta-projektista käsitellään tarkemmin seuraavissa luvuissa.

3) Oppilaiden sanoituksissa oli myös *pohdintoja elämästä ja ympäristöstä* (3 kpl). Teksteissä käsitellään elämän tärkeitä asioita, ”täysillä elämistä”, elämän reiluuutta sekä elämän hyviä ja huonoja puolia.

Elämä on tehty eletäväks / ei pelättäväks / en haluu kelata mummon etten eläny elämää täysil ja kunnol”

”Jos liikaa pelkää elämä antaa selkään / voit yhtä hyvin kaiken unohtaa ja kulkee takaperin syntymästä kuolemaan / silloin tekee mieli kaikkii lyödä / mut käännä suuntaa kaiken oppii elämän myötä”

Tärkeää on siis uskaltaa kohdata pelkonsa ja uskaltaa elää rohkeasti elämäänsä, ettei jää mistään paitsi. Tekstissä on havaittavissa hieman kapinahenkeä, siinä rohkaistaan mahdollisesti rajojen rikkomiseen, uusiin seikkailuihin, arjesta irrottautumiseen. Sävy on ”herättelevä”.

Seuraava teksti alkaa toivottomasti, mutta saa positiivisemmän jatkon.

”En löydä mistään järkee, kasvoi ja paikkoii särkee / mikä sun elämässä on sulle tärkeä / mun elämä menee aina kärkee”

”Onks täs nyt hei mitään järkee hei päätä särkee / yks asia on vaan tärkeä se on elämän tie ja sitä mä kuljen minne se nyt vie / ---Elämä ei oo reiluu kyl mä sen tiedän / Itte otan aika rennosti ei kiire mihinkään.”

Edellinen ote kertoo positiivisesta ajattelusta ja elämänhallintakyvystä. Vaikka elämä ei ole aina reilua ja tuntuu joskus tuskalliselta, niin tärkeintä on jatkaa elämän tietä, ”ottaa rennosti”.

Elämää ei katsella teksteissä naiivisti ruusunpunaisten lasien läpi tai mustavalkoisena hyvä/paha -jaotteluna, vaan tekstit paljastavat, että nuorilla on melko selkeä kuva maailmasta, jossa on sekä hyviä että huonoja puolia.

”Kaikilla on elämässä hyvää ja paha, erilaista elämää se on ihan samaa arkee tai juhlaa”

”Tässä vitun ärsyttävässä maailmassa on hyviä ja huonoja puolia / jokaisella on omia huolia”

Teksteistä paistaa siis karu realismi, mutta myös optimismin valoisa pilkahdus. Elämä ei ole aina helppoa, sen Naulakallion nuoret tuntuvat tietävät. Maailma on vaarallinen paikka, elämä ei ole aina reilua, joskus on vaikea löytää asioista järkeä jne. Asioista nähdään

kuitenkin myös se toinen puoli: kaikilla on elämässä huolia, hyvää ja pahaa, mutta tärkeintä on kuitenkin uskaltaa elää rohkeasti omaa elämäänsä mihin se ikinä viekään. Nämä nuoret ovat todennäköisesti kohdanneet jo sen verran vastoinkäymisiä omassa elämässään, että heille on kehittynyt melko kypsä, joskin ehkä myös hieman pessimistinen asenne ympäristöönsä kohtaan.

4) ***Kavereista ja vapaa-ajasta*** kertovassa tekstissä (2 kpl) kerrotaan ystävyyyden tärkeydestä ja harrastuksista.

”Muista pitää hyvät välit kavereittes kaa / jos ei pidä niin on aika vaarallista kulkea kaduilla yksin / muista yksi kultainen sääntö: ystävien kaa on helpompi pysyy pystyssä”

Kaverit koetaan tässä ystävyyyden lisäksi tärkeänä myös siinä mielessä, että ne ovat oleellisia myös turvallisuuden tunteen kannalta. Herääkin mielenkiintoinen kysymys, viitataan tässä siihen, että on vaarallista kulkea kaduilla yksin jos kavereiden kanssa välit ovat huonot, jolloin uhka tulee kavereiden taholta vai siihen, että kaduilla on ylipäättään vaarallista kulkea yksinään, ilman seuraa, jolloin uhkana ovat tuntemattomat ihmiset. Hieman yllättävää on sekin, että kavereista ja ystävydestä on näin vähän mainintoja nuorten kirjoittamissa sanoituksissa, vaikka niillä on niin suuri merkitys juuri nuorten elämässä. Voi tietenkin olla, että ystävät ja harrastukset koetaan niin itsestään selväksi asiaksi, ettei niitä ole sen enempää pohdittu ja kirjoitettu.

Nuorten vapaa-ajasta kertovat seuraavat otteet:

”Yleensä pihalla pelaan lätkää / mä chillailen yksin kun kävelen pihalla luurit päässä katson erilaisii ihmisii erilaisessa säässä”

”Nuorten pleissi on steissi tai Itä-Helsinki / siel hengaa nykyää nuoret leiditki / nuoret hengaa nykyään myöhää steissil / vanhemmat huolissaa / vaik siihen aikaa pitäs nuorten jo olla vuoteessa / siihe aikaa sielt pöllittää puhelimet ja rahat / siellä tulee esiin vaan asiat pahat.”

Nämä sanoitukset antavat kuvan vapaa-ajan aktiviteettien puutteesta. Nuorilla ei ole muuta tekemistä kun ”hengaila” eikä muuta paikkaa viettää aikaa kuin asema tai Itä-Helsinki, jotka eivät ole nuorten turvallisuuden kannalta parhaita ajanviettopaikkoja. Samaan ongelmaan viittaa myös ehkä seuraava ote: *”aikuiset luulee et nuoril on ongelmii kun ne ettii hankaluuksii/ se johtuu siitä että Suomi on vitun tylsä maa”*

10.3. Elämismaailmat ja elämänhallinta

Aineiston analysoinnissa pyritään selvittämään oppilaiden suhdetta heitä ympäröivään maailmaan ja heidän kokemuksiaan omista elämismaailmoista. Välittykö oppilaiden tekstistä sivuunjäämisen, syrjäytymisen tunteita? Oppilaiden maailmasuhdetta kuvaavat heidän hyviksi ja huonoiksi kokemansa asiat ja elämänhallintaa tuntemukset asioista, joita voi hallita ja joita ei voi hallita. Näitä asioita analysoidaan kolmella eri tasolla: yksilö, yhteisö- ja yhteiskunnan tasoilla Veli-Matti Ulvisen (1998) mallin mukaisesti. Marginaaliset asemat ja pelokkaat tuntemukset sosiaalisesta eksklusiosta ja syrjityksi tulemisesta yhteiskunnassa liittyvät vahvasti nuoren sosiaalisen olemisen eksistentiaalisiin ilmauksiin. Erityisen tärkeää näiden tuntemuksien ja niiden saaman lopullisen muodon kannalta on nuoren subjektiivinen näkemys omasta elämismaailmastaan. (Ulvinen 1998) Nuorten jokapäiväistä elämää voidaan pyrkiä ymmärtämään selvittämällä nuorten kokemuksia kulttuurisesta ympäristöstään ja sen sosiaalisista merkitysrakenteista, jotka käytännössä vaikuttavat nuorten ajatuksiin ja toimintaan. Nämä rakenteet voivat olla motivaatio- tai orientaatiotekijöitä, ”maailmasuhteita”, jotka voivat synnyttää tiettyjä sosiaalisen toiminnan strategioita, ”elämänhallinnan” strategioita. (Ulvinen 1998, 20)

Yksilötasolla näkökulmana on nuoren orientaatiot ja toimintastrategiat. Ajatuksena on, että jokaisella nuorella on periaatteessa yksilölliset tapansa hahmottaa omat tavoitteensa ja pyrkimyksensä. Tämä yksilöllisyyden alue hahmottaa nuorta itseään, sitä kuvaa, joka nuorella on itsestään.

Hyviksi ja huonoiksi koetut asiat riippuvat menneisyyden kokemuksista ja tulevaisuuden odotuksista. Hyvien asioiden kokemiselle olennaista ovat suhteellisen pysyvät olosuhteet ja luottamus hyvään tulevaisuuteen, joita monilla Naulakallion koulun oppilaille ei ole. **Hyviksi asioiksi** (mitä nuori rakastaa, mistä hän haluaa pitää kiinni) on kuitenkin koettu rap ja sen kautta omien ajatusten esiintuominen:

”Tää on aivan mahtavaa, en tiä mitään parempaa. Mul on paljon sanottavaa, voitte jo lähteä mun levyi Anttilan levyhyllyilt poistamaan. Voit jo paljon paremmin tän jälkee, viel vahvemmin jos se menee järkee”

”Jotkut aggressiot piirustuksee purkaa, mä taas räppii duunaan. Metros keksii aina hyvää riimii, kiitti et teitte mulle biittii. Nyt voin rauhas harjotella ja räppi sanoi muille suosittelaa”

”Nyt me päästään avautuu/ en lähe enää turhautuu/ Tulkaa, näytän tien vittuun täältä laitoksest”

Eräs seitsemännentoista luokan oppilas kertoo haastattelussa: *”sä tajuut oman elämäsi paremmin, kun kirjoitat sen paperille. Tulevaisuudessa aion tehdä tekstejä muistakin aiheista kun lastenkodista.”* Rap-sanoitusten kirjoittaminen on näiden otteiden perusteella ollut positiivinen kokemus. Se on tarjonnut uudenlaisen kanavan ilmaista tunteitaan ja purkaa turhautumista ja aggressioita, siis myös välineitä elämänhallintaan.

Huonoiksi asioiksi (mitä nuori vihaa, mitä hän haluaa hylkiä) monissa teksteissä nousee vaikea menneisyys ja laitoksen arki. Taustalla on nuorten subjektiiviset kokemukset turhautumisesta, eristyneisyyden tunteesta ja vapauksien rajoituksista. Rajoituksiin liittyy myös nuoren voimakas kokemus ruumiillisesta tai henkisestä kärsimyksestä:

”Lastenkodin/laitoksen toiminnas ei ei oo yhtään järkee, siitä alkaa vaan päätä särkee/meidän lapsien pitäis mennä asioiden kärkee/ sen jälkeen tehään laitoksille abortti, koska siellä niin paljon kammotti. - - - laitokset lasten elämää kusettaa saadakseen rahaa/niitten pitäis tajuu et se on maailmalle vitun pahaa/ jos noi laitokset ei ala hyviks muuttuu sitten me teille aletaan suuttuu, teiltä se hyvyys kokonaan puuttuu”

”Laitokses turhautuu, sit mikkiin purkautuu/joitteki on hyvä sittaa laitosten sohvil toivoo lomille vaik elämä vetää koville. - - - Ne luulee et ne meijät omistaa ja jouluna joudutaa niitte puolest kuuset koristaa/yrityn tekoasiani kiertää, jollai syyllä ne senkin kieltää/ siellä ei voi olla oma ittensä/ täytyy vaan leikkii kilttii iinestä.”

”Ne laitto mut viime viikol huoneeseen mieltii/ valkosii seinii suutelee/ ne ei tajuu et mä haluan räppää/ koska ne ei tajuu et tää ei oo läppää”

”Kun tulee laitokseen joutuu kaheks viikoks sisään.”

”Tee kaikki sun perhees eteen /ettet joudu laitoksen hukkuneeseen veteen / koska siellä ne luulee et sä oot joku loinen jos ei oo järkee”

Laitoksen toiminnasta esitetään siis hyvin kriittisiä näkökulmia. On kuitenkin hyvä muistaa, että laitoksesta puhuttaessa tehdään usein vertailuja johonkin. Tavanomaisesti laitosturvauksen vertauspintana on vapaa, keskiluokkainen ja monin tavoin turvattu elämä, johon nähden laitosturvauksen rajoitteinen, puutteellinen ja monitasoisuuskokoinen näyttää sangen epätoivottavalta. (Cohen & Taylor, 1976) Huostaanotto ja sijoitus laitokseen on nuorelle

suuri muutos ja vaikeasti sisäistettävissä. Ajan mukaan suhtautuminen saattaa kuitenkin muuttua, kun nuori käy läpi omaa elämäänsä ja oppii laitoksen rutiinit. Elämä laitoksessa on kuitenkin jotain, jota nuori ei voi täysin hallita. Vapauden rajoitukset ja turhautuminen synnyttävät negatiivisia tunteita ja aggressioita.

Yksilötasolla **elämönhallinnan** (mitä arkielämän tapoja ja muotoja nuori hallitsee, mitä tietoja ja taitoja hän hallitsee) kokemukset kiteytyvät yleensä itseluottamukseen ja itsenäisyyteen, päätösten tekoon ja riskien ottamiseen. Naulakallion oppilaiden itsenäisyyttä ja itseluottamusta kuvaavat hyvin seuraavat riimit:

”Tää on nyky teknologiaa, en lähe omii virheit toistamaa. Laitokses käy aika pitkäks, siel joutuu riimien syljettäväks”

” Kyllähän ne hankkii meille dösäliput, safkat/otan mielummin hatkat ja haistan paskat.”

”Hei ilman riskii ei mistään mitään irti saa / jossain pitää mennä raja ei hauskanpito sua tapa”

Nuorten kontrollin ulkopuolelle jäävät usein aggressiivisuus, kärsimättömyys, systemaattinen ajattelu ja suunnitelmien jatkuvuus. Tämä koskee erityisesti juuri laitoksissa eläviä nuoria. Vaikeita asioita hallita ovat myös hermostuneisuus, välinpitämättömyys sekä alkoholin ja huumeiden käyttö.

”Ei mitään sanottavaa / päivät menee samaa rataa / tuska jalois painaa ei maksa vaivaa / yrittää pois tästä oravanpyörästä/--turta ja tyhjyys mut sisältä hautaa”

Naulakallion oppilaiden teksteissä tulevat eniten esiin kuitenkin juuri laitoksen vaikutukset, siellä

”- - - kitarast puuttuu kaheksa kielee, juttu menee aina nuotin vieree ja koko juttu menee pielee.”

”Kun tulin nauliksen kouluun/opin ymmärtää ettei tääl vietetä ees jouluu /kun en esittäny kovaa, mun puhelin oli jo toisten omaa”

Yhteisötasolla eli nuoren suhteessa kulttuuriseen tilaansa keskeisiä ovat viiteryhmät. Jokainen nuori toimii sosiaalisessa ympäristössä, joka on tavallinen arkielämä ja siinä

mahdolliset sosiaaliset suhteet. Kulttuuri on arjen alueella läsnä kaikille mahdollisina yhteisinä suhteellisen vakiintuneina tapoina, traditioina toimia ja elää. Tärkeitä asioita nuorille ovat musiikinkuuntelu, harrastukset ja hauskanpito samanikäisten ystävien seurassa. *Hyvät asiat* liittyvät siis tasa-arvoisuuden, sääntöjen, ystävyyden, turvallisuuden ja rauhan kokemiseen nuoren omassa kulttuurissa. (Ulvinen 1998, 22) Naulakallion koulun oppilaiden teksteissä näkyy myös yhteisöllisyys ja oma ”alakulttuuri”:

”Nauliksen koulu on meidän omanlainen peruskoulu/jeah tää koulu on tehty vaikee oppisille oppilaille/ja sun muille criminaaleille, katujen vandaaleille.

”Me ei ehkä olla synnytty kultalusikka suussa / mitä väliä, me ollaan nähty elämää enemmän kun muut nuoret.”

”Me dissataan laitoksii vitun huolella, kaikki nuoret on meidän puolella.”

Oma alakulttuuri ilmenee kahdessa ensimmäisessä otteessa selkeästi erotteluna Naulakallion oppilaisiin ja muihin nuoriin. ”Naulis” on omanlainen peruskoulu oppimis- ja sopeutumisvaikeuksista kärsiville ”vaikee oppisille”, ”criminaaleille” ja ”katujen vandaaleille”. Toisessa otteessa eroa muihin nuoriin tehdään todetessa, että nuorten lähtökohdat ovat erilaiset, Naulakallion oppilaat eivät ole ”syntyneet kultalusikka suussa” ja viitataan nuorten erilaisiin kokemuksiin: ”me ollaan nähty elämää enemmän kuin muut nuoret”.

Sanoituksissa myös puhutaan muille nuorille, yleisölle. Sävy on neuvova ja lohduttava:

”Tee kaikki sun perhees eteen/ettet joudu laitoksen hukkuneeseen veteen/---Käy hyvin kouluu muuten et pääse kotiin viettää jouluu/ ehkä koulu on perseestä jos et käy sitä hyvin löydät laitoksen ja läksyt sun edestä”

”Älä masennu jos sut laitoksee heitetää/ vaan yritä jatkaa omaa elämääs/ joittenki on hyvä sittaa laitoksen sohvil toivoo lomille vaik elämä vetää koville”

”Hyödyllisii pikku vinkkei kannattaa ottaa vastaan/ettei joudu samaan tilanteeseen mis mä oon just nyt”

Ystävyydestä sanoituksissa ei ollut monia mainintoja, mutta eräässä tekstissä ystävät koettiin tärkeäksi, sillä ”ystävien kaa on helpompi pysyä pystyssä”. Ystäviltä saatu tuki on siis luonnollisesti tärkeää.

Huonot asiat liittyvät yhteisötasolla Toisiin. Toiset ovat kapeamielisiä, kaikkitietäviä, vilpillisiä, epäpäteviä, epäoikeudenmukaisia, paikalleen juuttuneita ihmisiä eri uskomuksineen. Toiset jakelevat tehtäviä, velvollisuuksia ja vastuita, joihin nuorella ei ole valtaa vaikuttaa tai olla osallisena lainkaan. Sosiaalinen ympäristö sanelee nuorille mitä saa tehdä ja mitä ei. (Ulvinen 1998, 23) Yleensä osapuolena ovat vanhemmat, mutta Naulakallion oppilaiden teksteissä useammin ilmenevät laitosten hoitajat, jotka saavat ankaraakin kritiikkiä:

”Hoitsut pitäis laittaa eristykseen ja antaa niille tauti nimeltä rutto, ne sais kuolla vittu sukupuoliin/niiden toiminnasta jää arvet, jotka piinaavat seuraavat vuosikaudet”

”Puhutteluis yritän päästä pinteestä, vitut hoitsujen kiireistä/ne kieroutuneet hoitajat tekevät meistä rikollisia pahimpia.”

”Hoitsut saattaa sanoo et tää on teille parasta mut oikeesti lapsille se on vitun pahasta.”

”Ku katon peiliin, näen siin hoitsujen murtaman nuoren / hoitsut ei välitä tunteista / voiku ne näkis mitä on alla ulkokuoren / hoitsui en pysty arvostamaa enää / edes kytät ei vedä niille vertaa/ne meitä henkisesti pahoinpitelee, niitä ei estä kukaan/ne kutsuu sossutki siihe leikkiin mukaan.”

Eräs poika toteaaakin Helsingin Sanomien haastattelussa hoitajista: *”mä en tuu toimeen henkilökunnan kanssa, siksi ne ei anna mun muuttaa pois. Ei lastenkodissa mitään pahaa ole. Hoitajat tekee paikasta sellaisen kun se on, mieluisan tai epämieluisan.”* (HS 27.5.2006)

Laitosvastaisuus tuntuu siis rakentuvan pitkälti laitoksen henkilökunnan kautta. Itse laitoksessa ei nuorten mielestä ole välttämättä mitään pahaa (tosin sitäkin vastaan kapinoidaan), mutta hoitajat koetaan ”kieroutuneina”, välinpitämättöminä ja kiireisinä. Vastaavia tuntemuksia ilmeni Tarja Pösön (2004) koulukotitutkimuksessa, jossa nuorten ja koulukodin henkilökunnan välisiä suhteita kuvattiin etäisiksi ja ymmärtämättömiksi. Monet nuorten kokemat asiat olivat työntekijöille niin vieraita, että nuorista tuntui turhalta puhua niistä. Naulakallion oppilaiden teksteissä ilmenee arvostuksen puute hoitajia kohtaan ja vaikutelma siitä, että hoitajat eivät välitä eivätkä ole kiinnostuneita nuorten tunteista ja ajatuksista.

Pösön (2004) tutkimuksessa eräs koulukodin pojista totesi myös, että omia ajatuksia ja tunteita ei saa kertoa, koska niiden kertominen ei ole hyväksyttävää ja koska ne eivät ole

eri toimijoille miellyttäviä tai niille ei ole kuuntelijoita. Pitää olla hiljaa ja hymyillä, oli yleinen kokemus. Naulakallion oppilaatkin räppäävät:

”Siellä ei voi olla oma ittensä / täytyy vaan leikkii kilttii iinestä” ja ”osastol ei saa sanoo mielipiteitä joka paikas tulee kieltomerkki sun ajatuksille / älä puhu tästä, älä tosta, älä mistään / kohta ollaan siinä pistees ettei päässä liiku liiku mikään / tarpeeks kauan kun oman tunteen yrittää pois painaa kohta huomaa ettei mitään sanottavaa ollutkaan”

Vaikea asia on myös perheen hajoaminen. Perhe ja vanhemmat mainitaan teksteissä useimmiten kuitenkin ohimennen ja viittauksena johonkin hyvään ja menneeseen kontrastina lastenkotiin ja sen toimintaan:

”tee kaikki sun perhees eteen, ettet joudu laitoksen hukkuneeseen veteen / muistan onnellisest elämäst vain pikku pätkee / nyt lastenkodissa ne mua henkisesti turpaan mätkii”

”Meitä vituttaa nuoret, jotka ei osaa vanhempiaan arvostaa / kyllä ne sit oppii kun ne huostaan otetaan”

”Laitokset pyrkii erottamaan perheet, mut se pistää mejän tekee uudestaan mejjän virheet”

”ne yrittää pistää mejät vihaan mejjän äitii ja isää”

”Olin pienen onnellinen, mut vitun friikki / sit kytät ovel ja mutsi itki / mä sanoin sille palaan viel siis älä huoli / Kun mut laitokseen heitettiin yritin päästä jouluks kotiovelle”

Jos nuorella ei ole riittävää tukea perheen tai muiden aikuisten taholta ja jos nuorella ei ole ketään kenen kanssa neuvotella velvollisuuksista, nuori voi kokea huomattavaa **elämönhallinnan** tunteen puutosta. Esimerkiksi tapa hyväksyä ja ymmärtää omassa elämässään tapahtuvia muutoksia tai tapa kuluttaa rahaa voi olla toisinaan hallinnassa ja toisinaan ei. Hallitsemattomuuden kannalta näyttää siltä, että sosiaaliset taidot, kanssakäyminen, seurustelu ja toisten huomioon ottaminen kaveriryhmässä ja perhe-elämässä voivat olla riistäytyneitä nuoren hallinnasta. Tunne kontrollista riippuu siitä millainen sosiaalinen verkosto ja tila nuorella on tukenaan. (Ulvinen 1998, 23) Naulakallion nuorilla tämä elämönhallinnan tunteen puutos voi olla ajoittain hyvinkin voimakasta, sillä aikuisten tuki ei ole välttämättä riittävää jos nuoret kokevat, että hoitajien kanssa ei voi neuvotella asioista eikä ilmaista mielipiteitään. Nuorten elämässä tapahtuu huostaanoton yhteydessä suuria muutoksia, joita voi olla vaikea ymmärtää ja hyväksyä. Juuri tässä tilanteessa nuorella tulisi olla riittävä sosiaalinen verkosto tukenaan. Rap-

kulttuurisilta-projektissa mukana olevat oppilaat, aikuiset, opettajat ja muusikot voivat olla osaltaan mukana tukemassa Naulakallion nuoria ja auttaa heitä käsittelemään ja ymmärtämään ympärillä olevaa maailmaa ja heidän suhdettaan siihen.

Yhteiskuntatasolla näkökulmana on vallitseva normatiivinen rakenne. Nuoren arkielämän ymmärtämisen taustalla vaikuttaa yhteiskunta ja valtakulttuuri, jota nuori ei pääse pakoon, mutta jota saattaa olla vaikea ymmärtää. (Ulvinen 1998) Yhteiskuntatason *hyviä asioita* ei Naulakallion oppilaiden sanoituksissa juurikaan ilmene sanoitusten ”kriittisen” luonteen johdosta. Sen sijaan *huonot asiat* huonot asiat liittyvät yhteiskunnallisella tasolla musertavaan kontrolliin ja holhoamiseen eli laitoksen ja koulun toimintaan, jotka tuottavat sosiaalista epäoikeudenmukaisuutta sikäli, että nuoret kokevat ettei heitä kuulla ja etteivät he saa osallistua. Laitos voidaan siis sijoittaa sekä yksilö- että yhteiskuntatasolle, koska se vaikuttaa yksilön subjektiivisiin tunteisiin, mutta samalla myös kuvaan yhteiskunnasta, johon ei voi luottaa. Laitoksen ja hoitajien nähdään tavoittelevan taloudellista hyötyä, eikä niinkään nuorten parasta:

”Laitokset lasten elämää kusettaa saadakseen rahaa, niiden pitäis tajuu et se on maailmalle vitun paha” ja

”hoitsujen tilille on tullut vittuilusta parikyt tuhat markkaa / hoitsut ei halua meit auttaa ne halua vaan palkkaa”

10.4. Rap-projekti: Itseilmaisua, ystävyyttä ja uusia ideoita

Oppilaita haastateltiin projektin loputtua kesäkuussa 2006. Haastattelijana toimi oppilaille tuttu ilmaisutaidon opettaja Maria Santavuori. Oppilailta tiedusteltiin heidän ajatuksiaan projektista ja rap-sanoitusten kirjoittamisesta.

Haastatteluista kävi ilmi, että oppilaat kokivat **itseilmaisun** tärkeäksi. Ajatusten purkaminen paperille tuntui helpottavan oloa:

”Kun on päässy purkaan sen paskan fiiliksen siihen musiikkiin niin ei enää tuu niin usein sitä paskaa oloa.”

”Pääsi purkaa ajatuksia ja niinku sillee nyt ajattelee vähän tarkemmin noita höskii. ---kun on purkanu kaikki pahemmat aggressiot, ettei mee niin suoraa äkäisesti niihin tilanteisiin --- ajattelee vähän ennenku tekee.”

”Jos ei ilmaise itteensä ollenkaan, niin se vaan patoutuu sisälle sellaseks ylimääräiseks vitutukseksi. Mä oon päässy avaan itteeni näyttelemisellä, soittamisella, laulamisella ja painimisella niin mulla on kaikki paljo paremmin. ---vitutus ei mee kovin hyvin yhteen sosiaalisuuden kanssa.”

Itseilmaisu ja ajatusten purkaminen on myös herättänyt pohdintaa kirjoitetuista teemoista:

”Oon alkanu ajattelee enemmän sitä miks mä oon täällä (lastenkodissa) tai et mitä mä olisin voinu tehdä paremmin ja mitä on vielä tehtävissä – paitsi en yömyöhään, vain joskus...”

”Se (asioista puhuminen, rap-projekti) vaikuttaa tietsä silleen et tulee enemmän niitä aggressioita. Sen jotenkin niinku tajuu...et millasii ne (hoitajat) oikeesti on.”

Yhdessä tekeminen on vaikuttanut myös **ystävyyssuhteisiin** ja opettanut nuoria **kannustamaan** toinen toistaan. Yhteistoiminta tarjoaa mahdollisuuden yksilön voimavarojen kehittämiseen ja itsetunnon vahvistamiseen. Myös sosiaalisia taitoja, kanssakäymistä ja toisten huomioon ottamista on mahdollista oppia:

”Onhan ne välit tietysti parantunu...ja kaikki kuitenkin tukee toisiaan, ei oo enää semmonen gangstamainen fiilis vaan on semmonen kaverimainen fiilis.--kun lukee niitä toisten räppisanoja tai niitä tekstei niin tietää aina mitä toinenkin ajattelee.”

”Oon saanu paremmat välit kavereitten kans. --kaikki on auttanu toisiaan. Jos jollain on ollu huono päivä, niin muut on auttanu. Nykyään puolustetaan enemmän toisia ja autetaan. Ennen saatto vaan nauraa jos joku mokas. Nykyään sanotaan et ei se haittaa, toi on ihan hyvä.”

”---Kaikki niinkun tykkäs ja kaikki kannusti niinkun.”

Nuorten mielestä projektin ja itseilmaisun kautta voi **oppia elämästä** ja saada **innoitusta uusiin ideoihin**. Projektin kautta voi saada kokemuksia, joita koulu tai työelämä ei pysty normaalisti tarjoamaan:

”-Miten elämästä voisi oppia?”

”-No tekemällä kaikkee.”

”-Voiko tällaiset projektit auttaa siinä elämän oppimisessa?”

”-No voi. --- auttaa keksii uusia ideoita”

”-Luominen ja uusia ideoita niin kun musiikissa vai elämässä?”

”-Elämässä. Että voi aina kokee jotain uutta. Ja tehdä niin kun että sä oot kokenu kaiken. Hoitsujen mielestä kaiken kokeminen on työelämä ja koulu.”

”-Mikä voi olla parasta mitä voi tapahtua sen ansiosta että pääsee ilmaisemaan itseään?”

”-Uusia kavereita ja tilaisuuksia. Me ollaan mietitty tässä että jos pistettäis se Maniac-biisi, minkä mä duunasin tällä leirillä niin demotettais se ja lähetettäis jonnekin. Se nimittäin soi kaikilla päässä.”

Oppilaat kokivat rap-projektin tarjoavan sellaisia kokemuksia, joita normaali koulutyö ei tarjoa. Se on ollut oppilaille vapaaehtoista ja eräs oppilas toteaa, että *”räppii tekee siks kun haluaa, kukaan ei pakota siihen”* ja että rap-tunneilla pääsee ylittämään itsensä tavalla, jolla muissa aineissa liikuntaa lukuun ottamatta ei pysty. Projekti on myös auttanut oppilaita tutustumaan toisiinsa ja jakamaan yhteisiä kokemuksia. Rap-tunnit eroavat muista oppitunneista merkittävimmin siinä, että tunneilla keskustelu ja ajatustenvaihto on vapaampaa. Kysyttäessä rap-tunnin eroa normaaliin koulutuntiin eräs oppilas vastaa: *”No eihän siellä tunnilla saa jutella yhtään. Pitää vaan hiljaa olla ja kirjoittaa”*. Eikä välitunnitkaan tarjoa sen paremmin mahdollisuuksia tutustumiseen: *”Välitunti on niin pieni aika, ei siinä pahemmin oikein kerkeä edes.”* Projektin merkittävimpänä antina on todennäköisesti ollut juuri tutustuminen kavereihin, tärkeiden sosiaalisten taitojen oppiminen ja yhteishengen koheneminen. Nämä ovat sellaisia asioita, joita normaalin koulutyön ohessa voi olla vaikea kehittää. Tämän lisäksi oppilaat ovat saaneet purkaa tunteitaan ja ilmaista itseään, joka on tuntunut olevan heille tarpeellista ja jollain tapaa terapeutista.

11. YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT

Tutkimuksen tavoitteena oli välittää palanen Naulakallion oppilaiden kokemusmaailmaa ja selvittää ovatko he yhteiskunnan silmissä tai oman subjektiivisen tunteen mukaan syrjäytyneitä tai syrjäytymisvaarassa. Tähän liittyi myös kysymys Rap-kulttuurisiltaprojektista ja sen tarjoamista mahdollisuuksista muun muassa syrjäytymisen ehkäisyyn.

11.1. Naulakallion oppilaiden elämysmaailmat ja maailmasuhteet

Nuorten kirjoittamat sanoitukset olivat hätkähdyttäviä ja jollain tavalla pysähdyttäviä. Monia ne todella koskettivat ja saivat ainakin itseni ajattelemaan miten suojattua lapsuutta ja nuoruutta on itse saanut elää. Naulakallion nuorilla lähtökohdat eivät ole yhtä hyvät. Kuten Isot kivet veteen -kappaleessa todetaan: ”Me ei olla synnytty kultalusikka suussa, mitä väliä, me ollaan nähty elämää enemmän kun muut nuoret”. Muista nuorista ”nauliksen” oppilaat erottaa perusteellisimmin juuri huostaanotto ja laitospkokemukset, joita monissa sanoituksissakin käytiin läpi. Osa nuorista on laitoksiin ja hoitajiin hyvin tyytymättömiä ja sanoituksissa niiden annetaan kuulla kunniansa. Toinen osa oli kuitenkin sitä mieltä, että laitos on ”ihan mukava paikka” ja siellä on hyvä olla. Näihin eriäviin näkemyksiin saattaa vaikuttaa ainakin kaksi seikkaa, joista ensimmäinen liittyy laitoksessa vietetyn ajan pituuteen. Huostaanotto ja sijoitus laitokseen ovat suuri muutos nuoren elämässä. Se vaatii uudenlaista asennoitumista ja totuttautumista uudenlaiseen rutiiniin ja sääntöihin. Laitoshoidon tarkoituksenahan on juuri tuoda säännönmukaisuutta ja rutiineja nuoren elämään. Aluksi näitä sääntöjä vastaan saatetaan kapinoida voimakkaastikin. Ajan kuluessa nuori saattaa kuitenkin hyväksyä tilanteen ja sopeutua laitoksen arkeen. Eräs Naulakallion kasvatti kuvaa tilannetta julkaisussa Kulttuurivihkot (1/2004) näin: ”Aluks sitä vaan vihas tätä paikkaa. Oli vaan niin katkera kaikille, että minkä takii mä oon joutunu tänne”. Anette kuitenkin jatkaa: ”Mä oon pitäny tätä iha hyvänä paikkana ja sellasena turvallisena kotina. Iha kiva on täällä asuu. Vois sitä huonompiikin vaihtoehtoja olla.” ”Ei sitä enää viitti semmosia mieltii tai olee katkera siit, että on joutunu tänne. Kyl sitä on ajan mukaan oppinu suhtautuu niin, että iha jees mesta.” Aikoinaan Anette kertoo kyllä

yrittäneensä järjestää kapinoita. Ne kuivuivat kuitenkin vähäiseen, neljän hengen, osanottoon, ja nykyään harva enää viitsii vaivautua. Säännöt kun sopivat ainakin Anetelle. Haastattelijan kysymys liian kovasta kurista tyrmätään heti: ”Ei ollenkaan liian kova kuri. Mä oon iha tyytyväinen näihi sääntöihin ja mun mielest on iha hyvä että nuorille asetetaan rajoja, minkä mukaa sit mennään.” ”Voi olla että mä oon vähä ainoo. Mut mun mielest on sääliittävää lesoo sil, ettei tarvi mennä himaa. Mä oon ainaki ihan tyytyväinen siihen että joku pitää must huolta ja joku sanoo, että mun pitää olla yheltätoista himas.” Anette tuli Naulakallioon kolme ja puoli vuotta sitten ja on oppinut tänä aikana pitämään paikasta. Nuorten kokemukset laitoksesta saattavat siis vaihdella laitossijoituksen aikana. Toinen mahdollinen syy erilaisiin kokemuksiin laitoksesta saattaa olla kunkin nuoren vertailupohja. Laitostahan verrataan usein sitä edeltäneeseen elämään ja niille nuorille, jotka ovat kokeneet edellisessä kodissaan turvattomuutta saattaa laitos tuntua turvalliselta ja hyvältä paikalta. Vanhemmilla ja heidän suhtautumisellaan huostaanottoon saattaa myös olla merkitystä. Jos vanhemmat eivät hyväksy huostaanottopäätöstä, on hyvin mahdollista, ettei myöskään lapsi voi ymmärtää ja hyväksyä sijoitusta.

Naulakallion asukkaiden suhde hoitajiin on ristiriitainen. Hoitajat saavat ankaraa kritiikkiä nuorten sanoituksissa. Hoitajat koetaan muun muassa määräileviksi ja välinpitämättömiksi. Laitoksen toiminta henkilöityy hoitajiin. Hoitajien tehtävä ja vastuu on huolehtia näistä nuorista ja asettaa heille säännöt ja rajat. Nuoret toivovat heiltä kuitenkin ilmeisesti jotain muutakin ja kokevat samaan aikaan, että ei ole olemassa välineitä puhua asioista: ”hoitsut luulee et ne on meidän jumalii. Ne tekee, jos ei oo mitää muuta ratkaisuu niin sit huoneeseen”. Haastattelijan kysyessä, että käykö sellaista sitten usein, että joutuu huoneeseen, nuori vastaa: ”Joka kerta”. Ratkaisu ja helpotus näihin asioihin löytyy tämän nuoren mielestä ”huostaanoton purkamisesta”.

Laitoksen ja sen hoitajien lisäksi muita teemoja oppilaiden sanoituksissa olivat rap-projekti, ystävät ja elämä yleisesti. Rap-projekti koettiin positiivisesti – se auttoi tutustumaan muihin nuoriin ja paransi välejä jo olemassa oleviin ystäviin. Toisia opittiin kannustamaan, ”gangstamaisen fiiliksen” korvasi ”kaverimainen fiilis”. Projektin aikana pääsi myös purkamaan aggressioitaan ja tunteuksiaan paperille, mikä auttoi kokemusten reflektoinnissa. Vaikka vaikeiden asioiden läpikäyminen ja pohtiminen ilmeisesti myös lisäsi erään nuoren negatiivisia ajatuksia hoitajia kohtaan (*Sen jotenkin niinku tajuu...et millasii ne (hoitajat) oikeesti on.*) saattoi se silti auttaa oman elämän ja kokemusten

käsittelyssä. Lisäksi on hyvä, että tällaisissa tapauksissa aggressiot ja negatiiviset tuntemukset voi kanavoida paperille ja käydä niitä sitä kautta läpi.

Naulakallion nuoret pohtivat elämään liittyviä kysymyksiä hyvin syvällisesti. Ehkäpä he ovat ”nähtäneet elämää enemmän kuin muut nuoret”. Nuoret ovat joutuneet ottamaan itsestään vastuuta jo varsin nuorena ja ovat saattaneet aikuistua ennen aikaansa. Elämää ei kuvattu mitenkään ruusuiseksi, vaan sanoituksissa tuli ilmi elämän ajoittainen kurjuus, epäreiluus ja huolet. Huolta kannettiin myös niistä, jotka ovat ajautuneet ongelmiin:

”Aamulla voi olla joskus tosi vaikeeta herätä / jotkut pummit aamuja kerää / jollain ei oo kotii / jollain ei oo rahaa / ne käy sossun luukulla hakee rahaa / ne ei pysty pitää omaa elämäänsä koossa / yleensä siihen puuttuu sellaset ihmiset jotka haluis et ne ohjais sun elämää / päästä viinasta eroon tai päästä kuiville.”

ja

”onks siin mitään järkee et jotkut kännää / varmaan siks ne vetää ittensä känniin koska niitä pännii niitten elämä”.

11.2. Pohdintoja syrjäytymisestä

Ovatko nämä nuoret sitten syrjäytyneitä? Tätä kysymystä voi tarkastella monelta eri kantilta. Tutkielman alkupuolella esitetyn syrjäytymisen portaat -luokittelun mukaan he ovat. Huostaanotto, *karitaatio*, merkitsee totaalista syrjäytymistä. Tässä asiaa kuitenkin tarkastellaan sosiaalihuollon näkökulmasta. Syrjäytymisen ulottuvuuksia tarkasteltaessa voidaan todeta, että naulakallion nuoret ovat syrjäytyneitä koulutuksellisesti siinä mielessä, että heillä on ollut vaikeuksia sopeutua normaaliin kouluun ja koulu on saattanut jäädä osalta kokonaan pariksi vuodeksi. Sosiaalisesti he ovat taas syrjäytyneet siinä mielessä, että perheen ja lähiyhteisöjen alueella ilmenee siteettömyyttä, josta seuraa sosiaalisen tuen ja ulkoisen kontrollin heikkenemistä. Heitä voi luonnehtia myös vallankäytöksellisesti syrjäytyneiksi, koska se tarkoittaa vallan ja vaikutusmahdollisuuksien puuttumiseen ja vallankäytön sekä kontrollin erityiskohteeksi joutumista. Laitoshoidossahan he ovat juuri tällaisen kontrollin kohteena ja heillä on heikot vaikutusmahdollisuudet osallistua itseään koskeviin päätöksiin. Näillä perusteilla Naulakallion nuorten voi siis sanoa olevan syrjäytyneitä. Kuten aiemmin todettiin, Lämsän (1998, 11) mukaan varsinainen

syrjäytymisen ongelma kuitenkin syntyy vasta sitten kun seuraavat neljä ehtoa ovat voimassa:

- 1) Yksilön elämäntilanteessa tapahtuva muutos tai muutoksen jälkeinen tila, ulosajautuminen yhteiskunnan keskeisiltä foorumeilta
- 2) Ongelmien kasautuminen tai pitkittyminen niin ettei ne ole hallittavissa
- 3) Elämänhallinnan kadottaminen ja siihen liittyvä vieraantumisen kokeminen
- 4) Yksilöllisen ja yhteisöllisen välinen ristiriita. Syrjäytyminen merkitsee aina yksilön ja normijärjestelmän välistä kriisiä. Kyseessä on aina poikkeaminen normaalista, tietylle elämänvaiheelle tavanomaisesta tai ainakin laajasti hyväksytyistä tilanteesta.

Naulakallion nuorten tilanteessa ensimmäisen ehdon voidaan katsoa pätevän sillä perusteella, että nuoren elämäntilanteessa on tapahtunut muutos huostaanottopäätöksen myötä, joka puolestaan on johtanut ainakin jossain määrin ulosajautumiseen yhteiskunnan keskeisiltä foorumeilta (esim. tavallinen koulu, oma perhe). Toinen ehto ongelmien kasautumisesta ja pitkittymisestä täyttyy siinä mielessä, että nuoren (tai hänen perheensä) ongelmien on katsottu olevan niin vakavia ja vaikeasti hallittavia, että huostaanotto on katsottu tässä tilanteessa tarpeelliseksi. Kolmas ehto liittyy elämänhallinnan kadottamiseen ja siihen liittyvään vieraantumisen kokemukseen. Tämä ehto liittyy siis yksilön subjektiiviseen kokemukseen syrjäytymisestä. Naulakallion oppilaiden kohdalla voidaan katsoa tämänkin ehdon pätevän, sillä huostaanotto ja sijoitus laitokseen aiheuttaa ainakin oppilaiden sanoitusten perusteella jonkin asteista vieraantumista ja elämänhallinnan tunteen ainakin hetkittäistä heikkenemistä. Tähän tarkasteluun palataan seuraavassa kappaleessa yksityiskohtaisemmin. Neljäs ehto koski yksilön ja yhteisöllisen ristiriitaa, poikkeamista normaalina pidetyistä tietyille elämänvaiheelle tyypillisestä tilanteesta. Myös tämän viimeisen ehdon voidaan sanoa täyttyvän Naulakallion asukkaiden tilanteessa, jossa he poikkeavat normaalina pidetyistä perheen kesken kotona elävistä ja tavallista koulua käyvistä nuorista. Siispä myös tämän tarkastelun perusteella on mahdollista määritellä Naulakallion nuoret syrjäytyneiksi. Olen kuitenkin hieman vastahakoinen leimaamaan ketään syrjäytyneeksi pelkästään ulkoisten olosuhteiden tai määritelmien perusteella. Koko syrjäytymisen termi on käynyt tutkimuksen edetessä jotenkin arveluttavaksi - onhan siitä esitetty kritiikkiäkin melkoisesti. Olisiko syrjäytymisen tarkastelu sitten yksilön sisäisinä tunteina parempi ja hedelmällisempi lähestymistapa?

Tämän tutkimuksen keskiössä ovat Naulakallion koulun oppilaiden elämismaailmat ja kokemukset elämänhallinnasta tai sen puutteesta. Tunne elämänhallintakyvyn heikkenemisestä voi johtaa syrjäytymisen kokemiseen yksilön sisäisinä tunteina. Seemanin (1972) mukaan syrjäytyminen voi olla voimattomuuden, tarkoituksettomuuden, normittomuuden, eristäytymisen ja itsestä vieraantumisen tunteita. Syrjäytymisen ollessa voimattomuuden tunnetta yksilö uskoo, että hän ei omalla käytöksellään voi päättää etsimiensä tulosten ja vahvuuksien osumisesta omalle kohdalleen (esimerkiksi ”millään mitä teen ei ole mitään merkitystä”). Tarkoituksettomuuden tunne tarkoittaa sitä, että yksilö ei ymmärrä elämässään tapahtuvien asioiden tarkoituksia ja suhtautuu tulevaisuuteen passiivisen pessimistisesti (”missään ei tunnu olevan mitään järkeä”). Normittomuuden tunne taas liittyy tilanteeseen, jossa yksilön käyttäytymistä säätelevät sosiaaliset normit ovat murtuneet ja menettäneen tehonsa käyttäytymistä ohjaavina sääntöinä (”tarkoitus pyhittää keinot”). Eristäytyminen tarkoittaa yksilön irrottautumista kulttuurin standardeista sekä yhteiskunnan yleisesti arvostamista päämääristä ja uskomuksista (”en tunne yhteiskunnan arvoja omikseni”). Itsestä vieraantuminen merkitsee Seemanin mukaan sitä, että ihminen on vähemmän kuin mitä hän ihanteellisesti voisi olla, jos yhteiskunnan olosuhteet olisivat toisenlaiset (”työlläni ei ole minulle merkitystä/koulussa opetetut asiat eivät ole tärkeitä”). Sosiaalisella eristyneisyydellä Seeman tarkoittaa yksinäisyyttä ja sosiaalisten siteiden puutetta, tunnetta hylkäämisestä tai eksklusiosta (”olen yksinäinen, en sopeudu joukkoon”). (Seeman 1972, 46-53.)

Heijastavatko oppilaiden sanoitukset sitten jollain tavalla näitä voimattomuuden, tarkoituksettomuuden, normittomuuden, eristäytymisen, itsestä vieraantumisen tai sosiaalisen eristyneisyyden tunteita? Sanoituksista välittyy ainakin voimattomuuden ja tarkoituksettomuuden tunteita eli niistä käy ilmi, että nuori uskoo ettei hän voi omalla käytöksellään juurikaan vaikuttaa tuloksiin eikä voi myöskään ymmärtää elämässään tapahtuvien asioiden tarkoituksia. Voimattomuuteen ja tarkoituksettomuuteen viittaavat muun muassa otteet ”en löydä mistään järkeä, kasvoi ja paikkoi särkee”, ”ei mitään sanottavaa, päivät menee samaa rataa / tuska jalois painaa / ei maksa vaivaa yrittää pois tästä oravanpyörästä” ja ”mun elämä on semmost et siinä ei rimmaa mikään”. Tarkoituksettomuutta kuvaavat myös ajatukset laitoksen ja hoitajien toiminnasta, sillä nuoret eivät ymmärrä toiminnan tarkoituksia ”Laitokset pyrkii erottamaan perheet”, ”laitokset lasten elämää kusettaa saadakseen rahaa”. Nuoret eivät tunnu ymmärtävän kausaalisuutta, syyn ja seurauksen suhdetta. Vaikka sanoitukset kuvaavat hyvin nuorten

ahdinkoa ja synkkiä tuntemuksia, on mukana myös viittauksia elämänhallinnan tunteisiin, nuorten omaan alakulttuuriin sekä rohkeuteen ja vahvuuteen, jota näillä nuorilla tuntuu olevan kaikista vastoinkäymisistä ja vaikeista kokemuksista huolimatta. He kamppailevat omien tunteidensa ja ympäristön odotusten sekä vaatimusten kanssa, jotka saattavat joskus vaikuttaa olevan ristiriidassa keskenään: *Musta tulee ehkä raksaduunari, se kyl riittää mulle mut entä sulle*". Kuten kaikilla nuorilla, myös Naulakallion koulun oppilaille on epävarmuutta tulevaisuuden suhteen ja paineita suorittaa koulu loppuun ja hankkia itselleen ammatti. Vaikka nuorten teksteistä saa kuvan, että koulunkäynti on vastenmielistä ja koulun suhteen on ollut vaikeuksia, niin he kuitenkin ymmärtävät koulutuksen olevan tarpeellista tai ainakin jossain määrin pakollista: *"aamulla herätään eikä jaksais millään lähteä kouluun, silti on pakko en halua poissaoloja", "käy hyvin kouluu muuten et pääse kotiin viettään jouluu / ehkä koulu on perseestä mutta jos et käy sitä hyvin löydät laitoksen ja läksyt sun edestä"*.

Näiden syrjäytymistä koskevien määrittelyiden ja pohdintojen jälkeen voi todeta, että nämä nuoret ovat ikätovereihinsa verrattuna vaarassa syrjäytyä, varsinkin jos syrjäytyminen ajatellaan lähinnä ongelmien kasautumisena. Heillä on ongelmia, joiden kanssa he ovat saattaneet kamppailla ihan pienestä lapsesta saakka ja jotka voivat johtaa yhä uusiin ongelmiin: vaikeudet kotona johtavat vaikeuksiin koulussa ja huono koulumenestys ja kvalifikaatioiden puute johtaa huonoon asemaan työmarkkinoilla ja koko tämä syöksykierre saattaa vaikeuttaa yksilön sosiaalista elämää, perheen perustamista ja niin edelleen. Tämä saattaa johtaa yhä vahvempaan yksinäisyyden ja eristäytyneisyyden tunteeseen, jolloin tunne eksklusiosta tulee aina vain kokonaisvaltaisemmaksi. Vaikka tämä skenaario on joidenkin kohdalla todellisuutta, on aina myös mahdollista katkaista kierre ja ongelmien kasaantuminen. On kuitenkin huomautettava, että yhteiskunnalla on merkittävä rooli tässä prosessissa, koska yksilön voimavarat ja mahdollisuudet eivät aina riitä, eikä näin voi olettaa ainakaan kun kyse on lapsista ja nuorista. He eivät voi valita ympäristöään, jossa kasvavat eivätkä olla vastuussa jokaisesta elämänsä osa-alueesta. Syrjäytymisen tunteen syntyyn vaikuttaa myös ympäristön asenteet ja suhtautuminen. Naulakallion oppilaat ovat usein törmänneet elämässään ympäristön ennakoasenteisiin ja epäluuloiseen suhtautumiseen. Naulakalliolaisille esitetään toistuvasti näitä asenteita heijastelevia kysymyksiä: "Mitä sä siel teet? Miks sä oot sinne joutunu? Oot sä joku sekopää?" (Kulttuurivihkot 1/2004) Naulakallion oppilaat ovat halunneet vaikuttaa näihin käsityksiin erityiskoulun oppilaista muutaman vuoden takaisella DocPoint-

dokumenttielokuvafestivaaleille tehdyllä dokumentilla Mun p-erhe sekä rap-kulttuurisilta-projektin myötä julkaistun rap-levyn kautta.

Miksi nuoret sitten ovat joutuneet laitoshuoltoon? Huostaanotot ovat viime vuosina lisääntyneet ja suurin yksittäinen syy huostaanottoon on ollut viina. Erään 1990-luvun otoksen mukaan prosenttiluku oli 76, ja kun siihen pantiin huumeet päälle, päästiin peräti 90 prosenttiin. (Jokinen: Socius 3/2005) Huostaan otettujen lasten ja nuorten laitoshoidon kustannukset ovat tällä hetkellä nopeimmin kasvavia sosiaalimenoja. Lasten huostaanotot halutaankin kuriin lakimuutoksella, joka velvoittaa kuntia lisäämään lastensuojelun avohuoltoa. Peruspalveluministeri Liisa Hyssälän mukaan varhainen puuttuminen lasten tilanteisiin ei toimi ja lapset joutuvat liiaksi laitoksiin. (HS 16.3.2006) Huostaanotot, siirrot ja muut järeät kriisitoimet ovatkin lähes kolminkertaistuneet samalla kun kotiavun ja ennaltaehkäisevän perhetyön määrä on romahtanut. Kotiavun järjestäminen lapsiperheille on jätetty yhä enemmän seurakunnille, järjestöille ja yksityisille palveluntarjoajille, jotka pystyvät vastaamaan kuitenkin vain pieneen osaan kysyntää. (Yle uutiset 24.6.2003) Vanha tosiasia on, että jos aikuisten mielenterveys- ja päihdeongelmat hoidettaisiin kunnolla ajoissa, lastensuojelun tarve vähenisi. Ikävä kyllä näitä palveluita leikattiin 1990-luvulla samoin kuin koulu- ja harrastussektorin palveluita.

11.3. Rap pelastaa päivän

Rap-kulttuurisillan kaltaiset projektit ovat hyvä keino tavoittaa koulua käyvät nuoret ja se tarjoaa heille mahdollisuuden harrastamiseen myös koulun piirissä. Kuten haastatteluista kävi ilmi, nuoret eivät olisi välttämättä lähteneet projektiin mukaan jos se olisi järjestetty vapaa-aikana:

-Olisitko tullut mukaan jos tää olisi ollut sellainen koulun jälkeen tapahtuva juttu?

-No kyllä mä nyt tulisin kun mä tiän mitä toi on, mutta en mä varmaan silloin.

Nyt, projektin jälkeen, intoa löytyisi osallistua siis myös omalla vapaa-ajalla, kun oppilaat on saatu innostumaan toiminnasta. Vaikka rap-tunti olisinkin koulun jälkeen, niin sitä odotetaan koko päivä: *”jos on vaikka musikaali tai räppitunti niin se pelastaa aina sen koko päivän vaikka se olisikin koulun jälkeen.”* Eräs Naulakallion yhdeksännen luokan päättänyt poika toteaa harmissaan: *”Mua vaan harmittaa kun meillä olisi ensi vuonna*

koulussa uus projekt, mut vittu mä pääsin jo ysiltä pois. Mä oon täs vaan miettiny että pitäis varmaan kysyä niiltä vetäjiltä, että pääsenkö mä sinne takas, niin kuin mä en oo enää siinä koulussa.”

Koulu- ja harrastustoiminta voivat toimia syrjäytymisen ehkäisyssä täydentämässä ennaltaehkäisevää perhetyötä. Nuorille tulisi tarjota ajanvietettä ja harrastustoimintaa, ettei nuorten ainoaksi ajanviettopaikaksi jää Helsingin rautatieasema, kuten eräs naulakalliolainen kirjoittaa: ”*nuorten pleissi on steissi*”. Mellunmäki, jossa Naulakallion koulu sijaitsee, ei kuitenkaan tarjoa nuorille monia mahdollisuuksia vapaa-ajan viettoon. Alueelta löytyy lähinnä vanhemmalle väestölle suunnattuja kapakoita ja lenkkipolkuja.

Tätä tutkielmaa tehdessäni pohdin moneen otteeseen, pitäisikö minun vielä erikseen haastatella oppilaita sanoitusten sisällön suhteen. Tämä olisi saattanut helpottaa urakkaa siinä mielessä, että he olisivat itse voineet selventää mitä he milläkin tarkoittavat ja mitä he haluavat sanoituksellaan sanoa. Olin kuitenkin huolissani siitä, että he saattaisivat olla haluttomia keskustelemaan asioista, jotka ovat heille mahdollisesti vaikeita ja arkoja. Tämän lisäksi en halunnut kyllästyttää tai hermostuttaa oppilaita useammalla haastattelulla, sillä heillehän tehtiin projektin tiimoilta jo yksi haastattelu.

Rap-kulttuurisilta-projekti jatkuu Naulakallion koululla tänä lukuvuotena 2006-2007. Rahoitus on saatu Helsingin kulttuuriasiainkeskukselta ja Terve ja turvallinen kaupunki-neuvottelukunnalta. Projektista on suunnitteilla myös kirja, jota voi käyttää muissakin oppilaitoksissa. Naulakallion oppilaat ja opettajat ovat ainakin olleet tyytyväisiä projektiin, jossa yhdessä tekemisen riemu on ollut näkyvillä. Yhdessä toimiminen on parantanut yhteishenkeä ja oppilaiden kirjallisen ja suullisen ilmaisun taidot ovat kehittyneet vuoden aikana merkittävästi.

Lähteet:

Allardt, E., Jartti, P., Jyrkilä, F., ja Littunen, Y. (1958) Nuorison harrastukset ja yhteisön rakenne. Porvoo: WSOY.

Antonovsky, Aaron (1991) The Structural Forces of Salutogenic Strengths. Julkaisussa : Cooper, C.L. & Payne R. (toim.) 67-104. Personality and Stress: Individual Differences in the Stress Processes. Chichester, Wiley 1991.

Bardy, Marjatta (1985) Koulukotien historiasta. Liite: Lastensuojelutoimikunta 1982 mietintö 3. Lasten kasvuolojen ja palveluiden kehittäminen. Komiteamietintö 1985: 7. Helsinki 1985.

Beresford, P. & Wilson, A. (1998) Social Exclusion and Social Work: Challenging the Contradictions of Exclusive Debate teoksessa Barry, M & Hallet, M (toim.): Social Exclusion and Social Work. Dorset: Russel House Publishing Limited.

Boeck, T. & Ward, D. (2000): Addressing Social Exclusion. The Social Action Research Contribution to Local Development teoksessa Matthies, A, Järvelä M & Ward, D. (toim.): From Social Exclusion to Participation. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Bourdieu, P. & Passeron, J-C. (1977) Reproduction. In Education, Society and Culture. Guilford: Sage Publication.

Bozza, Anthony (2004) Eminem. Helsinki: Johnny Kniga.

Burr Vivien (2000) An Introduction to Social Constructionism. London & New York: Routledge.

Catanzaro Marci L. (1988) Using qualitative analytical techniques. Teoksessa Woods N. - Catanzaro M. (eds.) Nursing Research: Theory and Practice. St Louis: CV Mosby Company

Cohen, S. & Taylor, L. (1976) Escape Attempts: The Theory and Practise of Resistance to Everyday Life. London: Routledge.

Dubet, Francois & Lapeyronnie, Didier (1992) Les quartiers d'exil. Paris: Editions du Seuil.

Eriksson, Lars (1967) Pakkoauttajat. Helsinki: Tammi

Eräsaari, Risto (1983) Turvavaltion tausta – johdanto suomenkieliseen laitokseen teoksessa Hirsch, Turvavaltio. Jyväskylä: Vastapaino.

Eskola, J. & Suoranta, J.(1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Kajava, Mirja (1996) Lasten selviytyminen huostaanotto-prosessissa. Teoksessa Siljander P. & Ulvinen V-M (toim.) Syrjäytymisestä selviytymiseen – Vaikeuksien kautta elämänhallintaan. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opetusmonisteita ja selosteita 66/1996.

Karppinen, Seppo (1996) Elämyspedagogiikka sopeutumattomien erityisopetuksessa. Teoksessa Siljander P. & Ulvinen V-M (toim.) Syrjäytymisestä selviytymiseen – Vaikeuksien kautta elämänhallintaan. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opetusmonisteita ja selosteita 66/1996.

Karppinen, Seppo. & Valta, Juha. (1998) Koulu(tus)maailman rakentuminen. Teoksessa Ulvinen, V-M (toim.) Lasten ja nuorten syrjäytymistä koskevan tutkimuksen mahdollisuudet. Helsinki: Nuorisosiain neuvottelukunta. NUORAn julkaisuja nro 6.

Krippendorff, Klaus. (1980) Content Analysis: an introduction to its methodology. London: SAGE Publications.

Kulttuurivihkot [online]. Numero 1/2004 [Viitattu 2.1.2007] Huomisen nuoriso Saatavissa [www-muodossa: http://kulttuurivihkot.fi/pdf/kv104.pdf](http://kulttuurivihkot.fi/pdf/kv104.pdf)

Kuorelahti, M. & Viitanen, R. (toim.) (1999) Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun – nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. NUORAn julkaisuja nro 14. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto / Nuorisosiain neuvottelukunta
Kuusela, Hanna (2004)

Kyngäs H. & Vanhanen L. (1999) Sisällön analyysi. *Hoitotiede* 1999:11: (1): 3-12.

Lastensuojelulaki 1984. 5.8.1983/683.

Lehtonen H, Heinonen J, Rissanen P. (1986) Syrjäytymiskäsitteen käytön ongelmia. *Sosiaalihuollituksen julkaisuja* 12/1986. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Levitas, Ruth (2003) The Idea of Social Inclusion. [online] 2003 Social Inclusion Research Conference [viitattu 3.1.2007] Saatavissa [www-muodossa: http://www.ccsd.ca/events/inclusion/papers/rlevitas.htm](http://www.ccsd.ca/events/inclusion/papers/rlevitas.htm)

Littlewood, P. & Herkommer S. (1999) Identifying Social Exclusion. Teoksessa Littlewood Paul (toim.) *Social Exclusion in Europe*. Aldershot: Ashgate publishing Limited.

Long, Norman (1992) Teoksessa Long, N & Long, A. (toim.) *Battlefields of Knowledge. The Interlocking of Theory and Practice in Social Research and Development*. London: Routledge.

Lähteenmaa, Jaana (1999) Nuorisoprojektit ja evaluaatiot – noviisinäkökulmia. Teoksessa Paakkunainen, Kari (toim.) *Arviointitutkimus ja nuoriso*. Helsinki: Hakapaino oy, Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura, julkaisuja 8/99

Lähteenmaa, Jaana (2003) Ongelma ja kuinka se ratkaistaan...[online] *Nuorisotutkimus* 21(2003):3 Allianssi ry [viitattu 4.1.2007] saatavissa [www-muodossa: http://www.alli.fi/nuorisotutkimus303.html](http://www.alli.fi/nuorisotutkimus303.html)

Lämsä, Anna-Liisa (1998) "Ihminen tarvitsee sitä, mitä ilman on paha olla" - Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Teoksessa Ulvinen, V-M (toim.) Lasten ja nuorten syrjäytymistä koskevan tutkimuksen mahdollisuudet. NUORAn julkaisu nro 6. Helsinki: Nuorisosaian neuvottelukunta.

Länsi-Suomen lääninhallitus [online] 16-17-vuotiaiden nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi tehdyt toimenpiteet 2001 [viitattu 5.2.2007] Saatavissa www-muodossa: [http://www.laanhallitus.fi/lh/lansi/home.nsf/pages/F36FAC25F5D712CFC2256DDB00449299/\\$file/Syrjaytym9.pdf](http://www.laanhallitus.fi/lh/lansi/home.nsf/pages/F36FAC25F5D712CFC2256DDB00449299/$file/Syrjaytym9.pdf)

Manual for Social Inclusion by Education [online] Mosaic-projekti lokakuu 2003-lokakuu 2005 [viitattu 3.1.2007] Saatavissa www-muodossa: www.mosaic-eu.org/Word%20tekster/Finnich%20version/inkluusio.doc

Mayring, Philipp. (2000). Qualitative Inhaltsanalyse. Grundlagen und Techniken (7th edition, first edition 1983). Weinheim: Deutscher Studien Verlag.

Measor, Lynda & Squires, Peter (2000) Young People and Community Safety: Inclusion, Risk, Tolerance and Disorder. Burlington: Ashgate.

Mezirow, Jack (1998) Uudistava oppiminen. Kriittinen reflektio aikuiskoulutuksessa. Helsinki: Painotalo Miktor.

Mikkonen, Jani (2004) Riimi riimistä. Suomalaisen hiphopmusiikin nousu ja uho. Keuruu: Otava

Mäki, Anne-Mari (2004) Erilaisuudesta asiantuntijuudeksi. Vammaisen identiteetin rakennusaineet IT-lehdessä vuosina 1999-2002.[online] [viitattu 8.1.2007] Tampereen yliopisto, sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Saatavissa www-muodossa: <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu00349.pdf>

Niemelä, Pauli (1991) Turvattomuus, sen syyt ja hallintakeinot eri ikävaiheissa. Osa 1. Kuopio: Kuopion yliopisto

Siltanen, Anja-Riitta (1990) Rangaistuksesta kuntoutukseen, eristyksestä perheterapiaan. Valtion huoltoloitten ja koulukotien kehityslinjoja. Helsinki: Sosiaalihuollon julkaisu 21 / 1990.

Nuorisobarometri 2006. [online] Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosaian neuvottelukunta [Viitattu 18.12.2007] Saatavissa www-muodossa: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisosaian_neuvottelukunta/julkaisut/barometrit/liitteet/Nuorisobarometri_2006.pdf

Näre, Sari (1997) Sisäinen ja ulkoinen elämänhallinta edellyttävät tosiaan [online] Nuorisotutkimus 15 1997:1, Allianssi [viitattu 6.1.2007] saatavissa www-muodossa: <http://www.alli.fi/nuorisotutkimus297.html#sisainen>

Pajala, S. & Nyyssölä, K. (1997) Muuria murtamassa - Marginaalijuoret tutkimuskohteena teoksessa Ruoho, K. & Ihatsu, M. (toim.) Kasvatuksellisia ja kuntoutuksellisia katsauksia

nuorten syrjäytymiseen. NUORAn julkaisu nro 4. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Nuorisosiain neuvottelukunta

Payne, Malcolm (1997) *Modern Social Work Theory*. Macmillan Press LTD.

Pekkala, Terho (2000): Mestari-Kisälli. Teoksessa Heikkinen, Minna et al. (2000): Etsijänuoria, mestareita ja kisällejä. Lex Kainuu Erityistyöpajahankkeeseen kuuluvien Etsijänuoret- ja Mestari-Kisälli – projektien arviointitutkimus. Helsinki: Opetusministeriö, Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan julkaisusarja, Nro 7/2000, 96 – 232.

Piersson, John (2001) *Tackling Social Exclusion*. Florence: Routledge.

Pietilä, Veikko (1969) *Johdatusta sisällön erittelyyn*. Osa 1. Tampere: Tampereen yliopisto.

Pohjola, Anneli (2001) teoksessa Suutari, M (toim.) *Vallattomat marginaalit. . Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla*. Helsinki: Nuorisotutkimuverkosto/nuorisotutkimusseura, julkaisu nro 20.

Promo 35 (2004) [online] Viimeisen mahdollisuuden koulu s.23 [viitattu 16.1.2007] saatavissa [www-muodossa: http://www.health.fi/timage.php?i=100208&f=1&name=Promo35.pdf](http://www.health.fi/timage.php?i=100208&f=1&name=Promo35.pdf)

Pulma, Panu (1987) *Kerjuuluvasta perhekuntoutukseen*. Teoksessa Panu Pulma ja Oiva Turpeinen (toim.), *Suomen lastensuojelun historia*. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Pösö, Tarja (1993) *Kolme koulukotia*. Tutkimus tyttöjen ja poikien poikkeavuuden määrittelykäytännöistä koulukotihoidossa. Tampere: Tammer-paino Oy.

Pösö, Tarja (2004) *Vakavat silmät ja muita kokemuksia koulukodista*. Helsinki: STAKES

Raunio, Kyösti (1995) *Sosiaalipolitiikan lähtökohdat*. Tampere: Tammerpaino

Rumford, Chris (2002) *The European Union: a Political Sociology*. Oxford: Blackwell Publishers Malden.

Schütz, Alfred & Luckmann, Thomas (1973) *The Structures of the Life-world*. Evanston, IL : Northwestern University Press

Seeman, Melvin (1972). *Alienation and engagement*. Teoksessa Campbell & P. E. Converse (toim.), *The human meaning of social change* (s. 467-527). New York: Russell Sage.

Sernhede, Ove (1984) *Av drömmar väver man*. Ungdomskultur, socialisation, ungdomsarbete. Socialstyrelsen. Malmö.

Siljander, P. ja Ulvinen, Veli-Matti (1996) *Syrjäytymisestä selviytymiseen – vaikeuksien kautta elämänhallintaan*. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opetusmonisteita ja selosteita 66.

Siltanen, Anja-Riitta (1990) Rangaistuksesta kuntoutukseen, eristyksestä perheterapiaan. Valtion huoltoloitten ja koulukotien kehityslinjoja. Helsinki: Sosiaalihuollon julkaisuja 21 / 1990.

Silvennoinen, Heikki (2002) (toim.) Nuorisopolitiikka Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle. Helsinki: yliopistopaino. Nuorisotutkimusverkosto/nuorisotutkimusseura, julkaisuja 29. Nuorisoasiain neuvottelukunta Nuora, julkaisuja 25.

Soininen, Anne (1998) Ihan jumiks en kyllä heittävyv! Teoksessa Helve, Helena (toim.) 1998: Nuorten arki ja muuttuvat rakenteet. Helsinki: Nuorisotutkimusohjelma 2000/ Nuorisotutkimusseura ry, tutkimuksia 5/98, 7-53.

Suutari, Minna & Suurpää, Leena (2001) teoksessa Suutari, M (toim.) Vallattomat marginaalit. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 20. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Suvilehto, Pirjo: Kirjoituksia villissä tilassa [online] Saatavissa www-muodossa: <http://www.kirjallisuusterapia.net/Tutkimuksestani%20Kalevalle.htm> [viitattu 4.1.2007]
Toivonen, Timo (1998) Sosiologia: Mitä se on? Teoksessa Koskinen, Keijo (toim.) Sosiologisia karttalehtiä. Tampere: Vastapaino.

Törrönen Maritta (toim.) (2001) Lapsuuden hyvinvointi. Yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro. Pelastakaa lapset/Rädda barnen. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino.

Törrönen Maritta & Vornanen Riitta (2002) Emotionaalinen huono-osaisuus peruskoululaisten korostamana syrjäytymisenä. Nuorisotutkimus 19 (4), 33 - 42.

Ulvinen, Veli-Matti (1998) Who Needs Discrimination? I Do, Who Else? - Social Action Revisited - teoksessa Anttila, A. & Uusitalo, A.(toim.) Contemporary Marginalization and Exclusion of Young People – Whose Reality Counts? NUORA Publications. No. 10 Helsinki: Nuorisoasiain neuvottelukunta ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Veijola, Elsi (2005) Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret ja Omaura. Opetusministeriön julkaisuja 2005:33. Helsinki:Yliopistopaino

Veivo, Lea & Vilppola, Tuomo (1998) Työllistymisen ja työelämän rakentuminen. Teoksessa Ulvinen, V-M (toim.) Lasten ja nuorten syrjäytymistä koskevan tutkimuksen mahdollisuudet. NUORAn julkaisuja nro 6. Helsinki: Nuorisoasiain neuvottelukunta.

Vesikansa, Sari (1986) Nuoret ja osallistuminen teoksessa Mikkola A. (toim.) Suomalaista nuorisotutkimusta - Tutkijoiden puheenvuoroja. Tutkimuksia ja selvityksiä 1/1986. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen keskus ry.

Viitanen, Reijo (1998) Koulutuksesta ja nuorisotyöstä. Teoksessa Helve H. (toim.) Nuoruudesta! Nuorisotutkimusseuran kymmenenvuotisjuhlakirja. Helsinki: Nuorisotutkimusseura

Yle uutiset [online] 24.6.2006 [viitattu 3.1.2007] Saatavilla www-muodossa:
<http://www.yle.fi/uutiset/haku.php?action=page&id=146630&search=huostaanotot> Viitattu
3.1.2007

Liite 1.

RAP-SANOITUKSIA

1. ”Lastenkodin/laitoksen toiminnas ei oo yhtään järkee, siitä alkaa vaan päätä särkee/meidän lapsien pitäis mennä asioiden kärkee/ sen jälkeen tehään laitoksille abortti, koska siellä niin paljon kammotti/se on saletti, mut ei me teitä pelätä mut ei me poliisihakuja haluta kerätä/ette te muutenkaan osaa meitä elättää tai kouluun aamulla herättää/laitokset lasten elämää kusettaa saadakseen rahaa/niitten pitäs tajuu et se on maailmalle vitun pahaa/ jos noi laitokset ei ala hyviks muuttuu sitten me teille aletaan suuttuu, teiltä se hyvyys kokonaan puuttuu/pitääkö teille kuria vähän opettaa, et te voisitte ton kusettamisen lopettaa/kyllä se aika teille viel koittaa, sit me saadaan teille vapaasti suutamme soittaa/hoitsut pitäs laittaa eristykseen ja antaa niille tauti nimeltä ruttoo, ne sais kuolla vittu sukupuuttoon/niiden toiminnasta jää arvet, jotka piinaavat seuraavat vuosikaudet/ laitokset lasten elämää kusettaa saadakseen rahaa/niitten pitäs tajuu et se on maailmalle vitun pahaa/hoitsut alkaa käydä päälle, mut ne astuukin heikolle jälle.”

2. ”Laitokses turhautuu, sit mikkiin purkautuu/joitteki on hyvä sittaa laitosten sohvil toivoo lomille vaik elämä vetää koville.

Hoitsut saattaa sanoo et tää on teille parasta mut oikeesti lapsille se on vitun pahasta. Kyllähän ne hankkii meille dösäliput, safkat/otan mielummin hatkat ja haistan paskat. Ne luulee et ne meijät omistaa ja jouluna joudutaa niitte puolest kuuset koristaa/yrityn tekoasiani kiertää, jollai syyllä ne senkin kieltää/ ei voi olla oma ittensä, täytyy leikkii kilttiä imestä.

Puhutteluis yritän päästä pinteestä, vitut hoitsujen kiireistä/ne kieroutuneet hoitajat tekevät meistä rikollisia pahimpia.”

3. ”Hei ei oo järkee nousta saman tien kärkee/se homma nykyäänki pätee/en jaksaa laitokseen lähtee, yeh/Laitokses kitarast puuttuu kaheksa kielee/juttu menee aina nuotin vieree ja koko juttu menee pielee

Siellä yöt nukutaa ja räpit paperille punotaa/aamul kouluu ja muistan et viime iltaset riimit puuttuu, yeh yeh/ Tää on nyky teknologiaa/en lähe omii virheitä toistamaa/laitokses käy aika pitkäks/siel joutuu riimien syljettäväks

Tää on aivan mahtavaa/en tiiä mitään parempaa.

Mul on paljon sanottavaa/voitte jo lähtee mun levyi Anttilan levyhyllyilt poistamaan Voit jo paremmin tän järkee/viel vahvemmin jos se menee järkee.”(kertsi)

4.”Jotkut agressiot piirustuksee purkaa/mä taas räppii duunaan/metros keksii aina hyvii riimii/kiitti et teitte mulle biittii/nyt voin rauhas harjoitella ja räppi sanoi muille suositella. Räppi ei perustu dissauksee/tai mikki jäädytyksee/kaikil on varmaa unelmii/saada räppi pokaali/tartten mikin/purkaan siihen tän/aikakauden shitin/nyt eletään teknologian aikaa/kaikki luulee et mikis on taikaa/mut oikeesti täytyy harjotella ja käyttää aikaa.”

5. ”Nauliksen koulu on meidän omanlainen peruskoulu/yeah tää koulu on tehty vaikee oppisille oppilaille/ja sun muille criminaaleille, katujen vandaaleille/meijän luokal oli yks asehullu titenki jostain peräkylästä tullu/Olemme molemmat asuttu (puuttuuko tästä joku sana?) mut nyt ollaan omillamme. Kertsi: Kun tulin nauliksen kouluun/opin ymmärtää ettei tääl vietetä ees jouluu kun en esittäny kovaa, mun puhelin oli jo toisten omaa.”

6. Isot Kivet Veteen

Me kirjotetaan riimimme siitä, mistä kotona asuvat nuoret ei tiä. Meitä vituttaa nuoret, jotka ei osaa vanhempiaan arvostaa/ kyllä ne sit oppii kun ne huostaan otetaan/ Me ei ehkä olla synnytty kultalusikka suussa/ mitä väliä/ me ollaan nähty elämää enemmän kun muut nuoret/ laitoksessa siitäkin jo puolet/ heitetään jo laitoshuolet/ Yhdessä me laitosta vastaan soditaan/ turha tulla enää jälkeinpäin sopimaan/ me heitetään nyt isot kivet veteen/älkää tulko enää räppiarmyn eteen / Joskus tuntuu etten jaksata tätä laitoshittii/ joskus suunniteltiin heittävämmä juttuu mikkiin / jotenkin tästä laitoksest on yli päästävä/ muttei ainakaan takkii kääntämäl/ Harmi ett tää räpprojekti loppuu / elämään alko jo pikkuhiljaa tottuu/ joudutaan hoitajii 24 tuntii sietää/ sit ne vielä uskaltaa meilt räpin kieltää/ nyt kouluopet tarjos meille mahollisuutta räppää/ siitä heitettiin ennen vaan pelkkää läppää/ nykyäänkin riimit tulee pikkuhiljaa mieleen/ loppua tää/ on loputon lastes ? kieleen?

Yhdessä me laitosta vastaan soditaan/ turha tulla enää jälkeinpäin sopimaan/ me heitetään nyt isot kivet veteen/älkää tulko enää räppiarmyn eteen / Sumupilven alta me väkisinkin nousta / Mikkiin tartutaan ja hoitajille totuus kerrotaan/ Heti kun nuoret pääsee laitoksesta himaan/ hoitsut kertoo muille nuorille kuinka ne meitä vihaa/ Me ollaan täällä laitoksen tuomioissa/ hoitsujen aggressiivisessa huomioissa/ sitä on turha teeskennellä/ me ei aiota enää hoitsujen katseilt piileskellä/ Hoitsut luulee että ne on meidän jumalia/ ei auta enää pelkkä terapia/ tarvitaan uus sotateoria/ Vaik me joskus lähetään laitoksesta menee/ me tullaan tappeleen niitä vastaan aina henkeen ja vereen/

Yhdessä me laitosta vastaan soditaan/ turha tulla enää jälkeinpäin sopimaan/ me heitetään nyt isot kivet veteen/älkää tulko enää räppiarmyn eteen / Joskus tuntuu etten jaksata tätä laitoshittii/ joskus suunniteltiin heittävämmä juttuu mikkiin / jotenkin tästä laitoksest on yli päästävä/ muttei ainakaan takkii kääntämäl

7. Eriolaista elämää

Älä koskaan sulje silmiäsi tai käännä selkäsi/ koska maailma on vaarallinen paikka/ siis muista pitää aina silmiä auki/ kato aina vähän väliä selkäsi taakse/ muista pitää hyvät välit kavereittes kaa/ jos ei pidä niin on aika vaarallista kulkee kaduilla yksin/ muista yksi kultainen sääntö: ystävien kaa on helpompi pysyä pystyssä. Mun ensimmäinen koulu oli Kontulan ala-aste/ siellä kävin kouluu ekasta neljänteen/ sit jäin luokalle enkä käyny enää kouluu enkä tehny enää läksyi/ opettajat päätti siirtää mut toiseen kouluun/ joka oli naulis/ en ollu hirveen innostunu siitä asiasta/ Mut nyt oon ollu täällä pari vuotta/Tää on mukava paikka/ aina koulun jälkeen meen osastolle/ tuntuu että

ois joku tukioppilas/ hyödyllisii pikku vinkkejä kandee ottaa vastaan/ ettei joudu samaan tilanteeseen mis mä oon just nyt

Kaikilla on elämässä hyvää ja paha/ erilaista elämää se on ihan samaa arkee tai juhlaa/ arkee tai juhlaa

Asun rastilassa / mutta en kuitenkaan missään vitun pappilassa/ maailma on suuri/ mut mä oon suurempi/ muistaakaa se/ jos ette muista niin on ihan turha mennä itkeen poliisille/ koska mä oon isompi kun kaikki täällä maailmassa/ yleensä pihalla pelaan lätkeä/ mä chillailen yksin kun kävelen pihalla luurit päässä/ katon erilaisii ihmisii erilaisessa säässä/ jotkut vetää blossee jotkut vetää röökii/ se on niille huono jos ne jää kii/mennään kaverin kaa liikkatunnit hakkaa säkkii/ sen jälkeen mennään pelaan vähän black jackii / sit suoraan ouluun sielt kouluun sen jälkeen viettään tosi hyvää jouluu/ sit mennään paukkui mut ei ku kuitenkaan pakkaa laukkuu/ aamulla herätään eikä millään jaksais lähtee kouluun/ silti on pakko en halua poissaoloja

Joskus on vaikeeta ku pitää kirjottaa riimii riimin perään/ mut aamulla voi olla joskus tosi vaikeeta herää/ jotkut pummit aamuja kerää/ jollain ei oo kotii/jollain ei oo rahaa/ ne käy sossun luukulla hakee rahaa/ Ne ei pysty pitää omaa elämänsä koossa/ yleensä siihen puuttuu sellaset ihmiset jotka haluis et ne ohjais sun elämää/ päästä viinasta eroon tai päästä kuiville/

Kaikilla on elämässä hyvää ja paha/ erilaista elämää se on ihan samaa arkee tai juhlaa/ arkee tai juhlaa

8.Elämä on tehty elettäväks

Ei mitään sanottavaa/ päivät menee samaa rataa/ Tuska jalois painaa/ ei maksa vaivaa/ yritää pois
tästä oravanpyörästä/ laitoksesta kouluun laahustan hengittämättä/ 365 tyhjää päivää/ Turta ja tyhjyys mut sisältä hautaa/ ehkä elämä on vakaa mut liika järjestys sut tappaa/ tarpeeks kauan kun oman tunteen yritän pois painaa/ yhtenä päivänä huomaa et se on kadonnu kokonaan / ei mitään sanottavaa/ astmapiiipun esiin kaivaa saan/laitos kun lähestyy / tuntuu ahdistus mut hautaa/ hei mieti viel/ alat kuulostaa niilt jotka osaa vaan valittamisen taidon/ sul on muutaki/ siitä olen kyllä kuullut/ vielä eilen olit elämästä jotain mieltä/ muistatko kun riehattiin niin pienemmät juoksi pois tieltä

Elämä on tehty elettäväks/ ei pelättäväks/ en haluu kelata mummon/ etten eläny elämää täysil ja kunnol/ täysil ja kunnol

Lössii kelaa et ne saa jonkun hikisen syövän/ niit pitäis lyödä vähän herätellä/ kaiken oppii elämän myötä/ suojatiellä kävellessä pelkää auto ajaa ojaan ja sulle haudan avaa/ hei kelaa, ilman riskii ei mistään saa irti/ jossain pitää mennä raja ei hauskanpito sua tapa/ aikuiset luulee et nuoril on ongelmii kun ne ettii hankaluuksii/ se johtuu siitä että Suomi on vitun tylsä maa/ bussi kaks minuuttii myöhäs ja jengi taas vaan valittaa/ osastol ei saa sanoo mielipiteitä joka paikas tulee kieltomerkki sun ajatuksille/ älä puhu tästä älä tosta älä mistään/ kohta ollaan siinä pistees ettei päässä liiku mikään/ tarpeeks kauan kun oman tunteen yrittää pois painaa kohta huomaa et se on kadonnu kokonaan ei mitään sanottavaa ollukaan mut ilman riskii ei mistään mitään irti saa/ aina se kielletään se aina oman ajattelun lakkauttaa/ kohta huomaa kuullu vaan oon samaa valhetta ja pakkaan

Elämä on tehty elettäväks/ ei pelättäväks/ en haluu kelata mummon/ etten eläny elämää täysil ja kunnol/ täysil ja kunnol

Jos liikaa pelkää elämä antaa selkään/ voit yhtä hyvin kaiken unohtaa ja kulkee takaperin syntymästä kuolemaan/ silloin tekee mieli kaikkii lyödä mut käännä suuntaa kaiken oppii elämän myötä

9. Elämä on tärkeä

Mun elämä on semmost et siinä ei rimma mikään/ pojat sanoo anna rahaa tai me lyödään sua mahaan/ Tässä vitun ärsyttävässä maailmassa on hyviä ja huonoja puolia/ jokaisella on omia huolia/ kaikenlaista elämä on tässäkin koulus mä kävin Kontulan koulus ykkösestä vitoseen kunnes mutkin heitettiin naulikseen/ tää on ihan hyvä paikka vaikkei oikein aina jaksu/ joka päivä täytyy uskoa aikuisiin mun parempiin ystäviin

En löydä mistään järkee/ kasvoi ja paikkoi särkee/ mikä sun elämässä on sulle tärkeä/ mut elämä menee aina kärkeä

Onks täs nyt mitään järkee hei päätä särkee/ yks asia on vaan tärkeä se on elämän tie ja sitä mä kuljen minne se nyt vie/ myös totta kai on elämän tärkeä on sen pituus järkeys/ onks siinä mitään järkee et jotkut kännää/ varmaan siks ne vetää ittensä känniin koska niitä pännii niitten elämä/ jos pokkaa tarpeeks ei oo niin ei oo järkee mennä battleen/ yhtä hyvin voi mennä himaan tai kirjoitteleen riimeit /koska on paljo muit gänstatiimeit mihin voit mennä mut mihinkää niihin et varmaan sovi jos tarpeeks hyvä et oo / paskat muist pomoist ja homoist ja /jammaan mä täällä jäällä/elämä ei oo reiluu kyl mä sen tiän/ ite otan aika rennosti ei kiire mihinkää”

10. ”Nuorten pleissi on steissi tai Itä-Helsinki / siel hengaa nykyää nuoret leiditki / nuoret hengaa nykyään myöhää steissil / vanhemmat huolissaa / vaik siihen aikaa pitäs nuorten jo olla vuoteessa / siihe aikaa sielt pöllittää puhelimet ja rahat / siellä tulee esiin vaan asiat pahat.”

11. Tee kaikki sun perhees eteen

”Tee kaikki sun perhees eteen ettet joudu laitoksen hukkuneeseen veteen koska seillä ne luulee et sä oot joku loinen jos ei oo järkee meidän lapsien pitäis mennä asioiden kärkeen monta jätkää kirjoittaa riimeit lastenkodeista hoitsujen tilille on tullut vittuilusta parikyt tyhat markkaa hoitsut ei haluu meit auttaa ne haluu vaan palkkaa nuorte tietää mitä hoitsut tekee tasan tarkkaa niitten pitäs pitää meidän puolia, hoitsul ei oo omaa elämää mut miks ne tulee paloja laitoksiin keräämään en pysty enää laitoksissa heräämään laitokset pyrkii erottamaan perheet mut se pistää meijjän tekee uudestaan meijjän virheet

tee kaikki sun perhees eteen

ettet joudu laitoksen hukkuneeseen veteen
muistan onnellisest elämäst vaan pikku pätkii,
nyt lastenkodissa ne mua henkisesti turpaan mätkii.
me dissataan laitoksi vitun huolella
kaikki nuoret on meidän puolella

käy hyvin kouluu muuten et pääse kotiin viettään jouluu
ehkä koulu on perseestä jos et käy sitä hyvin löydät laitoksen ja läksyt sun edestä
hoitsui ei kiinnosta omat lapset minkäänlaiset
mutta muiden lapset käy kyllä ihan kaikenlaiset
niitä ne voi ihan rauhassa piskaa
siitähän ne saa sitä vitun liksaa
meit on jo monta jotka halua pois lastenkodeista
ja koko ajan tulee lisää
kun tulee laitokseen joutuu kaheks viikoks sisään

ku katon peiliin nään siin hoitsujen murtaman nuoren,
hoitsut ei välitä tunteista, voiku ne näkis mitä on alla ulkokuoren.
hoitsui en pysty arvostamaa enää, ne on sortanu mut monta kertaa,
edes kytät ei vedä niille vertaa.
ne meitä henkisesti pahoinpitelee, niitä ei estä kukaan,
ne kutsuu sossutki siihe leikkiin mukaan.
me ollaan niiden uhreja, ne yrittää pistää meijät vihaa meijän äitii ja isää,
ku niit loukkaa tulee yks vierihoitopäivä lisää.
mut ei se mitää,
niin se vissiin mennä pitää.

tee kaikki sun perhees eteen
ettet joudu laitoksen hukkuneeseen veteen
muistan onnellisest elämäst vaan pikku pätkii,
nyt lastenkodissa ne mua henkisesti turpaan mätkii.
me dissataan laitoksi vitun huolella
kaikki nuoret on meidän puolella

12.

Nyt me päästään avautuu / En lähe turhautuu / Tulkaa, näytän tien vittuun täältä laitoksest /
Tää kertoo räppi sanoituksest / (tauko) Olin pienen onnellinen, mut vitun friikki / sit kytät
ovel ja mutsi itki / mä sanoin sille palaan viel siis älä huoli (tauko) / Kun mut laitokseen
heitettiin yritin päästä jouluks kotiovelle / Kun tulin nauliksen kouluun opin ymmärtää ettei
tää vietetä ees jouluu / Kun en esittäny kovaa mun puhelin oli jo toisten omaa

Mul on paljon sanottavaa / Tää on aivan mahtavaa / En lähe omii virheitä toistamaa / en
tiedä mitään parempaa

Älä masennu jos sut laitokseen heitetää / Vaan yritä jatkaa omaa elämääs / Joittenki on
hyvä sittaa laitoksen sohvil toivoo lomille vaik elämä vetää koville / Ne laitto mut viime

viikol huoneeseen miettii / Valkosii seinii suutelee / Ne ei tajuu et mä haluun räppää / Koska ne ei tajuu et tää ei oo enää läppää / Yritän tekosiani kiertää / Jollain syyllä ne senkin kieltää / Siel ei voi olla oma ittensä / täytyy vaan leikkii kilttii innestä / puhutteluis yritän päästä pinteestä / vitut hoitsujen kiireistä.

Mul on paljon sanottvaa / Tää on aivan mahtavaa / En lähe omii virheitä toistamaa / en tiedä mitään parempaa

Jotkut agressiot piirrustukseen purkaa / Mä taas räppii duunaan / Metros keksii aina hyvää riimii / Kiitti että teitte mulle biittii / räppi ei perustu dissaukseen tai mikki jäädytykseen / Kaikki luulee et mikis on taikaa / oikeesti täytyy harjoitella ja käyttää aikaa / Must tulee ehkä raksaduunari, se kyl riittä mulle mut entä sulle/ Täytyy kiittää kaikkii jotka auttaa / eikä vaan itselle kaikkee kunniaa haukkaa/ Voit jo paljon paremmin tän jälkeen / Viel vahvemmin jos se menee järkee

Mul on paljon sanottvaa / Tää on aivan mahtavaa / En lähe omii virheitä toistamaa / en tiedä mitään parempaa